गोदावरी नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

ललितपुर, बागमती प्रदेश

राजश्व सुधार कार्ययोजना

२०७९

अन्तिम प्रतिवेदन

प्राविधिक सहयोग

नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सी

गोठाटार, काठमाण्डौ

बागमती प्रदेश

बिषय-सूची

तालिका सूची .... **ग**
चित्र सूची .... **घ**

परिच्छेद १: परिचय **१**
१.१ पृष्ठभूमि १
१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य २
१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु ४
१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया ५
१.४.१ पृष्ठभूमि ५
१.४.२ तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन ६
१.४.३ मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी ७
१.४.४ अन्तिम प्रतिवेदन पेश ७
१.५ योजनाका सीमाहरु ७

परिच्छेद २: नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय **९**
२.१ नगरपालिकाको परिचय ९
२.२ भौगोलिक अवस्थिति ९
२.३ राजनैतिक एवं प्रशासनिक विभाजन १०
२.३ जनसङ्ख्या १०
२.५ जातजाति, धर्म र भाषा ११
२.६ शिक्षा तथा स्वास्थ्य १३
२.७ पेशागत अवस्था १४
२.८ सडक तथा यातायात १५
२.९ मानव संसाधनको अवस्था १५
२.१० भौतिक सम्पतिको अवस्था १५

परिच्छेद ३: स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय संभाव्यता **१७**
३.१ राजश्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था १७
३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था २१
३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण २३
३.३.१ स्थानीय कर राजश्व २३
३.३.२ गैर कर राजश्व ३२

परिच्छेद - चारः आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था **४१**
४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीति तथा संयन्त्र ४१

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता ४३
४.३ आन्तरिक आय परिचालन ४४
४.४ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरु ४५

परिच्छेद - पाँचः राजश्व सुधार कार्ययोजना ४८
५.१ राजश्व सुधार कार्ययोजना ४८
५.१.१ प्रभावकारी राजश्व संकलनका रणनीति तथा कार्यनीति ४८
५.१.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना ५०

परिच्छेद - छः आगामी तीन बर्षको आय प्रक्षेपण ५९
६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण ५९
६.२ आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजश्व प्रक्षेपण ६२

परिच्छेद - सातः अपेक्षित नतिजा ६४
७.१ अपेक्षित नतिजा ६४

परिच्छेद - आठः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ६६

अनुसूची १ – मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरणको माईन्यूट ६९
अनुसूची २ – मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरको फोटोहरु ७१
अनुसूची ३ – सूचना संकलन फाराम ७२
अनुसूची ४ – सूचना संकलन फाराम ७५
अनुसूची ५- सुझाव तथा पृष्ठपोषण ८५

तालिका सूची

तालिका १: योजना तर्जुमाका चरणहरु.....५
तालिका २: नगरपालिकाको वडा विभाजन.....१०
तालिका ३: जनसंख्याको वडागत वितरण.....११
तालिका ४: जातिगत विवरण.....१२
तालिका ५: पेशागत विवरण.....१४
तालिका ६: कर्मचारीहरुको विवरण.....१५
तालिका ७: नगरपालिका कार्यालयको भौतिक सम्पतिको विवरण.....१६
तालिका ८: नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था.....२१
तालिका ९: संभाव्य सम्पति करदाता तथा सम्पति कर.....२४
तालिका १०: मालपोतको संभावित प्रक्षेपण.....२५
तालिका ११: व्यवसाय करको अनुमानित प्रक्षेपण.....२६
तालिका १२: विज्ञापन करको अनुमानित प्रक्षेपण.....२९
तालिका १३: वहाल करको अनुमानित प्रक्षेपण.....३१
तालिका १४: पार्किङ शुल्कको अनुमानित प्रक्षेपण.....३५
तालिका १५: फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्कको अनुमानित प्रक्षेपण.....३६
तालिका १६: सरकारी सम्पतिको बहाल र बिक्रीबाट हुने संभाव्य आयको विवरण.....३७
तालिका १७: राजश्व परामर्श समितिको विवरण.....४१
तालिका १८: नगरपालिकाको आयको अवस्था.....४४
तालिका १९: नगरपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा.....४५
तालिका २०: राजश्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीति.....४८
तालिका २१: राजश्व प्रशासन सुधार योजना.....५०
तालिका २२: कर राजश्व सुधार योजना.....५२
तालिका २३: गैर कर राजश्व सुधार योजना.....५४
तालिका २४: आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजश्व प्रक्षेपणको आधार.....५९
तालिका २५: आगामी ३ आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपण.....६२
तालिका २६: अपेक्षित आय संरचना.....६४
तालिका २७: अनुगमन तालिका.....६७

चित्र सूची

चित्र १: जनसंख्याको वडागत वितरण ११
चित्र २: धर्म सम्बन्धी विवरण १३
चित्र ३: नगरवासीहरुको पेशागत विवरण १४
चित्र ४: कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा ६५

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको मूल राज्य सञ्चालन संरचना सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले विद्यमान संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकारहरुलाई कार्य जिम्मेवारी तथा स्रोत परिचालन गर्न सक्ने उलेख्य अधिकार दिएको छ । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा पर्ने सेवा प्रवाह तथा विकास निर्माणको क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतामा पनि सुधार गर्न आवश्यक हुन्छ। यसका अतिरिक्त प्राकृतिक तथा अन्य मानवीय कारणले अकस्मात सिर्जना हुने प्रतिकुल परिस्थितिलाई सामना गर्नसक्ने गरी उत्थानशील हुन पनि आय परिचालन क्षमता सुदृढ हुनु पर्दछ।

स्थानीय सरकारलाई संविधानद्वारा प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न आवश्यक पर्ने साधनको परिपूर्तिका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तिय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यवस्था गरेको छ। सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको खर्च र आवश्यकता पुरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राज्यको राजस्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँड गरिने हुँदा सङ्घीय वित्त व्यवस्थापनका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर कर लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रुपमै प्रदान गरिएको छ । अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र सङ्घीय कानून बमोजिम राजस्व बाँडफाँड बापत प्राप्त गर्नसक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरिएको छ।

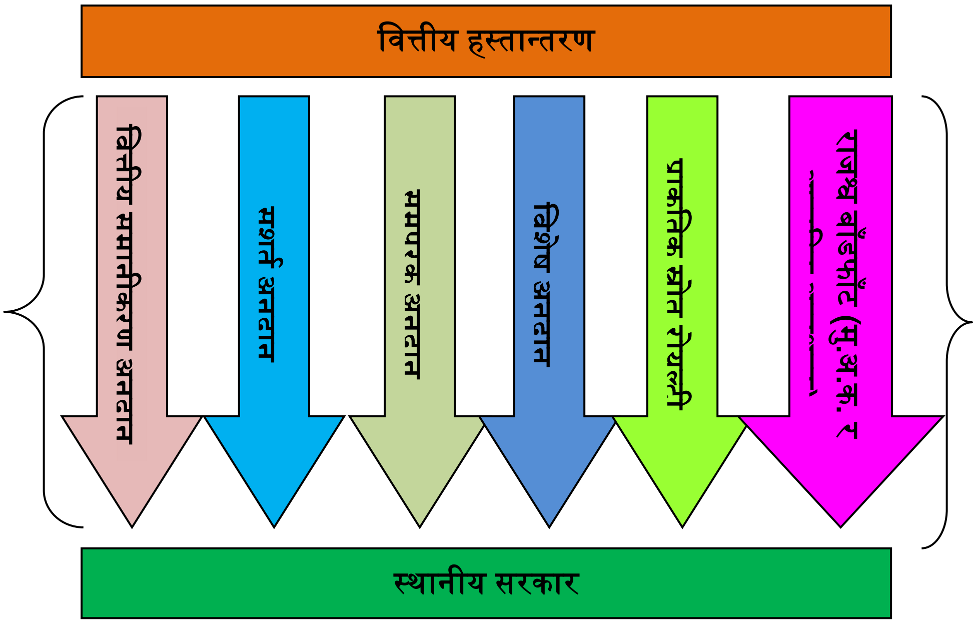

स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएका वित्तीय अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरुपमा परिचालन गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस भएको छ । यसको मुख्य

कारणहरुमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त कतिपय अधिकारहरु नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना, आयको सम्भावना अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदि व्यवस्था तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरुको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि ती निकायहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता बन्न पुगेको छ यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना खाँचो देखिन्छ ।

राजस्व सम्बन्धी वर्तमान स्थिति अध्ययन, विश्लेषण गरी राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरुको पहिचान गर्ने, समग्र राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गर्ने तथा सोका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण कार्यमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनाका लागि बागमती प्रदेश अन्तरगतका स्थानीय तहहरुले राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार गरी स्थानीय तहहरुको राजस्व सुधार गर्नका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरुको कार्ययोजना आवश्यक छ । सो कार्यका लागि प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमले यस प्रदेश अन्तरगतका विभिन्न स्थानीय तहहरुको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नका लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

यस दस्तावेज तर्जुमाको क्रममा भएका प्रयासहरुमा नगरपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरुले राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत अभिमुखीकरण, नगरपालिकाको आन्तरिक आय सुधारका लागि सहभागितात्मक विधिबाट समस्या तथा अवसरहरुको पहिचान गरी मुख्य उपलब्धिका रुपमा नगरपालिकाको कार्ययोजना तयारी र आय सम्भाव्यताको विश्लेषण गरी नगरपालिकाको आय प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन जस्ता कार्यहरु रहेका छन् ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

सङ्घीयतामा तहगत सरकारलाई संविधानले नै कार्यजिम्मेवारी निश्चित गरी ती जिम्मेवारीहरु पुरा गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्दा अन्तरसरकारी वित्तिय हस्तान्तरणको अलावा आफ्नो कार्यक्षेत्रमा तोकिएका स्रोतबाट संविधानले प्रदान गरेको अधिकार अनुरुप स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गरी साधन स्रोतको जोहो गर्दछन् । जनताको बढ्दो माग बमोजिमको खर्च धान्नका लागि आवश्यक सामर्थ्य अभिवृद्धि गर्न पनि ती स्थानीय सरकारहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि हुनु अपरिहार्य देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्न, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी तिनको यथोचित कार्यान्वयन गर्न र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना महत्वपूर्ण औजार हुने विश्वास गरिन्छ ।

स्थानीय तहलाई कर वा गैर कर वापत रकम तिर्ने स्थानीय निवासीहरुले आफुले तिरेको करको सदुपयोग भए नभएको निगरानी गर्ने र यस विषयमा नियमित रुपमा आफ्नो गाउँपालिका/नगरपालिकासँग प्रश्न सोध्ने

हुनाले गाउँपालिका/नगरपालिकाहरु पनि जनताप्रति सोझै उत्तरदायी हुने वातावरण सिर्जना हुन्छ । सेवा प्रवाहमा पनि सुधार हुन्छ र जनताको सन्तुष्टिको मात्रा पनि बढ्दै जान्छ । आन्तरिक स्रोतबाट परिचालित राजस्व खर्च गर्दा स्थानीय तहले कुनैपनि बाह्य शर्तहरु पालना गर्नु नपर्ने भएकोले यसको मात्रा जति बढी भयो त्यति बढी मात्रामा स्वायत्तताको अनुभूति गर्दछन् । यसरी स्थानीय तह प्रदेश तहले जति बढी स्वायतता पूर्वक काम गर्न पाउँछन् त्यति नै सङ्घीयता सफल र सुदृढ हुँदै जान्छ ।

वैधानिक रुपमा नै स्रोत साधनमाथि उल्लेख्य अधिकार प्राप्त भएको लामो समयसम्म पनि आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व कमजोर रहने र निरन्तर सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा नै भर पर्नुपर्ने अवस्था भएमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता तथा दीगोपनमा प्रश्नचिन्ह लाग्ने सम्भावना रहन्छ । यस परिपेक्ष्यमा स्थानीय सरकारहरुले समयमै कानुनले अख्तियारी दिएका क्षेत्रमा आन्तरिक राजस्वको सम्भावना अध्ययन गरी कानुनसम्मत रुपमा राजस्वको क्षमता विस्तार गर्दै जानु आवश्यक हुन्छ । यसका लागि जन निर्वाचित पदाधिकारीहरु र राष्ट्रसेवक कर्माचारीहरुलाई संविधानले प्रदत्त गरेका काम कर्तव्य र अधिकारहरु कुशलता साथ सम्पादन गरी नागरिकहरुलाई छिटो छरितो गुणस्तरीय सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्न सहयोग पुऱ्याउनु पहिलो र महत्वपूर्ण कार्य हो भने भर्खरै सम्पन्न भएका स्थानीय तहको संस्थागत अवस्था स्व-मूल्याङ्कन गरी सुधारका क्षेत्रहरुको पहिचान गरी तदनुरुप आवश्यकता र मागमा आधारित क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै लैजानु आवश्यक छ । यसका साथै स्थानीय तहलाई संविधान र ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी वित्तीय रुपमा सवल र सक्षम बनाउन राजस्व परिचालन सम्बन्धी ज्ञान, शिप र क्षमता अभिवृद्धि गर्दै सार्वजनिक विकास निर्माण र सेवा प्रवाहमा सक्षम बनाउन आवश्यक छ ।

नगरपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गर्न यसको अधिकार क्षेत्रभित्र सबै उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरुबाट सम्भाव्य राजस्व परिचालन गर्नु अनिवार्य हुन्छ । यसमा सुधार ल्याउन नगरपालिकाको बाह्य वातावरण तथा राजस्व प्रशासनको समेत विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । यसैले राजस्व परिचालनमा सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गरी सोको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को प्रावधान बमोजिम यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिनेछ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाबाट नगरपालिकालाई आफ्नो आन्तरिक आय परिचालन सुधारका साथै राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक, समन्यायिक, सहभागितामूलक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृयालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसै सन्दर्भमा गोदावरी नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गर्न र पहिचान गरिएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि यो राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्न लागिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्यको शांरासलाई निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

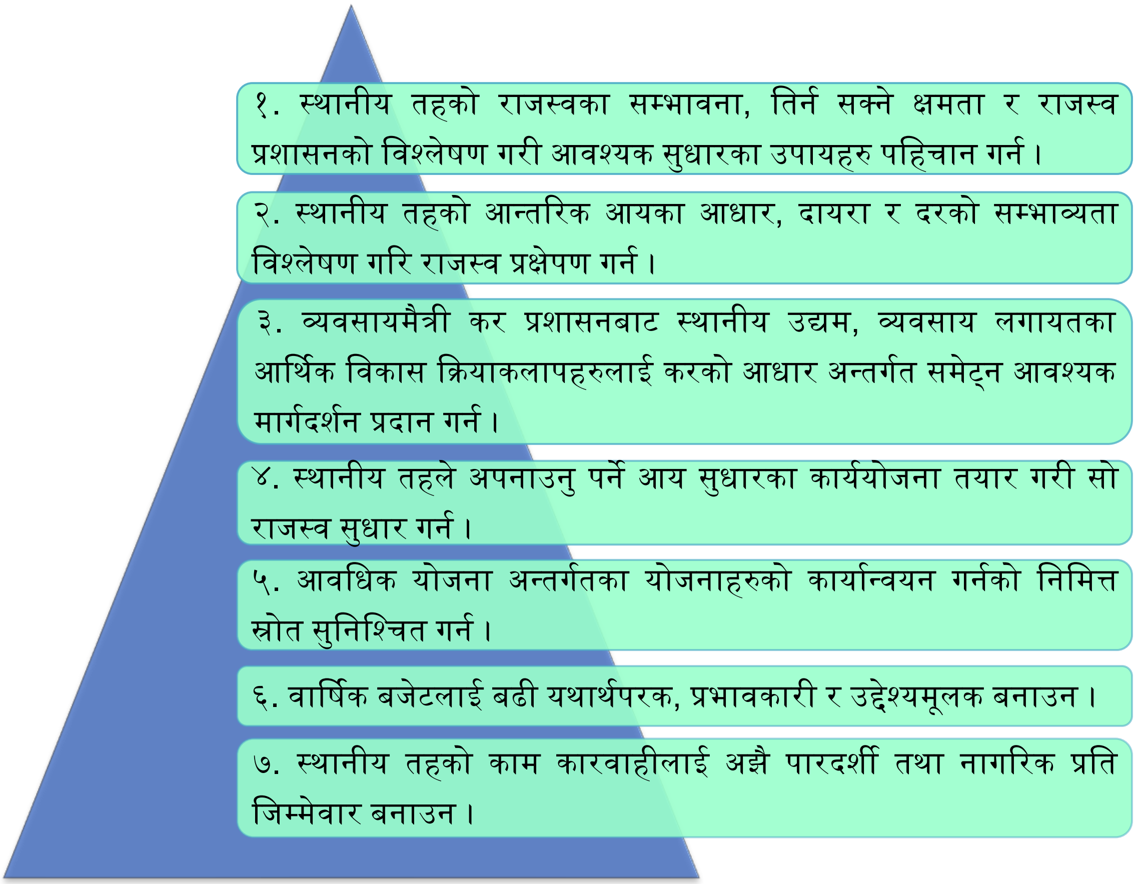

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु

नगरपालिकाको आन्तरिक आयका सम्भावनाहरुको पहिचान तथा अधिकतम परिचालनका लागि देखिएका समस्याहरु न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयार गरी सोको आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा नगरपालिकालाई सहयोग पुर्याउनु नै यस योजनाको मूलभूत उद्देश्य हो । यस योजनाका खास उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- स्थानीय तहका जनप्रतिनिधीहरु तथा कर्मचारीहरुलाई राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ।
- शीर्षकगत रुपमा सम्भावित करका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- राजस्व वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरुको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- स्थानीय तहको राजस्व प्रशासनको संगठनात्मक सङ्कलन तथा बिलिङ्ग पद्धति र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सहित पालिकाको राजस्व प्रशासन तथा यसको कार्यकुशलताको विश्लेषण ।
- स्थानीय तहको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरु पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।

- नयाँ सम्भावनाहरुको पहिचान गर्दै स्थानीय तहले अपनाउनुपर्ने सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- स्थानीय तहको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आगामी आर्थिक वर्षमा सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

१.४.१ पृष्ठभूमि

गोदावरी नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको मार्गदर्शकका रुपमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी भएको स्थानीय तहको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ तथा बागमती प्रदेश सुशासन केन्द्र, जावलाखेल, ललितपुरबाट प्राप्त यस योजना तर्जुमाको कार्यक्षेत्रगत शर्त (Terms of references) मा उल्लेख भएको तर्जुमा विधि र मार्गनिर्देशनलाई आधार मानिएको छ । नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया स्थानीय पदाधिकारी, कर्मचारी, सम्बन्धित समितिहरु र सरोकारवालाहरुको अपनत्व र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरिएको छ । यसको मार्गदर्शकका रुपमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ लाई लिईएको छ । साथै स्थानीय आवश्यकता अनुसार सम्भाव्य स्थानीय राजस्वका स्रोतहरुलाई समेट्ने उद्देश्यले तथ्याङ्क तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी निर्देशिका बमोजिम कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु यसप्रकार रहेका छन् ।

तालिका १: योजना तर्जुमाका चरणहरु

१	• राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी निर्णय र समय सारिणी निर्धारण
२	• योजना तर्जुमा कार्यदल गठन
३	• योजना तर्जुमाका लागि आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरु सङ्कलन तथा अध्ययन
४	• प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना
५	• सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन एवम् विश्लेषण
६	• राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी (प्रारम्भिक)
७	• योजनाको मस्यौदा तयारी
८	• राजस्व सम्भावना विश्लेषण तथा राजस्व प्रक्षेपण
९	• मस्यौदा प्रतिवेदन नगरपालिकामा प्रस्तुति र सुझाव सङ्कलन
१०	• मस्यौदा पुनरावलोकन र अन्तिम मस्यौदा तयारी
११	• नगर कार्यपालिकामा छलफल र स्वीकृति

नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम सम्बन्धमा गोदावरी नगरपालिका, ललितपुर, बागमती प्रदेश र नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सीबीच सम्झौता भएपछि विभिन्न समयमा भएका छलफलहरुबाट नगरपालिकाबाट आवश्यक सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन गरी अध्ययन टोलीलाई प्राप्त भएको हो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि निम्न विधि र प्रकृया अवलम्वन गरिनेछ । मुलत: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा Coaching & Mentoring (स्थलगत रुपमा सँगसँगै काम गर्दै सिकाउँदै जाने) विधिमा आधारित छ ।

- गोदावरी नगरपालिकामा कार्य प्रारम्भ गर्नुभन्दा पहिला परामर्शदाताले प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरुसँग गोदावरी नगरपालिकामा गर्नुपर्ने कार्यको योजना बनाई छलफलबाट अन्तिम रुप दिई अगाडी बढाईएको थियो ।
- गोदावरी नगरपालिकाबाट राजश्व कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि अनुगमन र फलोअप भएको थियो भने प्रदेश सुशासन केन्द्रबाट अनुगमन समेत भएको थियो । सो कार्यका लागि सेवा प्रदायक संस्थाले यो कार्य गर्नका लागि विस्तृत कार्ययोजना समेत पेश गरेको थियो । परामर्शदाताले प्रदेश सुशासन केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरुसँग निरन्तर समन्वयमा कार्य गरेको थियो ।
- राजश्व सुधार कार्ययोजना निर्माण प्रकृयालाई सहभागितामूलक विधिबाट सञ्चालन गरेको छ । साथै यस विषयमा गोदावरी नगरपालिकाका कर्मचारीहरुको पनि क्षमता अभिवृद्धि गरिएको थियो । यस सन्दर्भमा गोदावरी नगरपालिकाका मेयर, उप-मेयर तथा अन्य जनप्रतिनिधि, कर्माचारी एवम् सरोकारवालाहरुको सहभागिता र समूह छलफलबाट राजस्व सुधार सम्बन्धी आवश्यकताहरु पहिचान गरिएको थियो ।
- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ मा उल्लेखित सम्बन्धित फारामहरु विधि तथा प्रकृयाहरु प्रयोग गरी (छलफल तथा कार्यशाला) मार्फत राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ।
- यस प्रकृयाबाट पहिचान गरिएका आवश्यकताहरुलाई एकिकृत गरी गोदावरी नगरपालिकाको ३ वर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ र अन्तिम दस्तावेज तयार गरी गोदावरी नगरपालिकालाई प्रस्तुतिकरण गरी आवश्यक सुझावहरुलाई सङ्कलन गरी दस्तावेजलाई अन्तिम रुप दिईएको छ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम दस्तावेज (विद्युतिय तथा भौतिक प्रति) गोदावरी नगरपालिका र बागमती प्रदेश सुशासन केन्द्र, जावलाखेल, ललितपुरमा बुझाईएको छ ।

१.४.२ तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन

अध्ययनका क्रममा परामर्शदाताद्वारा विभिन्न विधिहरुको प्रयोग गरी आवश्यक तथ्यांक तथा सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो । नगरपालिकाबाट संकलन गर्नुपर्ने तथ्याङ्क र अन्य विभिन्न योजना दस्तावेज, विगतका बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, बजेट वक्तव्य, आयको विवरण, आर्थिक ऐन, विनियोजन ऐन, अन्य नीति तथा कानूनहरु नगरपालिका भ्रमण गरी परामर्शदाताबाट पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा संकलन गरिएको थियो । नगरपालिकाबाट निम्न दस्तावेज र सूचनाहरु संकलन गरिएको थियोः

- नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६
- नेपालको संविधान, २०७२

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- गोदावरी नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण (पार्श्वचित्र), २०७५
- गोदावरी नगरपालिकाको आय/व्यय विवरण (आ.व. २०७५/७६-२०७७/७८)
- गोदावरी नगरपालिकाको नगरसभाबाट स्वीकृत भएको आ.व. २०७८/७९ का लागि निर्धारण गरिएको विभिन्न करहरुको दर रेट (आर्थिक ऐन २०७८)
- गोदावरी नगरपालिकाको अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको कानुन-२०७५
- आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापनको तेस्रो सुधार कार्ययोजना (२०७५/७६-२०७७/७८)
- बागमती प्रदेशको आर्थिक ऐन, २०७६

तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनको फाराम अनुसूची ३ र ४ मा राखिएको छ।

१.४.३ मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

मस्यौदा प्रतिवेदन उपर सुझाव संकलनको लागि परामर्शदाताद्धारा २०७९ असार १६ मा नगरपालिकाको कार्यालयमा एक दिने कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरी मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गरिएको थियो। उक्त कार्यशाला गोष्ठीमा नगरपालिकाका उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा अध्यक्षहरु, कार्यपालिका सदस्यहरु, लेखा प्रमुख, सम्बन्धित शाखाका कर्मचारीहरु, परामर्शदाताका टोलि नेता/विज्ञको सहभागिता रहको थियो (मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरणको माईन्यूट र फोटो क्रमश अनुसूची १ र २ मा राखिएको छ)। परामर्शदाताका विज्ञद्धारा राजश्व अधिकार सम्बन्धी विद्यमान कानुनी व्यवस्था, नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था, आन्तरिक आय परिचालनको प्रमुख क्षेत्र र संभावनाको विश्लेषण, आय संकलनको संस्थागत क्षमता र विगतको आय परिचालनको अवस्था, राजश्व सुधार कार्ययोजना र मस्यौदा प्रतिवेदनले प्रक्षेपणको गरेको नगरपालिकाको आगामी तीन बर्षको राजश्व प्रक्षेपण सम्बन्धी प्रस्तुतीकरण गर्नु भएको थियो भने सहभागीहरुको आन्तरिक आय र राजश्व संकलन सम्बन्धी जिज्ञासाहरुलाई सम्बोधन गर्नु भएको थियो। प्रस्तुतीकरणको अन्त्यमा नगरपालिकाका उप-प्रमुखद्धारा परामर्शदातालाई मस्यौदा प्रतिवेदन उपर प्राप्त सुझावहरुलाई अन्तिम प्रतिवेदनमा समावेश गर्न अनुरोध गर्दै यस प्रतिवेदनले दिएका सुझाव, कार्यनीति र रणनीतिहरुलाई नगरपालिकाले सम्भव भएसम्म क्रमश लागू गर्दै राजश्वको प्रक्षेपित लक्ष्य हासिल गर्ने मन्तव्य व्यक्त गर्नु भै परामर्शदातालाई धन्यवाद दिदै कार्यक्रम समापन गर्नु भएको थियो।

१.४.४ अन्तिम प्रतिवेदन पेश

मस्यौदा प्रतिवेदन उपर नगरपालिकाको वैठकमा भएको छलफलबाट प्राप्त सुझाव तथा सल्लाहहरूलाई समावेश गरी यस राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम प्रतिवेदन पेश गरिएको छ।

१.५ योजनाका सीमाहरु

नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना क्षेत्र व्यापक रहेको भएतापनि सिमित स्रोत साधन, पर्याप्त सूचनाको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययनका सिमाहरु देहाय अनुसारका रहेका छनः

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज, प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूमा आधारित छन्।
- विगत तीन आर्थिक बर्ष (२०७६/७७, २०७७/७८ र २०७८/७९) को आयको बृद्धिलाई विश्लेषण गरी आगामी तीन आर्थिक बर्ष २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ को मात्र आय प्रक्षेपण गरिएको छ।
- नगरपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, अन्तरवार्ता, नगरपालिकाका पदाधिकारीहरु तथा सम्बन्धित कर्माचारीहरु र अन्य सरोकारवालाहरुसँग गरिएको अन्तरक्रिया तथा कार्याशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको छ। यसका अलावा प्रदेश सुशासन केन्द्र तथा नगरपालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरुलाई समेत समावेश गरिएको छ।

परिच्छेद २: नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ नगरपालिकाको परिचय

मुलुकमा संघीय शासन व्यवस्था लागु भए पछि वि.सं. २०७३ देखि गोदावरी नगरपालिका अस्तित्वमा आएको छ। साविकका १२ वटा गाविसहरु गोदामचौर, वडिखेल, लेले, देवीचौर, डुकुछाप, छम्पी, चापागाउँ, थेचो, झरुवारासी, थैव, समेटर वि.स. २०७३ सालमा गोदावरी नगरपालिका घोषणा भएको हो। पछी पुन ब्रजवाराही र कार्यविनायक नगरपालिकाका केहि वडाहरु गाभेर नगरपालिकाको विस्तार गरिएको थियो। गोदावरी कुण्ड र मन्दिर, टिकाभैरव, सन्तानेश्वर, गोदावरी नौधरा, विशंखुनारायण, छम्पी देवी, बालकुमारी, बज्रवाराही जस्ता प्रसिद्धा धार्मिक र ऐतिहासिल स्थलहरु लगायत वनजंगल, सुन्दर गोदावरी पार्क, फुलचोकी, विभिन्न प्रजाती प्राणी, चराचुरुंगी र वनस्पतिले भरिपूर्ण यस नगरपालिका धार्मिक तथा पर्यटकिय दृष्टिकोणले समेत निक्कै प्रसिद्ध छ। नेवार, क्षेत्री, तामाङ, ब्राम्हण, सार्की, मगर जस्ता जातजातीहरु रहेको यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल ९६.११ वर्ग किमि रहेको छ।

२.२ भौगोलिक अवस्थिति

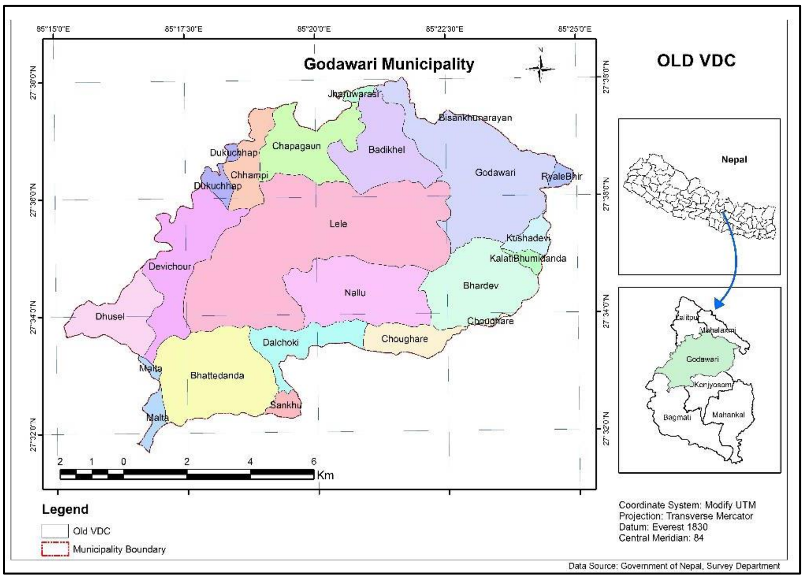

नक्शा १:गोदावरी नगरपालिकाको अवस्थिति

बागमती प्रदेशको ललितपुर जिल्लामा अवस्थित गोदावरी नगरपालिका जिल्लाको तत्कालिन साविकका १२ वटा गाविसहरु गोदामचौर, वडिखेल, लेले, देवीचौर, डुकुछाप, छम्पी, चापागाउँ, थेचो, झरुवारासी, थैव समेटर वि.स. २०७३ सालमा गठन भएको हो भने पछी पुन कार्यविनायक र बज्रवाराही नगरपालिकाका केहि भू-भागहरु समेटर यस नगरपालिकाको विस्तार भएको हो । यस नगरपालिकाको सिमाना पुर्वमा कोन्ज्योसोम गाउँपालिका र काभ्रेपलान्चौक जिल्ला, पश्चिममा ललितपुर महानगरपालिका, काठमाण्डौ र मकवानपुर जिल्ला, उतरमा ललितपुर महानगरपालिका र महालक्ष्मी नगरपालिका र दक्षिणमा कोन्ज्योसोम र बागमती गाउँपालिका पर्दछन। भौगोलि अवस्थिति अनुसार ८५° १५' ८" पूर्वी देशान्तर देखि ८५° २४' ५७" पुर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको छ भने २७° ३१' ४०" उत्तरी अक्षांसदेखि २७° ३८' ५७" उत्तरी अक्षांशसम्म फैलिएको छ। गोदावरी नगरपालिका ललितपुर जिल्लाको दक्षिण भेगमा अवस्थित छ। उत्तर दक्षिण ८.२ किमि र पूर्व पश्चिम १३.३ किमि फैलिएको गोदावरी नगरपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल ९६.११

वर्ग किमि रहेको छ। समशितोष्ण खालको हावापानी रहेको यस नगरपालिका समुन्द्र सतहबाट झण्डै ४५७ मिटर देखि २८३१ मिटर सम्मको उचाईमा रहेको छ।

२.३ राजनैतिक एवं प्रशासनिक विभाजन

साविकका १२ वटा गाविसहरु मिलाएर गोदावरी नगरपालिका गठन भैसकेपछी पुन कार्यविनायक र बज्रवाराही नगरपालिकाका केहि वडाहरु गाभेर गोदावरी नगरपालिकाको विस्तार गरिएको थियो। हाल १४ वटा वडाहरुमा विभाजित यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल ९६.११ वर्ग किमि रहेको छ। बज्रवाराही नगरपालिकाको केन्द्र हो। क्षेत्रफलको हिसाबले वडा नं ३ सबैभन्दा ठुलो वडा हो भने वडा नं १४ सबैभन्दा सानो वडा हो। नगरपालिकाको वडागत विभाजन र क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २: नगरपालिकाको वडा विभाजन

क्र.स.	नयाँ वडा	समावेश साविक गाविस/नगरपालिका	क्षेत्रफल (वर्ग किमि)
१	१	गोदावरी (१-२)	३.१३
२	२	गोदावरी (३,४)	६.९५
३	३	गोदावरी (५-७)	१६.४८
४	४	गोदावरी (८-९)	५.८५
५	५	बज्रवाराही (१४, १५)	११.५८
६	६	बज्रवाराही (१६-१७)	१२.४९
७	७	देवीचौर (१-९)	१२.५२
८	८	कार्यविनायक (१७-१८)	४.११
९	९	कार्यविनायक (१४-१६)	५.५२
१०	१०	बज्रवाराही (११-१३)	४.६०
११	११	बज्रवाराही (८-१०)	२.६७
१२	१२	बज्रवाराही (४-७)	३.२६
१३	१३	बज्रवाराही (१-३)	३.८१
१४	१४	गोदावरी (१०-१२)	२.३४
जम्मा			९६.११

स्रोत: https://sthaniya.gov.np/gis/ (Accessed on May 3, 2022)

२.३ जनसङ्ख्या

नगरपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षण, २०७५ अनुसार गोदावरी नगरपालिकाको कुल जनसंख्या ११६०४५ रहेको छ। जसमा पुरुषको संख्या ५७७४३ (४९.८%) र महिलाको संख्या ५८३०२ (५०.२%) रहेको छ। त्यसैगरी लैंगिक अनुपात १०१ र औसत घरपरिवार संख्या ४.८ रहेको छ। नगरपालिकाको जनघनत्व १४६.३ रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार गोदावरी नगरपालिकामा कुल २४७७१ घरधुरी र १००९७२ जनसंख्या रहेको छ भने कुल जनसंख्यामा पुरुषको संख्या ४९७०७ र महिलाको जनसंख्या ५१२६५ रहेको छ। नगरपालिकाको जनसंख्याको वडागत वितरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ३: जनसंख्याको वडागत वितरण

वडा नं	घरधुरी संख्या	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत	जम्मा	प्रतिशत
१	१०९६	३४२८	३.०	३४२२	२.९	६८५०	५.९
२	११७६	३६६४	३.२	३६७२	३.२	७३३६	६.३
३	१५५३	४७८६	४.१	४८५८	४.२	९६४४	८.३
४	८६२	२७९६	२.४	२८१३	२.४	५६०९	४.८
५	१२०४	४१९८	३.६	४२४१	३.७	८४३९	७.३
६	११४३	३८००	३.३	३७७८	३.३	७५७८	६.५
७	७४५	२४९३	२.१	२४७७	२.१	४९७०	४.३
८	७२३	२३८१	२.१	२३६९	२.०	४७५०	४.१
९	१३१०	३७३०	३.२	३७९१	३.३	७५२१	६.५
१०	१४६२	४२८१	३.७	४१८७	३.६	८४६८	७.३
११	१९२५	७४४२	६.४	७७२८	६.७	१५१७०	१३.१
१२	२०४६	६२३४	५.४	६३५४	५.५	१२५८८	१०.८
१३	१०५३	३०२५	२.६	३०५२	२.६	६०७७	५.२
१४	१९६४	५४८५	४.७	५५६०	४.८	११०४५	९.५
जम्मा	१८२६२	५७७४३	४९.८	५८३०२	५०.२	११६०४५	१००.०

स्रोतः नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५

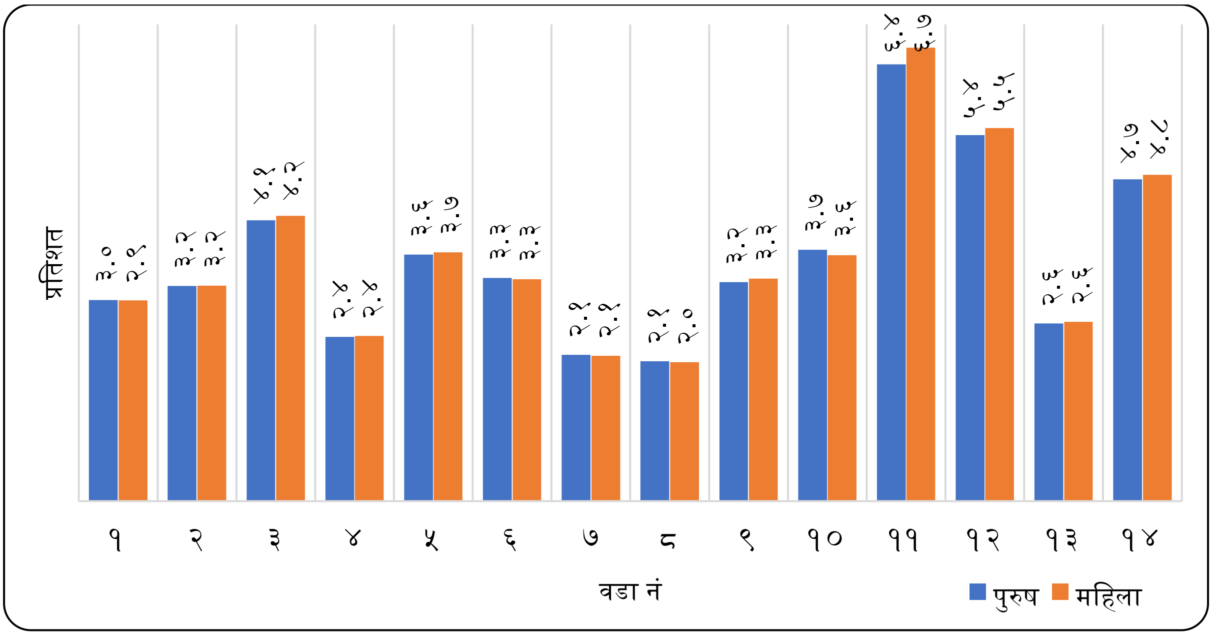

चित्र १: जनसंख्याको वडागत वितरण

२.५ जातजाति, धर्म र भाषा

गोदावरी नगरपालिकामा जातिगत विविधता पाईन्छ । नेवार, क्षेत्री, तामाङ र ब्राम्हण यहाँका प्रमुख जातिजातीहरु हुन । जसमा सबैभन्दा बढी २९.२% मानिसहरु नेवार जातिका छन भने दोस्रोमा क्षेत्रीहरुको जनसंख्या २२.६% रहेको छ । त्यसैगरी तामाङ र ब्राम्हणको संख्या क्रमश १४.०% र १२.१% रहेको छ ।

सार्की, मगर, दमाई, कामी जस्ता सिमान्तकृत र पिछडिएका जातजातिहरुको जनसंख्या २% देखि ५% को बिचमा रहेको छ भने अन्य जातजातीहरुको संख्या न्यून रहेको छ। नगरपालिकामा बसोबास गर्ने बिभिन्न जातजातीहरुको विवरण तालिका ४ मा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ४: जातिगत विवरण

क्र.स.	जातजाती	जनसंख्या	प्रतिशत
१	नेवार	३३९०७	२९.२
२	क्षेत्री	२६१७०	२२.६
३	तामाङ	१६२९१	१४.०
४	ब्राम्हण	१४०७९	१२.१
५	सार्की	४१०४	३.५
६	मगर	६०७०	५.२
७	दमाई	३२६५	२.८
८	कामी	३०८३	२.७
९	राई	२८६९	२.५
१०	सन्यासी	१९७६	१.७
११	गुरुङ	१९६६	१.७
१२	यादव	११२	०.१
१३	सोनार	१०५	०.१
१४	मुसलमान	१०६	०.१
१५	ठकुरी	३४२	०.३
१६	घर्ति	३४५	०.३
१७	अन्य	१२५५	१.१
जम्मा		११६०४५	१००.०

स्रोतः नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५

नगरपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ का अनुसार हिन्दु र बौद्ध नै नगरपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको मुख्य धर्म हो। कुल जनसंख्यामा हिन्दु धर्मावलम्वीहरु करिब ९०% र बौद्ध धर्मावलम्वीहरु ७.४% छन् भने क्रिश्चियन धर्म मान्नेहरु २.७% छन्।

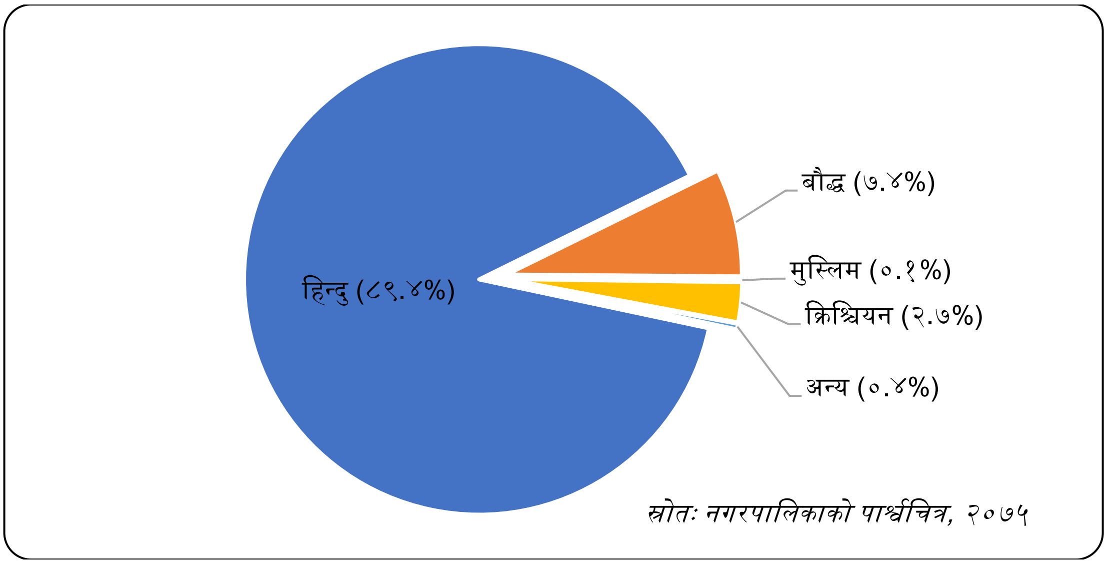

चित्र २: धर्म सम्बन्धी विवरण

गोदावरी नगरपालिकामा बसोबास गर्ने धेरै मानिसहरुको मातृभाषा भनेको नेपाली नै हो । नगरपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ का अनुसार नगरपालिकाको कुल जनसंख्या मध्ये ५४.०१% मानिसहरु नेपाली भाषा बोल्ने गर्दछन भने नेवारी भाषा बोल्ने मानिसहरु ३०.४५% छन् । त्यसैगरी तामाङ भाषा बोल्ने मानिसहरुको संख्या ११.६२% छ ।

२.६ शिक्षा तथा स्वास्थ्य

नगरपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ को तथ्याङ्क अनुसार गोदावरी नगरपालिकामा ४० वटा सरकारी विद्यालय र ४७ वटा संस्थागत विद्यालयहरु छन भने नगरपालिकाको साक्षरता दर ८७% रहेको देखिन्छ जुन निक्कै उत्साहप्रद छ । गोदावरी नगरपालिका काठमाण्डौ उपत्यका भित्र रहेकोले यहाँका स्थानीयवासीहरुलाई उपत्यका भित्रका ठूला सरकारी र नीजि क्याम्पसहरु लगायत विश्वविद्यालयहरुसम्म सहज पहुँच छ । पार्श्वचित्रको तथ्याङ्क अनुसार नगरपालिका भित्र १०१६४ जना मानिसहरु स्नातक उत्तीर्ण छन भने ३२६५ जनाले स्नातकत्तोर उत्तीर्ण गरेका छन । त्यसैगरी ३८० नगरवासीहरुले विद्यावारिधी समेत गरेका छन् । उच्च शिक्षाको यी तथ्याङ्कहरुले नगरवासीको उच्च शिक्षामा सहज पहुँच रहेको देखाउछ ।

राजधानी काठमाण्डौबाट नजिकै रहेको र सडक तथा यातायातको पहुँच समेत राम्रो रहेकोले गोदावरी नगरपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच राम्रो रहेको छ । नगरपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ का अनुसार १०-४५ मिनेटको दुरीमा अधिकांश नगरवासीहरुले स्थानीय स्वास्थ्य संस्था वा स्वास्थ्य चौकीमा पुग्ने गर्दछन । नगरपालिका पार्श्वचित्रका अनुसार गोदावरी नगरपालिका भित्र १२ वटा स्वास्थ्य चौकी, २ वटा आयुर्वेदिक अस्पताल, ३ वटा नीजि अस्पताल, १२ वटा क्षयरोग उपचार केन्द्र, ३० वटा फार्मेसी, ८ वटा खोप केन्द्र, ६ वटा वर्थिङ सेन्टर, २ वटा पोलिक्लिनिकहरु छन् । नगरपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको संख्या र वितरणले पनि नगरवासीहरुको स्वास्थ्य सेवामा राम्रो पहुँच रहेको स्पष्ट हुन्छ । नगरपालिकाबाट राजधानी काठमाण्डौ र ललितपुरका ठूला सरकारी र नीजि अस्पतालहरुसम्म सहज सडक तथा यातायातको सुविधाले गर्दा नगरवासीहरुले गम्भिर र ठूला प्रकारका रोगहरुको लागि समेत स्वास्थ्य

सेवा प्राप्त गरेको देखिन्छ । तर नगरपालिका भित्र बसोबास गर्ने गरिब र सिमान्तकृत वर्गहरुको भने महंगा र ठूला नीजि अस्पतालहरुसम्म न्यून पहुँच रहेको छ ।

२.७ पेशागत अवस्था

नगरपालिकाको पेशागत अवस्थालाई हेर्दा सबैभन्दा बढी २२% नगरवासीहरु कृषि पेशासंग आवद्ध रहेका छन भने दोस्रोमा नोकरीसंग सम्बन्धित मानिसहरु १४.९% छन् । करिब १० मानिसहरु व्यापार व्यवसायसंग आवद्ध रहेको देखिन्छ । शिपयुक्त ज्यामी र ज्यालादारी श्रमिकहरु क्रमश ६.२% र ६.४% छन् भने वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न मानिसहरु ६.९% छन् । त्यसैगरी पशुपालनमा संलग्न मानिसहरु ४.५% रहेको देखिन्छ । नगरवासीहरुको पेशागत अवस्थालाई तलको तालिकामा विस्तृत रुपमा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ५: पेशागत विवरण

क्र.स.	पेशा	जम्मा	प्रतिशत
१	कृषि	२५४८२	२२.०
२	व्यापार	११५१८	९.९
३	नोकरी	१७३४३	१४.९
४	ज्यामी शिपयुक्त	७१८३	६.२
५	वैदेशिक रोजगार	८०५९	६.९
६	ज्यालादारी श्रमिक	५३१९	४.६
७	पशुपालन	५२४४	४.५
८	विद्यार्थी	२४१४६	२०.८
९	अन्य	११७५१	१०.१
जम्मा		११६०४५	१००.०

स्रोत: नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५

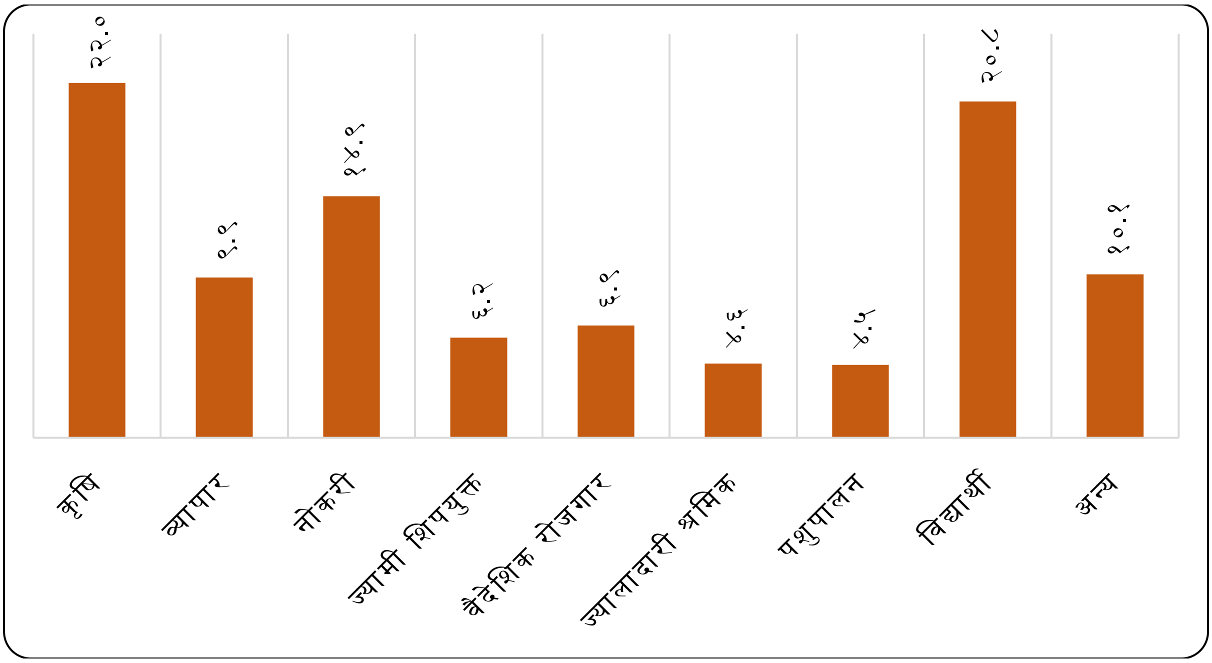

चित्र ३: नगरवासीहरुको पेशागत विवरण

२.८ सडक तथा यातायात

गोदावरी नगरपालिकाको “नगर यातायात गुरु योजना २०७५” का अनुसार नगरपालिका भित्र कुल ३७६.९६ किमि सडक रहेको छ। जसमा कालोपत्रे सडक ३७.५ किमि, ग्राभेल सडक १०३.५३ किमि, कच्ची सडक २२६.०७ किमि, ढुंगा छापेको सडक २.६५ किमि र आर.सी.सी. सडक १.६ किमि रहेको छ । नगरपालिका भित्र सडक संजाल राम्रोसंग विकास भएको भएतापनि अधिकांश सडकहरु ग्राभेल र कच्ची भएकोले नगरवासीहरुको यातायात तथा आवगमनको अवस्था भने सहज देखिदैन ।

२.९ मानव संसाधनको अवस्था

गोदावरी नगरपालिकामा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, विभिन्न शाखा प्रमुख, प्राविधिकहरु, कार्यालय सहायक, कार्यालय सहयोगी, सवारी चालक, साविक स्थानीय तहबाट अस्थाई नियुक्ती पाएका र नगरपालिकाले नियुक्त गरेका करार कर्मचारी गरी कुल १९१ जना कर्मचारीहरु कार्यरत छन् जसको विस्तृत विवरण तालिका ६ मा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ६: कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.स.	पद	संख्या
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	१
२	उप-सचिव (शिक्षा)	१
३	सिभिल ईन्जिनियर (आठौ)	१
४	महिला अधिकृत (आठौ)	१
५	लेखा अधिकृत (सातौ)	१
६	जनस्वास्थ्य अधिकृत (सातौ)	१
७	कविराज (वरिष्ठ निरिक्षक) सातौ	२
८	प्रशासन अधिकृत (छैठौ)	६
९	शिक्षा अधिकृत (छैठौ)	१
१०	अन्य विभिन्न अधिकृत (छैठौ)	१३
११	अन्य विभिन्न सहायक स्तर (पाँचौ)	४४
१२	कार्यालय सहायक (चौथो)	१
१३	श्रेणी विहिन (पाँचौ)	५
१४	कार्यालह सहयोगी	८
१५	साविक स्थानीय तहबाट अस्थायी नियुक्ती पाएका	४
१६	नगरपालिकाले नियुक्त गरेका करार कर्मचारी	१०१
जम्मा		१९१

स्रोतः गोदावरी नगरपालिका, २०७९

२.१० भौतिक सम्पतिको अवस्था

गोदावरी नगरपालिकाको सम्पतिको विवरण तालिका ७ मा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ७: नगरपालिका कार्यालयको भौतिक सम्पतिको विवरण

क्र.स.	बिवरण	एकाइ	परिमाण
१	मोटरसाईकल	थान	३६
२	स्कुटर	थान	८
३	ट्रिपर	थान	२
४	डिजिटल क्यामेरा	थान	९
५	ल्यापटप	थान	७९
६	प्रोजेक्टर	थान	१
७	स्ट्याण्ड पंखा	थान	१५३
८	स्टिक दराज	थान	१७९
९	ट्याबलेट	थान	२०
१०	फोटोकपी मेसिन ठूलो	थान	१
११	डेक्सटप कम्प्युटर	थान	१२८
१२	टेबल	थान	२२३
१३	सोफा	सेट	७१
१४	रिभोल्भिङ चेयर	सेट	२१८
१५	कार	थान	१
१६	सिसि टिभि क्यामेरा	थान	३०
१७	ईन्भर्टर	थान	७
१८	एयर कन्डिसनर	थान	५
१९	काठको दराज	थान	३८
२०	जीप	थान	५
२१	जिपिएस मेसिन	थान	५
२२	टि टेबल	थान	४९
२३	टोटल स्टेसन	थान	२
२४	पानी तान्ने पम्प	थान	३
२५	पानी फिल्टर	थान	८
२६	प्रिन्टर	थान	१६७
२७	फाईलिङ क्याबिनेट	थान	४७
२८	ब्याक हो लोडर	थान	१
२९	माईक्रो ओभर	थान	१
३०	लकर स्टील दराज	थान	१२
३१	लेभल मेसिन	थान	३
३२	मोवाईल	थान	३१
३३	हाजिर मेसिन	थान	३
३४	हिटर	थान	९९
३५	नगरपालिका भवन	संख्या	१
३६	आफ्नै वडा कार्यालय भवन	संख्या	१४

स्रोतः गोदावरी नगरपालिका, २०७९

परिच्छेद ३: स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय संभाव्यता

३.१ राजश्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई निम्नानुसारको राजश्व अधिकार प्रत्यायोजन गरेको छः

- सम्पति कर
- भूमिकर (मालपोत)
- घर बहाल कर
- सवारी साधन कर
- व्यवसाय कर
- मनोरन्जन कर
- सेवा शुल्क दस्तुर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- दण्ड जरिवाना

संघीय कानुन (स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ।

क) गाउँपालिका वा नगरपालिकाको एकल अधिकार

अ) कर

- <u>सम्पत्ति करः</u> आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने। “घरले चर्चेको जग्गा” भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्ने। (आर्थिक ऐन, २०७५ र केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन, २०७५ वाट संशोधित व्यवस्था)
- <u>भूमि कर (मालपोत):</u> आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा लगाउने।

  तर, सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाउन नपाइने। (आर्थिक विधेयक २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)
- <u>घर जग्गा बहाल करः</u> कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा।
- <u>व्यवसाय करः</u> पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा।
- <u>सवारी करः</u> टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्सामा।

- <u>जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करः</u> आफ्नो क्षेत्रभित्र उन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत ।

आ) शुल्क

- <u>बहाल बिटौरी शुल्कः</u> आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ।
- <u>पार्किङ् शुल्कः</u> आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ् सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

इ) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र संचालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बंजी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफुले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा *(खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)*
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क ।
- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।

ई) दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुरः
    - एफएम रेडियो संचालन, “घ” वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग
    - ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग
- नक्सा पास दस्तुर
- पंजीकरण व्यवस्थापन दस्तुर
- वडामार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

उ) बिक्री गर्न सक्ने (केहि नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन २०७५ बाट संसोधित व्यवस्था)

- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।
- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने ।
- यस्तो बिक्रीबाट प्राप्त रकम गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ऊ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको १०% रकम सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

वन ऐन, २०७६

प्रमाणीकरण मिति
२०७६।०६।२७

संवत् २०७६ सालको ऐन नं. १२

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कार्ययोजना डिभिजनल वन अधिकृतले जाँचबुझ गरी उपयुक्त देखिएमा स्वीकृत गर्नेछ ।

वनको विकासको लागि खर्च गर्नु पर्ने: (१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा पचास प्रतिशत रकम सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिनेछ ।

ख) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने दफा (दफा ११-४)

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- खानेपानी महसुल
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क
- स्थानीय स्तरमा जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र बजार व्यवस्थापन
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण
- स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता

संघीय कानुन (अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४) ले स्थानीय तहलाई निम्न अनुसार वित्तिय अधिकार प्रदान गरेको छः

१) एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)

क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

ग) मनोरन्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

घ) विज्ञापन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाउँपालिका वा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

ङ) प्रदेशले सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

- प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरिने ।
- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई वाँडफाँट गर्ने ।
- प्रदेशले मासिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

२) राजश्व बाँडफाँट

- नेपाल सरकारले संकलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५% स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।
  - *आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँट हुने ।*
  - *स्थानीय संचित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने ।*
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५%
  - *प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने*

३) अनुदान

- <u>वित्तीय समानीकरण अनुदानः</u> खर्चको आवश्यकता र राजश्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- <u>सशर्त अनुदानः</u> कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- <u>समपूरक अनुदानः</u> पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- <u>विशेष अनुदानः</u> कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने

४) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने ।
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने ।
- नेपाल सरकारसँग मनासिव कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने ।

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम बाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक ब्यवस्था) ।
- कर नलाग्नेः कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट संचालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र ।
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने ।

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

गोदावरी नगरपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को लागि आर्थिक ऐन जारी गरी स्थानीय सरकारको कर तथा शुल्कहरु निर्धारण गरेको छ । नगरपालिकाको सोही ऐनको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरूको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले नगरपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरूको संभाव्यता, संकलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई थप प्रस्ट पार्दछ ।

तालिका ८: नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.स.	आयका शिर्षकहरु	संभावना	दर	संकलन
क	**कर तर्फ**			
१	सम्पति कर	√	√	√
२	मालपोत वा भूमि कर	√	√	√
३	घर जग्गा वहाल कर	√	√	√
४	व्यवसाय कर	√	√	√
५	सवारी साधन कर	√	√	नभएको
७	मनोरन्जन कर	√	√	नभएको
६	जडिबुटि, कवाडी र जीवजन्तु कर	√	नभएको	नभएको
७	सिफारिस दस्तुर	√	√	√
८	विज्ञापन कर	√	√	√
९	पर्यटन शुल्क	√	√	नभएको
१०	दण्ड जरिवाना	√	√	नभएको

तालिका ८: नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.स.	आयका शिर्षकहरु	संभावना	दर	संकलन
ख	**गैरकर राजश्व**			
१	सवारी पार्किङ शुल्क	√	√	√
२	फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क	√	√	नभएको
३	घर नक्शा पास दस्तुर	√	√	√
४	ढुंगा,गिटी, वालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क	√	नभएको	√
४	सिफारिस तथा वक्यौनी दस्तुर	√	√	√
५	नाता प्रमाणित दस्तुर	√	√	√
६	अन्य प्रमाणित दस्तुर	√	√	√
७	दर्ता, अनुमति तथा नविकरण दस्तुर एफ एम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण ईजाजतपत्र, विद्यालय स्थापन, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म)	√	√	भएको
८	अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्वर आदि)	√	√	नभएको
९	वहाल विटौरी शुल्क	√	नभएको	नभएको
१०	पार्किङ शुल्क	√	√	नभएको
११	सार्वजनिक शौचालय शुल्क	√	नभएको	नभएको
१२	जग्गा रेखांकन दस्तुर	√	√	नभएको
१३	सरकारी सम्पतिको वहालबाट आय	√	नभएको	नभएको
१४	फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क	√	√	नभएको
१५	पशुवधशाला सेवा शुल्क	√	नभएको	नभएको
१६	सडक वत्ती सेवा शुल्क	√	नभएको	नभएको
१७	ढल निकास सेवा शुल्क	√	नभएको	नभएको
१८	दण्ड जरिवाना	√	√	√

माथी उल्लेख गरिएका शिर्षकहरु मध्ये करतर्फ सम्पति कर, भूमिकर, व्यवसाय कर र घरजग्गा वहाल कर संकलन भएको देखिन्छ भने गैरकर र्तफ घर नक्शापास दस्तुर, सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर, ढुंगा गिटि ठेक्का आदिबाट भने कर संकलन भएको देखिन्छ । गोदावरी नगरपालिका राजधानी काठमाण्डौसंग नजिकै रहेको र तिब्र शहरीकरण तर्फ अगाढी बढिरहेकोले मनोरन्जन कर, विज्ञापन कर, सवारी कर, पर्यटन सेवा शुल्क, ढल निकास, फोहोरमैला व्यवस्थापन, सडक बत्ति, मेसिन औजार भाडा, सार्वजनिक संरचना मर्मत संभार आदिबाट राजश्व संकलन हुने संभावना भएतापनि त्यसबाट उल्लेख्य रुपमा राजश्व असुली हुन सकेको छैन । सवारी करको सम्भावना भएर दर निर्धारण गरिएको भएपनि संकलन भएको देखिदैन । सरकारी सम्पत्ति (जेसीबी, ट्रयाक्टर) को बहाल र बिक्रीबाट आम्दानी गर्न सकिने भएपनि हालसम्म सो शिर्षकबाट आय संकलन भएको छैन । अन्य शीर्षकका हकमा पनि सम्भावना छ तर असुली शुरु भएको छैन ।

३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

गोदावरी नगरपालिकाले नगरसभाबाट आ.व. २०७८/७९ का लागि विभिन्न शिर्षकहरुका लागि कर दर रेट निर्धारण तथा स्वीकृत गरी स्थानीय राजपत्र प्रकाशन गरिसकेको छ । नगरपालिकाको आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण छुट्टाछुट्टै निम्न उपशिर्षकहरुमा गरिएको छ ।

३.३.१ स्थानीय कर राजश्व

क) सम्पति कर

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा २ मा नगरपालिकाको क्षेत्रभित्रको घर र सो घरले चर्चेको (प्लिन्थ एरिया) जग्गामा अनसूची १ बमोजिम सम्पति कर लगाइने र असुल गरिने व्यवस्था रहेको छ । यस उफदफाको प्रयोजनको लागि चर्चेको जग्गा भन्नाले भवन र भवनले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा वा पाँच हजार चार सय छयहत्तर वर्ग फिट मध्ये जुन घटी हुन्छ त्यसलाई मानेर कर असुल गर्ने नीति रहेको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची १ मा स्थान अनुसार व्यापारिक, आवासिय, कृषि र वन/पाखो तथा बगरक्षेत्र गरी ४ वटा क्याटेगोरीमा सम्पति करको दर प्रति आना रु २०,००० देखि रु १०,००,००० सम्म तोकिएको छ । त्यसैगरी सम्पति करको मूल्याङ्कनलाई ७ वटा क्याटगोरीमा विभाजन गरी बार्षिक दर एकमुष्ठ रु ११० (दश लाख रुपैयासम्मको) देखि प्रति लाख रु ३० (पाँच करोड भन्दा माथी) सम्म तोकिएको छ । नगरपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा सम्पति कर वापत रु १ करोड संकलन गर्ने लक्ष्य लिएको छ।

संभावना

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार गोदावरी नगरपालिकामा कुल २४७७१ घरधुरी छ भने ९०% घरको स्वामित् आफ्नै रहेको देखिन्छ । विद्यमान कानुनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेको हुँदा नगरपालिकामा आफ्नै स्वामित्वको जग्गामा घर भएका (करिब ९०%) घरधुरीको कुल २२९९४ घरधुरीलाई सम्पत्ति करको करदाता गणना गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाको आधा जस्तो क्षेत्र शहरी भेगमा पर्ने भएकोले सम्पतीको न्यूनतम मूल्याङकन नै रु १० लाख रहेको छ । नगरपालिकालको आर्थिक ऐन २०७८ ले ७ वटा क्याटोगोरीमा सम्पतिको मूल्याङ्कन गरी १० लाख देखि ५ करोड सम्मको सम्पतिको कर निर्धारण गरिएको छ । जसमा दश लाखसम्मको एकमुष्ठ रु ११० र त्यसपछी प्रति लाख रु १२ देखि रु २४ सम्म तोकिएको छ । ५ करोड भन्दा बढिको सम्पतिमा प्रति लाख रु ३० सम्पति कर तोकिएको छ । उक्त मूल्याङकन दर अनुसार संभावित करदताहरुलाई १० वटा क्याटागोरीमा विभाजन गरी संभाव्य सम्पतिको गणना निम्नानुसार गरी आगामी बर्षको लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । गत बर्षको सम्पति करको बृद्धिदरलाई हेर्दा नगरपालिकाले आगामी केहि बर्षभित्रमा नै प्रक्षेपित सम्पति करको लक्ष्य पुरा गर्न सक्ने देखिन्छ ।

तालिका ९: संभाव्य सम्पति करदाता तथा सम्पति कर

विवरण	घरधुरी	औसत बार्षक दर	संभाव्य कुल आय
रु १ लाख देखि १० लाख सम्म	१५००	११०	१६५०००
रु ११ लाख देखि ५० लाख	६०००	२५०	१५०००००
रु ५१ लाख देखि १ करोड सम्म	५५००	१०००	५५०००००
रु १ करोड १ लाख देखि २ करोड सम्म	४५००	१२००	५४०००००
रु २ करोड एक लाख देखि ३ करोड सम्म	२५४४	२०००	५०८८०००
रु ३ करोड एक लाख देखि ४ करोड सम्म	१४००	४०००	५६०००००
रु ४ करोड एक लाख देखि ५ करोड सम्म	१२००	५०००	६००००००
रु ५ करोड भन्दा माथी	३५०	१००००	३५०००००
जम्मा	२२९९४		३,२७,५३,०००

सुधारका पक्षहरु

सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाले गर्नुपर्ने विषयहरु निम्नानुसार रहेको देखिन्छः

- आर्थिक ऐनमा उल्लेखित करको दर पुनर्विचार गर्ने ।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुका लागि सचेतना तालिम संचालन गर्ने ।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी नगरवासीहरुलाई विभिन्न माध्यमहरुबाट सूचित गर्ने ।
- व्यवसायको करको लगत संकलन गरी व्यवसाय करको अभिलेखलाई सम्पत्ति करको अभिलेखसंग आवद्ध गर्ने ।

ख) मालपोत वा भूमि कर

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ३ मा अनसूची १ बमोजिम सम्पतिमा कर लागेको घर जग्गा बाहेकको अन्य जग्गामा अनुसूची २ बमोजिम भूमि कर (मालपोत) लगाईने र असुल गरिने व्यवस्था रहेको छ । मालपोतको दर प्रति आना रु ७ राखिएको छ । डुकुछाप र देवीचौर क्षेत्रमा प्रति आना रु छ र बाझो जमीनमा प्रति आना रु १०० तोकिएको छ । तर सामुदायिक विद्यालयको मालपोत भने निशुल्क गरिएको छ । नगरपालिकाले मालपोत/भूमि करबाट आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा रु ६०,००,००० संकलन गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

संभाव्यता

गोदावरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ का अनुसार नगरपालिका कुल क्षेत्रफल (९६.११ वर्ग किमि) को ४८.२९% (९०४१९ रोपनी) कृषि योग्य भूमि छ तर करिब १०,००० रोपनी क्षेत्रमा मात्र कृषि हुने गरेको छ । तर शहरीकरणसंगै हाल कृषि योग्य भूमि घटेर करिब ४०% को हाराहारीमा आईपुगेको छ जुन करिब ३६१५० रोपनी हुन आउँछ । कुल कृषियोग्य भूमि मध्ये करिब ७०% जमीन सडकसंग जोडिएको अनुमान

गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाको खेतियोग्य भूमिलाई मूल्याङ्कनको आधारमा विभाजन गर्दा तालिका १० बमोजिम रकम असुल हुनसक्ने देखिन्छ । यसप्रकार जमीनको मूल्याङ्कनको आधारमा मालपोतको हिसाव गर्दा करिब रु. २,७५,२७,५०० प्राप्त हुनसक्ने देखिन्छ । उल्लेखित रकम घर र घरले चर्चेको जग्गामा लाग्ने सम्पत्ति कर बाहेक नै प्राप्त हुनेगरी हिसाव गरिएको छ । गोदावरी नगरपालिका राजधानी काठमाण्डौसंग जोडिएको र तिब्र रुपमा शहरीकरण भैरहेकोले तालिका १० प्रस्तुत गरिएको मालपोतको प्रक्षेपित रकम असुल हुने सक्ने देखिन्छ ।

तालिका १०: मालपोतको संभावित प्रक्षेपण

जमीनको प्रकार	रोपनी	दर (रु)	कुल रकम (रु)
मुख्य राजमार्गसंग जोडिएको	३०००	२५००	७५००००००
पक्की सडकले जोडिएको	४०००	२०००	८००००००
ग्राभेल सडकले जोडिएको	६०००	१०००	६००००००
सहायक सडकले जोडिएको	७०००	५००	३५००००००
कच्ची सडकले जोडिएको	५०००	३००	१५००००००
गोरेटो सकडले जोडिएको	३०००	२००	६००००००
कुलो बाटोले जोडिएको	१६५०	१००	१६५००००
पाखोबारी	४०००	५०	२००००००
भिरालो जमीन	२५००	२५	६२५००
कुल	३६१५०		२,७५,२७,५००

सुधारका पक्षहरु,

यस सम्बन्धमा सुधारका पक्षहरु देहाय अनुसार छनः

- खेतियोग्य जमीनको यकिन तथ्याङ्क संकलन गर्ने ।
- आर्थिक ऐनमा मापलोतको दर र जग्गाको एकाई स्पष्ट उल्लेख गर्ने ।
- साविकको वर्गीकरणका आधारमा बढी मूल्य पर्ने जग्गाको यथार्थ लगत तयार पार्ने ।
- मालपोतको दर उत्पादन र उपयोगिता दुवैलाई आधार बनाएर तोक्ने ।

ग) व्यवसाय कर

हालको अवस्था

नगरपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ५ मा नगरपालिका भित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा अनुसूची ४ वमोजिम व्यवसाय कर लगाईने र असुल गरिने व्यवस्था रहेको छ । अनुसूची ४ मा क्रसर; वालुवा/ढुंगा, फरिफिरे, चुनढुंगा (सिमेन्ट), वालुवा, वासिङ; ब्रुअरी उद्योग; विभिन्न प्रकारका घरेलु साना उद्योगहरु; प्लाष्टिक झोला उद्योग; झ्याल ढोका; खापामा प्रयोग हुने आल्मुनियम उत्पादन गर्ने उद्योग; कृषि तथा वनजन्य उद्योग; सरामिक टायल उद्योग; गोदाम हाउस; रेष्टुरेन्ट; होटल तथा जल; मदिरा व्यवसाय थोक तथा खुद्रा; शैक्षिक संस्था तथा मन्टेश्वरी; किराना पसल; सुन चाँदी गहना पसल; जुत्ता चप्पल; निर्माण सामाग्री तथा हार्डवेयर; काष्ठ समिल; काष्ठ फर्निचर; बुटिक; कपडा

पसल; परामर्श सेवा; कम्प्युटर प्रोगामर; निर्माण व्यवसायी; ठूला निर्माण व्यवसायी; गार्मेन्ट उद्योग; नीजि वैंक तथा वित्तिय संस्थाहरु; सहकारी संस्था; नीति अस्पताल तथा प्याथोलोजी; पुस्तक तथा स्टेशनरी; केवल नेटवर्क; मिठाई पस; बेकरी; भाँडा पसल; इलेक्ट्रोनिक्स पसल; कृषि फर्म; पोल्ट्री फार्म आदि जस्ता व्यवसायहरुमा वर्गीकरण व्यवसाय कर लगाईने र असुल उपर गरिने व्यवस्था छ। नगरपालिका भित्र कुनैपनि किसिमको व्यापार तथा व्यवसाय गर्नेले नगरपालिकाबाट व्यवसाय ईजाजत पत्र लिई बार्षिक रुपमा नवीकरण गर्नुपर्ने छ । आर्थिक ऐनमा विभिन्न प्रकारका व्यवसायहरुलाई व्यवसायमा वर्गीकरण गरी व्यवसायको वर्गको आधारमा बार्षिक करको दर तोकिएको छ। यस्तो दर व्यवसायको किसिम र वर्ग हेरी बार्षिक रु ५०० देखि रु १०,००,००० सम्म तोकिएको छ। नगरपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरबाट रु २,५०,००,००० संकलन गर्ने लक्ष्य राखेको छ।

संभावना

बागमती प्रदेशको स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण २०७६ का अनुसार गोदावरी नगरपालिकामा १२९ वटा सहकारी, १७ वटा बैंक (क वर्गको ६ वटा, विकास बैंक २ वटा र लघुवित्त ९ वटा) र ३२७६ वटा व्यवसायहरु दर्ता भै संचालनमा रहेको छ। त्यसका अलावा, नगरपालिका भित्र ठुला नीजि कलेजहरु, स्वास्थ्य संस्थाहरु समेत संचालनमा रहेका छन्। नगरपालिकाको मुख्य सडकको दाँयाबाँया, अन्य बजार आसपास, मुख्य चोकहरुमा रहेका व्यापार व्यवसाय, उद्योग तथा बजार क्षेत्रमा स-साना होटल रेष्टुरेन्ट आदि हेर्दा यो संख्या अझ बढेर करिब ४००० रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ । यस अनुसार उपलब्ध व्यवसाय र नगरपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसारको दररेट हेर्दा व्यवसायीको कर तिर्ने सामर्थ्य अनुसार व्यवसाय करको सम्भाव्यता निम्न अनुसार आँकलन गरिएको छः

तालिका ११: व्यवसाय करको अनुमानित प्रक्षेपण

क्र.स.	व्यवसायको किसिम	संख्या	औसत बार्षिक करको दर	संभावित आय
१	क्रसर			
	० देखि ३० हर्ष पावर	४	५००००	२०००००
	३० देखि १५० हर्ष पावर	४	२५००००	१००००००
	१५१ देखि ३०० हर्ष पावर	३	५०००००	१५०००००
	३०१ भन्दा माथी	४	८०००००	३२०००००
२	वालुवा/ढुंगा, फिरफिरे, चुनढुंगा (सिमेन्ट), वालुवा वासिङ			
	वालुवा ढुंगा	२	८०००००	१६०००००
	फिरफिरे	३	४०००००	१२०००००
	चुनढुंगा (सिमेन्ट)	२	७०००००	१४०००००
	वालुवा सासिङ	६	४०००००	२४०००००
३	ईटा उद्योग	२	५०००००	१००००००
४	ब्रुवरी	१	१००००	१००००
५	पानी व्यवसाय	१४	२०००००	२८०००००
४	प्लाष्टिक झोला उद्योग	५	२५०००	१२५०००

५	झ्याल ढोका, खापा उद्योग (अल्मुनियम)	१२	२५०००	३०००००
६	कृषि तथा वनजन्य उद्योग	५०	५०००	२५००००
७	सेरामिट टायल उद्योग	१३	२५०००	३२५०००
८	विभिन्न प्रकारका गोदाम हाउस	१७	१००००	१७००००
९	ट्राभल ऐजन्सी	२४	१००००	२४००००
१०	होटल			
	होटल, लज एण्ड गेष्ट हाउस	५५	१५०००	८२५०००
	एक तारे	१४	३००००	४२००००
	दुई तारे	१३	५००००	६५००००
	तीन तारे	४	१०००००	४०००००
	चार तारे	२	२०००००	४०००००
	पाँच तारे	१	३०००००	३०००००
११	रेष्टुरेन्ट एण्ड फास्टफुड	३५०	१००००	३५०००००
१२	बैंक तथा वित्तिय सेवा			
	क वर्ग	६	२५०००	१५००००
	ख वर्ग	२	१५०००	३००००
	ग वर्ग		१००००	०
	घ वर्ग	९	८०००	७२०००
	सहकारी	१२९	५०००	६४५०००
१३	मदिरा व्यवसाय	२५०	१५०००	३७५००००
१४	किराना पसल	११००	५०००	५५०००००
१५	सुनचाँदी पसल	१६०	१५०००	२४०००००
१६	जुत्ता चप्पल	१२५	५०००	६२५०००
१७	कस्मेटिक पसल	२७०	५०००	१३५००००
१८	कपडा तथा फेन्सी पसल	२६०	५०००	१३०००००
१९	फर्निसिंग तथा होम डेकोर	७५	१००००	७५००००
१९	निर्माण सामाग्री तथा हार्डवयर व्यवसाय			
	२ करोड भन्दा माथी	३०	३००००	९०००००
	५० लाख देखि २ करोड	४०	२००००	८०००००
	५० लाख सम्म	५०	१००००	५०००००
२०	फर्निचर उद्योग	१२५	५०००	६२५०००
२१	स्वास्थ्य सेवा (नीजि)			
	२० लाख भन्दा कम पुँजी भएका	३०	१५०००	४५००००
	२० लाख देखि १ करोड पुँजी लगानी भएका	२२	५००००	११०००००
	१ करोड देखि ५ करोड भन्दा कम पुँजी लगानी भएका	२०	१५००००	३००००००
	५ करोड भन्दा बढी पुँजी लगानी भएका	१२	२०००००	२४०००००
२२	संचार सेवा			

	२० लाख भन्दा कम पुँजी भएका	१२	४०००	४८०००
	२० लाख देखि १ करोड पुँजी लगानी भएका	४	६०००	२४०००
	१ करोड देखि ५ करोड भन्दा कम पुँजी लगानी भएका	३	८०००	२४०००
	५ करोड भन्दा बढी पुँजी लगानी भएका	२	१००००	२००००
२३	नीजि विद्यालय	४७	१५०००	७०५०००
	मन्टेश्वरी/शिसु स्याहार केन्द्र	२२	५०००	११००००
	एजुकेशन कन्सल्टेन्सी	२८	१००००	२८००००
	पोलिटेक्निकल ईन्स्टिच्युट	१२	१००००	१२००००
	ट्युसन सेन्टर	२५	२५००	६२५००
	तालिम केन्द्र	१५	१५००	२२५००
२४	निर्माण व्यवसायी			
	क वर्ग	२५	५००००	१२५००००
	ख वर्ग	३०	३००००	९०००००
	ग वर्ग	४५	२००००	९०००००
२५	परामर्श सेवा	३५	५०००	१७५०००
२६	स्टेशनरी तथा पुस्तक पसल	२२०	५०००	११०००००
२७	ड्राईभिङ सेन्टर	१५	५०००	७५०००
२८	मिट सप	१४०	५०००	७०००००
जम्मा		४०००		५,१९,७८,०००

त्यसका अलावा नगरपालिकामा बार्षिक २५० वटा नयाँ व्यवसायहरु दर्ता हुने अनुमान गर्दा प्रति व्यवसाय सरदर रु १०,००० का दरले थप व्यवसाय कर रु २५,००,००० र करिब ५०० वटा व्यवसाय नविकरण वापत प्रति व्यवसाय सरदर रु ५००० का दरले २५,००,००० गरी थप रु ५०,००००० संकलन हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । यसरी व्यवसाय कर (नयाँ दर्ता र नविकरण समेत गरी) कुल रु ५,६९,७८,००० संकलन हुने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू

नगरपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउन निम्न कार्यहरू गर्न प्रस्ताव गरिएको छः

- नगरपालिकामा संचालित व्यवसाय करको दर पुनरावलोकन गर्ने ।
- सबै व्यवसायीलाई व्यवसाय दर्ताको आह्वान गर्ने तथा ब्यवसाय दर्ताका लागि घुम्ती शिविरलाई हरेक वर्ष निरन्तरता दिने ।
- ब्यवसायीहरुमा कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने खालका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।
- कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- बढी कर तिर्ने व्यवसायीहरुलाई पुरस्कृत गरी प्रोत्साहन गर्ने ।

घ) विज्ञापन कर

हालको अवस्था

विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन प्रचार-प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल अदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ। संघीय कानुन अनुसार यो प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो। गोदावरी नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ८ मा नगरपालिका क्षेत्र भित्र दर्ता हुने विज्ञापनहरुमा प्रदेश कानुनमा व्यवस्था नभएको अवस्थामा अनुसूची ७ बमोजिम विज्ञापन कर लगाईने र असुल उपर गरिने व्यवस्था रहेको छ। उक्त अनुसूचीमा व्यवसायीक दृष्टिकोणबाट व्यवसायलाई प्रवर्द्धन, प्रचारप्रसार, सूचना पेश, पम्पलेट, तुल टाँग्न, भित्ते लेखन प्रत्येक आदिमा नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने विभिन्न किसिमका विज्ञापन हकमा विज्ञापन कर असुल हुने व्यहोरा उल्लेख छ। यस्तो विज्ञापनको दर ल्लेक्सबाट तयार गरिएका विज्ञापन प्रचार सामाग्रीको प्रति वर्ग फिट रु ५०० र होर्डिङ बोर्ड, ग्लोसाईन बोर्ड, डि.पी.एस. (DPS) र यस्तै विज्ञापन प्रचार सामाग्रीहरुमा बार्षिक प्रति वर्ग फिट रु ५०० तोकिएको छ। नगरपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा विज्ञापन कर वापत रु. ८,००,००० संकलन हुने लक्ष्य लिएको छ।

सम्भावना

गोदावरी नगरपालिकाको मुख्य सडक आसपासमा ३०० वर्ग फिटका ठूला होर्डिङ बोर्डहरु ६५ र १५० वर्ग फिट जतिका साना १२० होर्डिङ वा साइन बोर्डहरु राखिएका छन्। त्यसैगरी नगरपालिकाको मुख्य बजार र चोकहरुमा पनि १५० वर्ग फिटका ठूला ६० र १०० वर्ग फिटका साना १५० जति होर्डिङ बोर्ड र साइनबोर्डहरु छन्। त्यस्तै चलचित्र विज्ञापन वोर्ड, स्क्रोरल भिजन वोर्ड, सटर पेन्टिङ, पोल व्यानर, डिजिटल होर्डिङ बोर्ड, छतमाथिको विज्ञापन वोर्ड आदि समेत गरेर अन्य १३०० जति विज्ञापन वोर्डहरु छन। तिनीहरुको कर वापत प्रति वर्ग फिट औसत रु. १०० देखि १००० सम्मले हिसाव गर्दा करिब रु. २,७३,४०,००० विज्ञापन कर असुल हुने सक्ने देखिन्छ। नगरपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसारको दररेट हेर्दा विज्ञापन करको सम्भाव्यता निम्न अनुसार आँकलन गरिएको छः

तालिका १२: विज्ञापन करको अनुमानित प्रक्षेपण

क्र.स.	विवरण	संख्या	आकार (वर्ग फिट)	विज्ञापन दर (प्रति वर्ग फिट)	जम्मा
१	मुख्य सडक आसपासका ठूला होर्डिङ बोर्ड	६५	३००	२५०	४८७५०००
२	मुख्य सडक आसपासका साना होर्डिङ बोर्ड	१२०	१५०	१५०	२७०००००
३	नगरपालिकाको मुख्य चौक र बजारका ठूला होर्डिङ बोर्ड	६०	१५०	१५०	१३५००००
४	नगरपालिकाको मुख्य चौक र बजारका साना होर्डिङ बोर्ड	१५०	१००	१२०	१८०००००
५	चलचित्र विज्ञापन बोर्ड	५०	५०	१५०	३७५०००
६	स्क्रोरल भिजन बोर्ड	१५०	२५	२००	७५००००

७	ब्यानर/फिल्म पोस्टर	५०	५०	५००	१२५००००
८	सटर पेन्टिङ	६००	१२०	२०	१४४००००
९	पोल ब्यानर	२५०	१२	२००	६०००००
१०	डिजिटल होर्डिङ बोर्ड	१५०	३०	१००	४५००००
११	छतमाथिको विज्ञापन बोर्ड	७०	१५०	१०००	१०५०००००
१२	व्यवसायी भवन प्रवेश द्वार विज्ञापन	५०	५०	५००	१२५००००
जम्मा		१७६५			२,७३,४०,०००

सुधारका पक्षहरू

- विज्ञापनका सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यथार्थ तथ्यांक संकलन गर्ने ।
- नगरपालिकाको अनुमति बिना जथाभावि रुपमा विज्ञापनका होर्डिकङ बोर्डहरु राख्न निषेध गर्ने ।
- संकलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर निर्धारण गर्ने ।
- हालको विज्ञापन करको दर समयायोजन गर्ने ।
- न्यूनतम संकलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने ।
- सम्भाव्य स्थानहरुमा विज्ञापन प्रवर्द्धनको वातावरण र पूर्वाधार तयार गर्ने ।

ङ) घर/जग्गा वहाल कर

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ४ मा घरजग्गा वहाल करको व्यवस्था रहेको छ । गोदावरी नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले घर, घरेको छत, भवन, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, सेड (छप्पर), कारखाना, जग्गा वा पोखरी पुरै वा आंशित तवरले बहालमा दिई प्राप्त गरेको आयमा नगरपालिकाको अनुसूची ३ बमोजिम घर जग्गा वहाल कर लगाईने र असुल गरिने व्यवस्था रहेको छ । यस्तो वहाल कर ७% (व्यक्तिगत सम्झौता) देखि १०% (संस्थागत सम्झौता) सम्म तोकिएको छ । गोदावरी नगरपालिका राजधानी काठमाण्डौसंग जोडिएको र तिब्र शहरीकरण तर्फ उन्मुख भएकोले नगरपालिकामा व्यापारिक र आर्थिक गतिविधिहरु बढिरहेको तथा ठूला व्यापारिक भवनहरु निर्माण भैरहेको छन । तर संस्थागत रुपमा बहालमा बस्ने संस्थाहरूले अन्य निकायको कानूनी प्रावधानका कारण नबुझाई नहुने भएको खण्डमा मात्र वहाल कर बुझाउने गरेको देखिन्छ । त्यसैले वहाल कर पूर्ण रुपमा कार्यान्वियन हुन सकेको खण्डमा यसबाट नगरपालिकाले मनग्ये कर संकलन गर्ने सक्ने देखिन्छ । नगरपालिकाले आ.व. २०७८/७९ मा वहाल घर जग्गा वहाल करबाट रु ६०,००,००० राजश्व असुल गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

संभावना

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार गोदावरी नगरपालिकामा कुल २४७७१ घरधुरी छन् । जसमध्ये नगरपालिका क्षेत्रमा करिव ७००० घरधुरीले आफ्नो घरजग्गा वहाल दिएको अनुमान गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाको विद्यमान घरजग्गा वहाल कर (१०%) को आधारमा विश्लेषण गर्दा देहाय बमोजिम वहाल कर संकलन हुने प्रारम्भिक अनुमान गर्न सकिन्छ ।

तालिका १ ३: वहाल करको अनुमानित प्रक्षेपण

क्र.स.	प्रयोजनका आधारमा वहालमा वस्ने	संख्या (क)	मासिक वहाल (ख)	बार्षिक वहाल (ग)	जम्मा वहाल असुली (घ)	वहाल कर (१०%)
				ख × १२	क × ग	
१	बैंक तथा वित्तिय संस्था	१७	१५०००	१८००००	३०६००००	३०६०००
२	सहकारी संस्था	१२९	८०००	९६०००	१२३८४०००	१२३८४००
३	अन्य संघ सस्था	७५	५०००	६००००	४५०००००	४५००००
४	ठूला व्यवसायहरु	१२०	५००००	६०००००	७२००००००	७२०००००
५	होटल तथा रेष्टुरेन्ट	४४०	१५०००	१८००००	७९२०००००	७९२००००
६	अन्य व्यवसायहरु	३५०	५०००	६००००	२१००००००	२१०००००
७	सटर भाडा	२५००	२०००	२४०००	६००००००००	६०००००००
८	घरयासी प्रयोजनमा बस्नेहरु	७०००	२०००	२४०००	१६८००००००	१६८०००००
कुल		१०६३१		१२२४०००	४२०१४४०००	४,२०,१४,४००

सुधारका पक्षहरू

- वहालमा भएका घरजग्गाको लगत संकलन गरी अद्यावधिक गर्ने र सम्पत्ति करसंग आवद्ध गर्ने ।
- घर तथा जग्गा धनि र वहालवालाहरू बिचको वहाल सम्झौता अनिवार्य गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल रकम मूल्यांकन गर्न संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटका दरले वहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो वमोजिम वहाल रकम निर्धारण गरी कर संकलन गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल कर संकलन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- सबै प्रकारको वहाल करको दर १०% गर्ने ।

च) जडिबुटि, कवाडी र जिवजन्तु कर

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ६ मा जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु करको व्यवस्था गरिएको छ । जसमा नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले उन, खोटो, जडिबुटी, नवकस, कवाडी माल र प्रचलित कानुनले निषेध गरेको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला जस्ता वस्तुको व्यवसायिक करोवार गरेवापत अनुसूची ५ वमोजिम कर लगाईने र असुल गरिने व्यवस्था छ । तर यी शीर्षकहरुमा नगरपालिकाले हालसम्म कुनै कर संकलन गर्न सकेको छैन भने अनुसूचीमा जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु करको दर समेत उल्लेख गरिएको छैन ।

संभावना

गोदावरी नगरपालिका राजधानी काठमाण्डौसंग जोडिएको र तीव्र शहरीकरण भैरहेको नगरपालिका हो । जसले गर्दा कवाडी मालवस्तुको संकलन र निर्यात हुने सक्ने संभावना रहेको छ । त्यसैगरी जडिबुटीको संकलन तथा बिक्री सम्बन्धमा कुनै तथ्यांक नभए पनि आसपासको ग्रामीण र वन क्षेत्रमा यसको उत्पादन र विक्रीको संम्भाब्यता देखिन्छ । गोदावरी नगरपालिकाका ग्रामिण भेगमा कुखुरा, खसी, बोका, भैसीहरुको पालनपोषण हुने भएकोले नगरपालिकाबाट भक्तपुर, ललितपुर र राजधानी काठमाण्डौ उपत्यकामा मासु र छालाको

निकासी हुन सक्ने संभावना समेत रहेको छ । त्यसैले यस नगरपालिकामा उल्लेखित शिर्षकमा कवाडी तर्फ १० लाख, जडिबुटी तर्फ ५ लाख, पशुजन्य पदार्थ तर्फ ५ लाख गरी कुल २० लाखसम्म बार्षिक कर संकलन हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू

जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर संकलनको लागि निम्न पक्षहरुमा सुधार ल्याउनुपर्ने देखिन्छः

- व्यवसायीहरुको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- जडीबुटीको र जिवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाई कारोबारमा कर संकलन शुरुवात गर्ने ।
- जडिबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तुको व्यावसायिक रुपमा कारोवार गर्नेलाई इजाजत प्रदान गरी कारोवारको आधारमा कर संकलन गर्ने ।
- जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु करको दर नगरपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूचीमा उल्लेख गर्ने ।

३.३.२ गैर कर राजश्व

क) घर नक्शा पास एवं रजिष्ट्रेशन दस्तुर

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा १८ मा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र निर्माण हुने घर तथा नक्शा सम्बन्धी कार्यका लागी अनुसूची १७ वमोजिम घर नक्शा पास एवं रजिष्ट्रेशन दस्तुर असुल गरिने व्यवस्था रहेको छ । अनसूचीम घर नक्शा दरखास्त फारामको रु १००० र नक्शा संसोधनको रु ७००० दस्तुर तोकिएको छ । त्यसैगरी नक्शा र प्रमाण पत्र प्रतिसेट रु २००० दस्तुर छ । घर नक्शा पास दस्तुर (आवासीय घरको प्रति स्क्वयर फीट रु ८ देखि ठूला सेमिनार हल, सम्मेलन केन्द्र भवन, सिनेमा हल, थिएटर हलको प्रति स्क्वायर फिट रु ४० सम्म दस्तुत तोकिएको छ । त्यसैगरी निर्माण सम्पन्नको रु २,००० (आवासिय घर) देखि रु १०,००० (हाउजिङ कम्पनी, कोलनी भवन) दस्तुर तोकिएको छ नक्शा नामसारी दस्तुर रु ३,००० (तिन पुस्ते भित्र) देखि रु ५,००० (अन्य) सम्म तोकिएको छ । नगरपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा नक्शा पास दस्तुरबाट रु १,७०,००,००० संकलन गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

सम्भावना

यस नगरपालिका क्षेत्रमा बढ्दो शहरीकणसंगै भवन निर्माणमा तिव्रता देखिन्छ । हाल यस क्षेत्रमा प्रायः जसो न्युनतम १५०० वर्ग फिटका घरहरू निर्माण भईरहेका छन् । आगामी आर्थिक बर्षमा यस नगरपालिकामा करिब १२०० वटा नयाँ घर निर्माण हुने र सरदर प्रति वर्ग फुट रु २० रुपैया नक्शापास दस्तुर लगाउदा पनि रु ३,६०,००,००० रुपैया संकलन हुन सक्ने देखिन्छ । त्यस्तै पुराना २०० वटा घर नक्सा पासको दायरामा आउन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ । त्यसबाट प्रति घर न्यूनतम रु १०,००० दस्तुर संकलन भएमा पनि थप रु २०,००,००० आम्दानी हुने देखिन्छ । नक्शापास प्रमाणपत्र, नक्शा नामसारी, निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्रबाट थप रु १५,००,००० संकलन भै कुल रु ३,९५,००,००० संकलन हुने प्रक्षेपण गरिएको छः

सुधारका पक्षहरू

- घर अभिलेखीकरण तथा नक्सापास प्रक्रियाले भवन निर्माण प्रक्रियालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी वनाउने तर्फ पहल गर्ने ।
- घर अभिलेखीकरणका लागि सार्वजनिक सूचना जारी गरी वैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने ।
- मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार नक्सापास प्रावधान कडाईका साथ लागु गर्ने ।
- घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर समयानुकुल परिमार्जन गर्ने ।
- नगरपालिका गठन पूर्व वनेका घरहरूको अभिलेखीकरणको लागि दस्तुर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने।
- नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।

ख) वहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा १० मा नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सार्वजनिक, पर्ती वा ऐलानी जग्गालाई उपयोग गरी वनाईएका टहरा, छाप्रा वा पसल वा आवास तथा नगरपालिकाले तोकेको सार्वजनिक स्थल, हाटबजार, मेला, जात्रा आदिमा संचालन भएका पसल वा नगरपालिका क्षेत्र भित्र आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेका हाल बजार वा पसलमा अनुसूची ९ वमोजिम शुल्क असुल गरिने व्यवस्था रहेको छ । तर अनुसूचीमा वहाल विटौरी शुल्कको दर तोकिएको छैन भने नगरपालिकाले वहाल विटौरी शुल्कबाट आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा शुल्क असुल गर्ने लक्ष्य समेत निर्धारण गरेको छैन ।

संभावना

नगरपालिकाको मुख्य बजार क्षेत्र र सडक आसपासमा रहेका सडक अधिकार क्षेत्रमा निर्माण गरिएका टहरा, होटेल, रेष्टुरेन्टहरुसँग वहाल विटौरी शुल्क असुल गर्न सकिन्छ । नगरपालिकामा सडक क्षेत्रमा निर्माण भएका टहरा, पसलहरु करिब ३०० को संख्यामा रहेका र तिनीहरुसँग प्रति पसल वार्षिक रु ३,००० को दरले असुल गर्दा रु ९,००,००० आय प्राप्त हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

नगरपालिकाको वहाल विटौरी शुल्कमा सुधारको लागि निम्नानुसार प्रस्ताव गरिएको छः

- नगरपालिकाभित्र भएका सार्वजनिक वा सडक अधिकार क्षेत्र भित्रका जमिनको विवरण संकलन गर्ने।
- संकलित विवरणका आधारमा पसल, टहरा, छाप्राहरुको वर्गीकरण गरी वहाल विटौरी शुल्क संकलन गर्ने ।
- अनुसूचीमा वहाल विटौरी शुल्कको दर तोक्ने ।

ग) सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा १३ मा अनुसूची १२ वमोजिम विभिन्न सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर लाग्ने व्यवस्था रहेको छ। यसै वमोजिम नगरपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयबाट संकलन गरिआएको छ। नगरपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को मा सिफारिश दस्तुरबाट रु २,१९,००,००० र नाता प्रमाणित दस्तुरबाट रु ६,००,००० संकलन गर्ने लक्ष्य लिएको छ।

सम्भावना

कार्यशाला गोष्ठीका दौरान भएको छलफल तथा नगरपालिकाका १४ वटा वडाहरूले गर्ने विभिन्न सिफारिशको आधारमा यहाँ वार्षिक कुल १६०००० जति विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित कागजान जारी हुने अनुमान गरिएको छ। विद्यमान दर अनुसार प्रति सिफारिश औसत रु. ३०० कायम भएमा सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर बाट वार्षिक कुल रु. ४,८०,००,००० संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

सुधारका पक्षहरू

- विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरहरूको दरमा सामान्य फेरवदल गर्ने।
- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नु पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको प्रमाण समावेश गर्ने प्रणाली स्थापित गर्ने।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने।

घ) सवारी पार्किङ शुल्क

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ११ मा नगरपालिका भित्र कुनै सवारी साधनलाई पार्किङ सुविधा उपलब्ध गराए वापत अनुसूची १० वमोजिम पार्किङ शुल्क लगाईने र असुल उपर गरिने व्यवस्था रहेको छ। यस्तो शुल्क बस, मिनिबस, ट्रक र ट्रयाक्टर जस्ता ठूला सवारी साधनको प्रति दिन रु २५ तोकिएको छ। ट्रक्याक्टर, कार, जिप र भ्यानको प्रति दिन रु १५ तथा मोटरसाईकलको प्रति दिन रु १० तोकिएको छ। नगरपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा पार्किङ शुल्क वापत कुनैपनि रकम असुल गर्ने लक्ष्य राखेको छैन।

संभावना

नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा उल्लेखित पार्किङ शुल्क अनुसार विश्लेषण गर्दा देहाय वमोजिम पार्किङ शुल्क संकलन हुने प्रक्षेपण गरिएको छः

तालिका १४: पार्किङ शुल्कको अनुमानित प्रक्षेपण

सवारीको प्रकार	संख्या	दैनिक पार्किङ हुने अनुमानित संख्या (१०%)	बार्षिक पार्किङ हुने संख्या (सरदर बार्षिक ३०० दिन)	पार्किङ दर (प्रति दिन)	संकलन हुने रकम
बस ट्रक	४५०	४५	१३५००	५०	६७५०००
मिनीवस, मिनीट्रक	३५०	३५	१०५००	३५	३६७५००
कार, जिप, ट्रयाक्टर, माईक्रो, ट्याक्सी	२५००	२५०	७५०००	३०	२२५००००
मोटरसाईकल, स्कुटर आदि	५०००	५००	१५००००	१५	२२५००००
जम्मा	८३००				५५,४२,५००

सुधारका पक्षहरू

सवारी पार्किङ शुल्क संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण सवारी साधनहरुको अभिलेख राख्ने ।
- पार्किङ शुल्कलाई परिमार्जन गर्ने ।
- सवारी पार्किङको पूर्वाधार विकास गर्ने ।

ङ) फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा १९ मा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न अनुसूची १८ वमोजिम फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क लगाईने र असुल गरिने व्यवस्था रहेको छ । यस्तो शुल्क आवासीय घर, पसल, खाद्यन्न तथा कपडा स्टेशनरी, सैलुन व्युटिपार्लर, फलफुल पसल, माछा/मासु पसल, औषधी पसल, डिपार्टमेन्ट स्टोर, सपिङ मल, होटल रेष्टुरेन्ट गेष्टहाउस, तारे होटल, विद्यालय कलेल, वर्कसप, फर्निचर पसल, अस्पताल नर्सिङ होम, कवाडी, उद्योग गरी विभिन्न समुह बनाई मासिक रु १५० (सामान्य घर) देखि रु ३५०० (तारे होटल) सम्म तोकिएको छ । तर नगरपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापन वापत छुट्टै शिर्षकमा हालसम्म कुनै रकम असुल गर्न सकेको देखिदैन भने चालु आर्थिक बर्षमा समेत कुनै रकम असुल गर्ने लक्ष्य लिएको छैन ।

सम्भावना

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार गोदावरी नगरपालिकामा कुल २४७७१ घरधुरी रहेको र करिब ८००० जति घरधुरीहरु शहरी क्षेत्रमा पर्दछन । त्यसैगरी नगरपालिकाका मुख्य बजार, चौक र पर्यटकिय क्षेत्रहरुमा ठूलो संख्यामा होटल तथा रेष्टुरेन्ट, बैंक तथा वितिय संस्था, नीजि तथा सरकारी कार्यालयहरु, पसलहरु समेत छन् । त्यसैले नगरपालिकाले नगर क्षेत्रभित्र रहेका नीजि आवास, व्यवसायिक

भवन, उद्योग र सरकारी कार्यालहरुबाट फोहोरमैला व्यवस्थापन वापत तलसिल वमोजिमको शुल्क संकलन गर्न सकिने देखिन्छ ।

तालिका १५: फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्कको अनुमानित प्रक्षेपण

क्र.स.	करदाता	संख्या	करको दर	संभावित आय रु
१	बैंक तथा वित्तिय संस्था	१७	५००	८५००
२	सहकारी संस्था	१२९	५००	६४५००
३	अन्य संघ सस्था	७५	५००	३७५००
४	ठूला व्यवसायहरु	१२०	८००	९६०००
५	रेष्टुरेन्ट तथा फास्टफुड	३५०	५००	१७५०००
६	होटल तथा रिसोर्ट	९०	२५००	२२५०००
७	अन्य व्यवसाय (खाद्य पसल, फलफुल, सैलुन, लत्ताकपडा, जुत्ताचप्पल, सुनचाँदी, स्टेशनरी आदि)	२२००	५००	११०००००
८	सटर भाडा	२५००	३५०	८७५०००
९	निर्माण सामाग्री तथा हार्डवेयर	१२०	१०००	१२००००
१०	सपिङ सेन्टर तथा डिपार्टमेन्ट स्टोर	३५	१५००	५२५००
११	अस्पताल, नर्सिङ होम तथा क्लिनिक	८४	२५००	२१००००
१२	नीजि आवासीय घर	८०००	२००	१६०००००
कुल		२९३०३		४५,६४,०००

सुधारका पक्षहरू

- हालको आर्थिक ऐनको ब्यवस्थालाई पुनरावलोकन गरी फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्कको दर उत्पादन हुने फोहरको प्रकार र परिमाणलाई मध्यनजर गर्दै परिमार्जन गर्ने ।
- मुख्य बजार क्षेत्रमा रहेका व्यवसायी, संघ संस्था तथा घरधुरीहरूको लगत तयार गर्ने ।
- नगरपालिकाले फहोरमैला व्यवस्थापनको लागि आवश्यक पूर्वाधार, यन्त्र उपकरण र जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने।

च) सरकारी सम्पत्तिको बहाल र विक्रीबाट प्राप्त आय

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा नगरपालिकाले वोलपत्र वा दरभाउपत्र फाराम अनुसूची १२ मा उल्लेख भएको दर बमोजिम विक्री गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ । जस अनुसार वोलपत्र वा दरभाउपत्र फारामको मूल्य प्रति गोटा रु ५००० (२० लाख देखि २ करोडसम्म), रु ८००० (२ करोड देखि १० करोडसम्म), रु २०,००० (१० करोडदेखि २५ करोडसम्म) र ४०,००० (२५ करोडभन्दा माथि जतिसुकै

भएपनि) तोकिएको छ। तर नगरपालिकाले हालसम्म सरकारी सम्पतिको वहाल तथा विक्रीबाट कुनै आम्दानी गर्न सकेको छैन।

सम्भावना

नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरू जस्तै व्याकहो लोडर, टिफर, ट्रयाक्टर, एम्बुलेन्स, सभा हल, प्रोजेक्टर आदिको बहाल साथसाथै बोलपत्र फाराम, राजपत्र, पुस्तक, नक्शा बिक्री आदिको हकमा आर्थिक ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार आम्दानी गर्नसक्ने देखिन्छ। त्यसैले नगरपालिकाले आफ्नो सम्पतिको वहाल र विक्री वापत तलसिल वमोजिमको शुल्क संकलन हुने प्रक्षेपण गरिएको छ।

तालिका १६: सरकारी सम्पतिको बहाल र बिक्रीबाट हुने संभाव्य आयको विवरण

क्र.स.	स्वामित्तको रहेको सम्पति	अनुमानित आय (रु)
१	जेसीभि (व्याक हो लोडर) भाडा	५०००००
२	टिफर	३०००००
३	एम्बुलेन्स भाडा	२०००००
४	वैठक हल भाडा	५००००
५	प्रोजेक्टर भाडा	७०००
६	राजपत्र, पुस्तक, नक्शा विक्रि	१००००
७	बोलपत्र फाराम बिक्री	२५००००
जम्मा		१३,१७,०००

सुधारका पक्षहरु

- नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल र बिक्री सम्बन्धी दफा आर्थिक ऐनमा समावेश गरी सो अनुसारको रकम अनुसूचीमा राख्ने।
- नगरपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयमा ल्याउने।
- कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने।

छ) जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा १८ मा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र निर्माण हुने नयाँ घर तथा नक्शा सम्बन्धी कार्यका लागि अनुसूची १७ मा उल्लेखित दर वमोजिम दस्तुर लगाईने व्यवस्था छ। जस अनुसार अनुसूचीम प्राविधिक जेकजाँच रेखाङ्कन गर्नेको लागि अमिन दस्तुर रु २,००० (०-१ रोपनीसम्म) देखि रु २५,००० (१० रोपनी भन्दा बढी) सम्म तोकिएको छ। त्यस्तै व्यवसायिक प्रकृतिको जग्गाको रेखाङ्कन प्रति रोपनी रु ३००० तोकिएको छ भने सार्वजनिक संस्थाहरुको (विद्यालय, स्वास्थ्य, सरकारी कार्यालय आदिको) जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर निशुल्क गरिएको छ। तर जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर वापत नगरपालिकाले हालसम्म राजश्व संकलन गर्ने सकेको देखिदैन।

संभावना

गोदावरी नगरपालिकामा शहरीकरणसंगै घरजग्गाको कारोवार बढदै गैरहेको र बिकास निर्माण कार्यले समेत तिव्रता पाएसंगै जग्गा रेखाङ्कन कार्यसमेत बढन गएको छ । जसले गर्दा बर्षमा ७०० वटा जग्गा रेखांङ्कन मात्रै भएपनि यसबाट न्यूनतम रु २५०० को दरले पनि रु १७,५०,००० दस्तुर संकलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु

- आर्थिक ऐनमा जग्गा रेखाङ्कन सम्बन्धी दफा थप गरी सो वमोजिम अनुसूचीमा जग्गा रेखाङ्कनको दर उल्लेख गर्ने ।
- वडाको स्थान विशेष अनुसार दस्तुर लागू गर्ने ।

च) पर्यटन शुल्क

हालको अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा १४ मा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रवेस गर्ने पर्यटकहरुबाट प्रदेश कानुनुमा व्यवस्था भए वमोजिम पर्यटन शुल्क लगाउने र असुल उपर गर्ने व्यवस्था रहेको छ । तर प्रदेश काननुमा व्यवस्था नभएको अवस्थामा नगरपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूची १३ बमोजिम पर्यटन शुल्क लगाईने र असुल उपर गरिने व्यवस्था छ । अनुसूचीमा नगरपालिका क्षेत्रभित्र संचालनमा रहेका पिकनिक स्पोर्टस अनिवार्य रुपमा नगरपालिकामा दर्ता हुनुपर्ने र नगरपालिकामा दर्ता भै नगरपालिकाबाट अनुमति प्राप्त गरे पश्चात संचालन भएको हकमा नगरपालिकालाई कुल आम्दानीको १०% पर्यटन शुल्क बुझाउनु पर्ने प्रावधान छ । तर नगरपालिकाले हालसम्म पर्यटन शुल्कवापत राजश्व संकलन गर्न सकेको देखिदैन भने चालु आर्थिक बर्षमा समेत पर्यटन शुल्क वापत कुनै राजश्व संकलन गर्ने लक्ष्य लिएको छैन ।

संभावना

गोदावरी नगरपालिकामा बज्रवाराही ऐतिहासिक धार्मिक वन, गोदावरी कुण्ड, प्रसिद्ध गोदावरी वनस्पति उद्यान, गोदावरी नौधारा, सन्तानेश्वर महादेव, बिशंखुनारायण, पुलचोकी, कटुवाल दह, लेले टिका भैरव, बालकुमारी, ब्रम्हायणी आदि जस्ता धार्मिक, ऐतिहासिक तथा प्राकृतिक पर्यटकिय स्थलहरु छन् । नगरपालिकाको आर्थिक बर्ष २०७८/६९ को बार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेटमा समेत नगर क्षेत्रभित्रका पर्यटकिय क्षेत्रहरुको योजनाबद्ध विकास गर्न तथा नगरपालिकालाई दिगो पर्यटन मैत्री नगरको रुपमा विकास गर्न पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा गर्ने नीति तथा कार्यक्रम रहेको छ । त्यसै अन्तर्गत नगरपालिका भित्र देवीचौर भ्यूटावर र गोदावरी केवलकार स्थापनाको कार्य अगाडी बढाउने योजना समेत रहेको छ। काठमाण्डौ, भक्तपुर र ललितपुर जस्ता ठूला शहरहरुबाट नजिकै रहेकोले गोदावरी नगरपालिकामा पर्यटनको प्रशस्त संभावना रहेको छ । नगरपालिका भित्र बार्षिक ५००० विदेशी पर्यटक र २०००० स्वदेशी पर्यटकहरु मात्र आए भने प्रति पर्यटक विदेशीको लागि रु २५० र स्वदेशी पर्यटकको लागि रु २५ मात्र पर्यटन शुल्क लिदा पनि विदेशी पर्यटकहरुबाट रु १२,५०,००० र स्वदेशी पर्यटकहरुबाट ५,००,००० पर्यटन शुल्क असुल हुन सक्ने छ । त्यसैगरी नगपालिका भित्र रहेका पिकनिक स्पट लगायत अन्य उद्यान र बगैचाहरुबाट कुल आम्दानीको १०%

शुल्क लिदा थप रु ७५०,०००० रुपैया सकलन भै बार्षिक कुल रु २५,००,००० रुपैया पर्यटन शुल्क असुल हुन सक्ने संभावना रहेको छ ।

सुधारका पक्षहरु

- पर्यटकिय स्थल र गतिविधिहरु अनुसार आर्थिक ऐनमा पर्यटकिय शुल्क तोक्ने ।
- आर्थिक ऐनमा स्वदेशी पर्यटक, विदेशी पर्यटक र विद्यार्थीहरुको लागि पनि पर्यटन शुल्क तोक्ने ।
- स्थानिय पर्टयकिय क्षेत्रहरुको प्रचार प्रसार गर्ने ।
- स्थानीय पर्यटन विकास समिति र नीजि क्षेत्रसंग पर्यटन शुल्क सम्बन्धी परामर्श, समन्वय र सहकार्य गर्ने
- पर्टयन गुरुयोजना अनुसार पर्यटन पूर्वाधारहरु निर्माण गर्ने ।

छ) ढुंगा, गिटी, वालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क

हालको अवस्था

नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान छ । तर गोदावरी नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा ढुंगा, गिटि, वालुवा दहत्तर बहत्तर शुल्क सम्बन्धी कुनै व्यवस्था गरिएको छैन तर आर्थिक ऐनको दफा १५ मा नगर निकास कर अन्तर्गत नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रबाट अन्यन्त्र निकासी हुने ढुंगा, गिट्टी, ग्राभेल रोडा, वालुवा, स्लेट, सिमेन्ट, माटोलाई अनुसूची १४ मा उल्लेखित दरमा नगर निकासी कर लगाईने व्यवस्था छ । यस्तो शुल्क ढुंगा, गिटी, ग्राभेल, रोडा वालुवा, स्लेट, खरी ढुंगा, सिमेन्ट आदिको प्रति घन मिटर रु २.७५ तोकिएको छ भने प्रत्येक बर्ष गत बर्षको बोलकबोल रकममा १०% दरले बृद्धि हुने उल्लेख छ । नगरपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा ढुंगा गिटी वालुवाको ठेक्काबाट रु १,२६,००,००० संकलन गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

सम्भावना

नगरपालिकाको वडा नं ५, ६, ७, ८, ९ मा ढुंगा, गिट्टी, रोडा, वालुवा आदिका स्रोतहरु रहेको र नगरपालिकाले सोही वमोजिम विक्री गरिरहेको छ । गोदावरी नगरपालिका क्षेत्रभित्र प्रशस्त मात्रामा नयाँ घरहरु निर्माण भैरहेको साथै नगरपालिकाबाट राजधानी काठमाण्डौ र ललितपुर जस्ता महानगरहरु समेत नजिक रहेकोले भवन निर्माण तथा अन्य भौतिक संरचना निर्माणको लागि ढुंगा, गिट्टी, रोडा र वालुवाको ठूलो माग रहेको छ । त्यसैले नगरपालिका भित्रका खानीका स्रोतहरुमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरी ठेक्का लगाउन सकेमा यस शिर्षकबाट नगरपालिकालाई थप आय वृद्धि हुनगई करिब रु. १०,००,००,००० जति वार्षिक आय संकलन हुने देखिन्छ।

सुधारका पक्षहरु

- आर्थिक ऐनमा ढुंगा, गिटी, वालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क सम्बन्धी दफा थप गरी अनुसूचीमा शुल्कहरु तोक्ने ।

- थप क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन परीक्षण गरी अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने ।
- वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेका मापदण्ड भित्र रहेर उत्खनन् तथा बिक्री कार्यका लागि ठेक्का आव्हान गर्ने ।
- संकलन कार्यको नियमित रुपमा अनुगमन गरी अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको मापदण्ड भित्र मात्र रहेर उत्खनन् हुने कार्य सुनिश्चि गर्ने ।
- ऐन नियम विपरित गर्ने ठेकदारलाई कारबाही गर्ने र दण्ड जरिवानाको प्रावधान समावेश गर्ने ।

परिच्छेद - चारः आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेदका उपखण्डहरुमा गोदावरी नगरपालिकाले राजश्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय संकलनको अवस्थालाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसले नगरपालिकाको आय संकलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीति तथा संयन्त्र

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ६५ मा स्थानीय राजश्व परामर्श समिति सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यस समितिले राजश्व सम्बन्धी नीति तथा कानून तर्जुमा, संशोधन, परिमार्जन र सोको परिपालना सम्बन्धी परामर्श, राजश्वको स्रोत, दर, दायरा विश्लेषण गरी प्राप्त हुनसक्ने राजश्वको विश्लेषण, अनुमान, कर, गैरकर, सेवा शुल्क, दस्तुर आदिको दर सम्बन्धमा परामर्श दिने जस्ता कार्यहरु गर्दछ । नगरपालिकामा भर्खर नयाँ जनप्रतिनिधिहरु निर्वाचित भएर आएकोले नयाँ राजश्व समिति गठन भैसकेको छैन । तर स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले देहायका पदाधिकारीहरु रहने गरी राजश्व परामर्श समितिको व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका १७: राजश्व परामर्श समितिको विवरण

क्र.सं.	पद	जिम्मेवारी
१	नगरपालिकाको उप-मयेर	संयोजक
२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	महिला कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
४	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
५	राजश्व शाखा प्रमुख	सदस्य सचिब
६	नगर उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि	सदस्य

नगरपालिकाको राजश्व परिचालनमा प्रभावकारिता ल्याउनका लागि राजश्व परामर्श समितिको बैठक गरी राजश्वको दर निर्धारण सिफारिस, वार्षिक राजश्व अनुमान आदि निर्णय गर्ने गरेको देखिन्छ । नगरपालिकाले आर्थिक बर्षको २०७८/७९ को लागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ । राजस्व परामर्श समितिको बैठक वसी आन्तरिक आयको दररेट प्रस्ताव गरि नगरसभाले सो दररेट स्वीकृत गरेका छ । आयका शिर्षकगत दायरा तथा उक्त दायराका दररेटहरू राखी नगरसभा मार्फत् आर्थिक ऐन २०७८ पारित गरिएको छ । नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम २०७८/७९ मा राजश्व सम्बन्धि छुट्टै नीति नभएतापनि संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन सम्बन्धी नीतिमा राजश्व संकलन तथा परिचालन सम्बन्धी केहि नीतिहरु समावेश गरिएको छ जुन देहाय वमोजिम छनः

१) नगरपालिकामा तिर्नुपर्न करहरु अनलाईन (डिजिटल वालेट) मार्फत संकलन गरिने छ ।
२) नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची ८ मा उल्लेखित अधिकार सूची अन्तर्गतका करहरुको दायरालाई फराकिलो बनाउदै सबै करदाताहरुलाई करको दायराभित्र ल्याउने व्यवस्था मिलाईने छ
३) नगर क्षेत्रभित्र व्यवसाय गरी करको दायरामा नसमेटिएका व्यवसायहरुलाई व्यवसाय कर असुली रणनीति तयार गरी वडा तथा नगरस्तरीय व्यवसाय दर्ता अभियान संचालन गरिनेछ । अन्य

निकायबाट अनुमति लिइ लामो समयदेखि संचालनमा रहेका तर नगरपालिकामा दर्ता हुन नसकेका व्यवसायहरुलाई अन्य निकायमा दर्ता भएदेखि हालसम्मको अवधिलाई शुन्य समय मानी व्यवसाय दर्ता हुन प्रोत्साहन गरिनेछ । चालु आर्थिक बर्षको कर पहिलो तीन महिनामा बुझाउने करदाताहरुलाई कार्यविधि बनाई छुटको व्यवस्था मिलाईनेछ ।

४) समसामयिक राजस्व परिचालन तथा नगरपालिकाले अवलम्बन गरेका राजस्व नीतिका बारेमा करदाता शिक्षा तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गरी सुसूचित गरिनेछ । करको दायरामा नआएका तथा आएर पनि नियमित नवीकरण नगरेका करदाताहरुलाई करको दायरा भित्र ल्याउन करदाता सचेतना कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

५) कर प्रणालीलाई सरल र पारदर्शी बनाउँदै नगरपालिका क्षेत्रभित्र संचालन हुने नगर कर व्यवस्थापन प्रणालीलाई सुदृढ बनाउन नगर कर अनुगमन टोली गठन गरी करदाताहरुले तिरेको करको विवरण रुजु गर्ने कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

६) गैर कर आम्दानीको पहिचान नभएका क्षेत्रहरुको खोजी गरी आन्तरिक आम्दानीलाई वृद्धि गरिने छ । नगर क्षेत्रभित्र रहेका विभिन्न खानी तथा खनिज क्षेत्रको थप सम्भाव्यता अध्ययन गरी उपयोगमा ल्याउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

७) राजस्व संकलन सम्बन्धी स्पष्ट कानून, कार्यविधि र मापदण्ड तयार गरिनेछ । कर प्रशासनको सुदृढिकरण गरी कार्यक्षमता अभिवृद्धिका लागि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

८) नगरपालिकाले लक्ष्य अनुरुपको राजस्व प्राप्त गर्न करदाताहरुलाई समयमै कर तिर्न उत्प्रेरित गर्न करदाताहरुको उपस्थितिमा कर वर्ष कार्यक्रम संचालनमा ल्याइने छ । चालु आर्थिक वर्षमा उत्कृष्ट करदाता छनौट गरी सम्मान गर्ने कार्यको थलनी गरिनेछ ।

९) नगरपालिकाको आयमा सकारात्मक योगदान पुग्ने ढंगले कर संकलनमा उद्योग वाणिज्य संघ र सरोकारवाला अन्य संघ संस्थाहरुसँग समन्वय र सहकार्यलाई निरन्तरता दिदै विशेष कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।

नगरपालिकाको राजश्व प्रशासन

नगरपालिकाको राजश्व प्रशासनलाई अझ प्रभावकारी बनाउने नीति नगरपालिकाले चालु बजेटमार्फत पनि लिएको छ । यसको प्रभावकारिताका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरुमा जनशक्ति व्यवस्थापन, राजश्व शाखाको संस्थागत विकास, राजश्व सम्वन्धी कार्ययोजना तर्जुमा, मालपोत कार्यालयबाट स्थानीय जग्गाको लगत अद्यावधिक, करदाताहरुको पहिचान र लगत अभिलेखीकरण, कर तथा गैर करका स्रोतहरुको पहिचान गर्नुपर्ने रहेको छ । यसैगरी राजश्व प्राप्त हुने पूँजीगत निर्माण, पर्यटकीय क्षेत्रहरुको प्रवर्द्धन, धार्मिक ऐतिहासिक स्थलहरुको प्रचार प्रसारका साथै मनोरन्जर र प्राकृतिक पर्यटन पूर्वाधार विकास तथा प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने छ । वडास्तरमा काम गर्ने कर्मचारीलाई प्रभावकारी सेवा प्रवाह र राजश्व संकलन कार्यमा परिचालन गनुपर्ने हुन्छ । साथै नगरपालिका तथा वडा कार्यालयका राजश्व प्रशासनसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरुलाई राजश्व र आयका शिर्षकका विषयमा अभिमुखीकरण र अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास तालिमले नगरपालिकाको राजश्व अभिवृद्धिमा महत्वपूर्ण योगदान दिने सक्ने देखिन्छ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

संगठन संरचनामा नगरपालिकाले राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन अन्तर्गत रहने गरी राजश्व उपशाखाहरुबाट काम भैरहेको देखिन्छ । राजश्व उपशाखा अन्तर्गत नै वडा कार्यालयहरूबाट वडा सचिव तथा राजश्व उप-शाखाका कर्मचारीहरु मार्फत राजश्वको संकलन तथा अभिलेखीकरण गरिंदै आएको छ । नगरपालिकामा स्थलगत सर्वेक्षण, टेलिफोन अन्तरवार्ता तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल नगरपालिकाको राजस्व संकलनको अवस्था देहायअनुसार रहेको छः

- नगरपालिकाले राजश्व संकलन कार्यलाई छिटो छरितो, पारदर्शी र सेवाग्राहीमुखी बनाउने उदेश्यले राजश्व सफ्टवेयरहरु प्रयोगमा ल्याएको देखिन्छ ।
- नगरपालिकामा राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन शाखा रहेको छ जहाँ छैठौ स्तरको अधिकृत, सहायक कम्प्युटर अपरेटर र सहायक चौथो गरी ३ जना कर्मचारीहरु कार्यरत रहेको देखिन्छ ।
- राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन शाखा अन्तर्गत व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण उपशाखा, नगरपालिकामा राजश्व संकलन काउन्टर, सबै वडाहरुमा राजश्व संकलन केन्द्र र “घ” वर्गको निर्माण ईजाजत उपशाखा संचालनमा रहेको ।
- नगरपालिकामा राजश्व शाखा र राजश्व संकलनको लागि पर्याप्त स्थानहरु रहेको साथै फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु भएको ।
- नगरपालिका कार्यालय तथा १४ वटै वडा कार्यालयहरूमा कम्प्युटर जडान गरि कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणाली मार्फत राजस्व संकलन हुने गरेको ।
- सफ्टवेयरमा राजस्वका शीर्षकहरू हाल नेपाल सरकारले व्यवस्था गरेको राजस्व कोड तथा शीर्षक अनुसार राजश्व संकलन हुने गरेको ।
- “घ” वर्गको निर्माण इजाजत पत्र लगायत अन्य शुल्कहरू, टेण्डर बिक्री तथा परिक्षा शुल्क जस्ता राजश्व नगरपालिका कार्यालयबाट संकलन हुने गरेको ।
- बार्षिक रुपमा राजश्व लक्ष्यको तुलनामा बढी नै संकलन भैरहेको ।
- सफ्टवेयर मार्फत राजश्व संकलन भैरहेकोले अभिलेखिकरण प्रभावकारी एवं चुस्त हुने गरेको ।
- नगरपालिकामा जम्मा हुने सबै रकम बैंकमा नै जम्मा हुने व्यवस्था रहेको र वडा कार्यालयमा संकलन भएको रकम समेत दैनिक रुपमा नै बैंक दाखिला हुने गरेको ।
- नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले पर्याप्त अधिकार प्रदान गरेको बिषयमा जनमानसमा र अन्य निकायहरुमा पर्याप्त जानकारी नभएकोले राजश्व संकलन कार्यमा चुनौती र कठिनाई हुने गरेको ।
- विश्वव्यापी कोभिड-१९ को महामारीको मारमा सबै प्रकारका व्यवसायहरु परेकोले राजश्व संकलन क्षेत्र प्रभावित भएको ।
- नगरपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा आन्तरिक आयबाट रु. २०,००,००,००० रुपैया संकलन गर्ने लक्ष्य लिएको

४.३ आन्तरिक आय परिचालन

यस नगरपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा १३-१९% को हाराहारीमा रहेको छ। आन्तरिक आय तर्फ सम्पति कर, भूमि कर, घर जग्गा वहाल कर, व्यवसाय दर्ता नविकरण, नक्शापास, ढुंगा गिटीको ठेक्का, सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरहरु रहेका छन् । तसर्थ आगामी दिनमा समेत आन्तरिक आयतर्फ नगरपालिकाको लागि सम्पत्ति कर, भूमि कर, व्यवसाय कर, घरजग्गा वहाल कर, ढुंगा गिट्टी ठेक्का, नक्शापास, रिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर नै मुख्य तथा दिगो क्षेत्र हुन् । उद्योग व्यवसायको विकास भए अनुसार व्यवसाय करको असुली प्रभावकारी देखिंदैन भने पर्यटनको प्रचुर संभावना भएतानि पर्यटन शुल्क नगरपालिकाले हालसम्म संकलन गर्न सकेको छैन। त्यसैगरी विज्ञापन कर र पार्किङ शुल्कको पनि संभावना अनुसार नगरपालिकाले शुल्ल असुल गर्न सकेको छैन। गैरकर राजश्व तर्फ केहि सेवा शुल्क र दस्तुरहरुको संभावना रहेको देखिन्छ । नगरपालिकासँग विगत आर्थिक वर्षहरुको तथ्यांकको शीर्षकगत आयसम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थित देखिदैन । यसले गर्दा नगरपालिकाको समग्र राजश्व प्रक्षेपणलाई यथार्थको नजिक पुर्‍याउन कठिनाइ रहेको छ । नगरपालिकाकाबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार नगरपालिकाले विगत आ.व. २०७६/७७, २०७७/७८ र २०७८/७९ मा संकलन गरेको आय विवरण देहाय अनुसार रहेको छः

तालिका १८: नगरपालिकाको आयको अवस्था

(रु हजारमा)

आय शिर्षक	२०७६/७७ यथार्थ	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ अनुमानित*
क) आन्तरिक आय	**१५००००**	**२०७८९७**	**२०००००**
आन्तरिक आम्दानी	१५००००	२०७८९७	२०००००
ख) राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	**४१४७०**	**१५०९०७**	**१५३१७७**
संघीय सरकार (मु.अ.कर तथा अन्त शुल्क)	८१३८	१०९६५७	११०६२८
प्रदेश सरकारबाट (सवारी साधन कर)	३३३३२	४१२५०	४२५४९
ग) अनुदान **	**९२९७८६**	**९०६९७२**	**६७८९९२**
संघीय सरकार समानीकरण अनुदान	२०७२००	२०२८००	२१४१००
संघीय सरकारः सशर्त	३०७७००	३६७५००	३६७७००
संघीय सरकारः सपपुरक अनुदान			
संघीय सरकारः विशेष अनुदान			१६६००
प्रदेश सरकारः समानीकरण अनुदान	११२६४	११२००	१८८७२
प्रदेश सरकारः शसर्त अनुदान	१२१११	२९४७२	२५७९१
प्रदेश सरकार (समपुरक) अनुदान		२००००	२९९२९
प्रदेश सरकार बिषेश अनुदान			६०००
मालपोत रजिष्ट्रेशन रकम बाँडफाँड	३५६२३९	२६००००	
जिल्ला समन्वय समितिबाट प्राप्त	२८०००	१००००	
सडक बोर्ड नेपाल बाट प्राप्त	४४७२	५०००	
ललितपुर महानगरपालिका	२८००	१०००	
कुल जम्मा	११२१२५६	१२६५७७६	१०३२१६९

** आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को अनुमानित*

*** यथार्थ*

तालिका १९ बाट यस नगरपालिकाको आय संरचना हेर्दा कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा १९%-२०% को हाराहारीमा देखिन्छ, जुन सन्तोषजनक नै छ। यद्यपि नगरपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रुपमा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने राजश्व वाँडफाँड र अनुदान बापतको रकम नै रहेको देखिन्छ । उल्लेखित तालिका अनुसार नगरपालिकाको समग्र आयको सारांश देहायअनुसार रहेको छः

तालिका १९: नगरपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा

(रु हजारमा)

आय शिर्षक	२०७६/७७ यथार्थ		२०७७/७८ यथार्थ		२०७७/७८ अनुमानित	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
क) आन्तरिक आय	१५००००	१३.४	२०७८९७	१६.४	२०००००	१९.४
ख) राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	४१४७०	३.७	१५०९०७	११.९	१५३१७७	१४.८
ग) अनुदान	९२९७८६	८२.९	९०६९७२	७१.७	६७८९९२	६५.८
कुल	११२१२५६	१००.०	१२६५७७६	१००.०	१०३२१६९	१००.०

४.४ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरु

गोदावरी नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा नयाँ ब्यवस्था अनुसारको प्रशासनिक क्षमता विकास हुँदै गरेको देखिन्छ। आन्तरिक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क) राजश्व प्रशासन

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको स्रोत र आधारहरू वृद्धि गर्न नगरपालिकामा राजस्व शाखा वा एकाईमा आवश्यक दरबन्दी स्वीकृति तथा कर्मचारी पदस्थापना गर्नु आवश्यक देखिन्छ । यसका साथै नगरपालिकाको राजस्व अधिकारको आधारमा भौतिक सुविधा थप गर्ने, कर्मचारीहरुलाई क्षमता विकास तालिम, प्रविधिमा आधारित राजश्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली, सक्षम राजश्व शाखाको व्यवस्था हुन आवश्यक छ।

ख) आन्तरिक नियन्त्रण

राजस्व असुलीका लागि जारी गरिने रसीदको नियन्त्रण जरुरी हुन्छ । राजश्व असुलीमा कम्प्युटर विलिङ प्रणाली लागू भएको भएतापनि कति विलहरु मानविय त्रुटिले बिग्रिए, कति सिस्टम, कम्प्युटर र प्रिन्टरमा आएको खरावीले बिग्रिए भन्ने कुराको विस्तृत विवरण लेखा शाखामा समेत पठाईनु पर्दछ। त्यस्तै कति प्रति कम्प्युटर विल काटिएको हो सोको प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतबाट सबै प्रति प्रमाणित गराई त्यसको जानकारी राजस्व शाखा र लेखा शाखामा सुरक्षित रहनु पर्दछ । कम्प्युटर सिस्टममा विलिङको विस्तृत विवरण रहने भएतापनि त्यसको व्याकअफ रेकर्ड राखे विलिङ प्रणालीको डाटावेश अझ सुरक्षित हुने गर्दछ। त्यस्तै बैंकमा जम्मा भएको राजश्व रकमको भौचरहरुको समेत आ.ले.प. शाखाले सुक्ष्म रुपमा हेर्नु पर्दछ। राजस्वको लेखा सूत्रमा (SUTRA) आधारित भएकोले सोहि बमोजिम शीर्षकगत रुपमा प्रष्ट गरी अनलाईन प्रतिवेदन पठाउने प्रणाली अवलम्बन गरिनु पर्दछ।

ग) आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

नगरपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरूवाट आय संकलन गर्ने कार्यविधि तयार गरी वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय संकलन गर्ने विधि, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषय वस्तु पर्दछन् ।

घ) आर्थिक ऐनमा सुधार

नगरपालिकाले आर्थिक ऐन तर्जुमा गरी स्वीकृत गरेको छ तर सो ऐनलाई अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ वमोजिम सुधार गरी व्यवहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनुपर्ने देखिन्छ । जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु करको दर नगरपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूचीमा उल्लेख गर्नुपर्ने देखिन्छ । त्यस्तै वहाल बिटौरी शुल्कको दर पनि अनुसूचीमा छुटेको छ । नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल र बिक्री सम्बन्धी दफा आर्थिक ऐनमा समावेश गरी सो अनुसारको रकम अनुसूचीमा राख्नुपर्नेछ । आर्थिक ऐनमा जग्गा रेखाङ्कन सम्बन्धी दफा छुटेकोले उक्त दफा थप गरी सो वमोजिम अनुसूचीमा जग्गा रेखाङ्कनको दर उल्लेख गर्नुपर्नेछ । त्यसैगरी आर्थिक ऐनमा स्वदेशी पर्यटक, विदेशी पर्यटक र विद्यार्थीहरुको लागि पनि पर्यटन शुल्क छुटेकोले थप गर्नुपर्नेछ भने आर्थिक ऐनमा ढुंगा, गिटी, वालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क सम्बन्धी दफा थप गरी अनुसूचीमा शुल्कहरु तोक्नुपर्ने देखिन्छ । त्यस्तै केहि करका शिर्षकहरु पनि सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

ङ) राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

नगरपालिकाले राजश्वको दर निर्धारण गर्दा समान स्तरका करदाताहरुलाई समान व्यवहार हुने गरी तथा समान तहका स्थानीय सरकार वीच न्यून अन्तर हुने विषयमा ध्यान दिन आवश्यक हुन्छ । स्थानीय करका आधारहरु पर्याप्त राजस्व संकलन गर्न सकिने खालको हुनु पर्दछ । अर्थात संकलित राजश्व भन्दा संकलन गर्दा लाग्ने खर्च बढी हुने खालको हुनु हुँदैन । साथै स्थानीय उत्पादनका आधारमा दर निर्धारण गर्दा करदातालाई पनि मर्का नपर्ने र नगरपालिकालाई पनि राजश्व प्राप्त सहज रुपमा हुने हुन्छ । घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर अन्तर्गत मालपोतको मूल्यांङ्कन र स्थानीय चलनचल्तीको रकम ज्यादै फरक भएका सो परिमार्जनका लागि पहल गर्दा राजश्वमा बृद्धि हुने अवस्था सिर्जना हुन्छ । नगरपालिकाले हालको कानुनी व्यवस्था अनुसार राजस्व संकलनका लागि दर निर्धारण गरी त्यसको प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई आफूले तिर्नुपर्ने रकम र शिर्षक सम्वन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका अतिरिक्त समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने तथा धेरै राजश्व तिर्ने करदाताहरुलाई प्रोत्साहन तथा पुरस्कृत गर्ने प्रणालीको बारेमा आवश्यक प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ ।

च) अभिलेख व्यवस्थापन

आन्तरिक आयको अधिकतम परिचालनका लागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । नगरपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेख बिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन ।

नगरपालिकाका सम्भाव्य राजश्वका स्रोतहरु (कर, शुल्क तथा दस्तुर) को पहिचान गरी दायरा फराकिलो बनाउने तथा दर निर्धारण गरी सामयिक रुपमा यस्तो दरलाई अद्यावधिक गर्दै जानुपर्दछ । नगरपालिकाबाट राजश्वका नयाँ स्रोतहरु पहिचान तथा कार्यान्वयनका लागि आवश्यक लगानी तथा प्राथमिकीकरणका आधारमा अध्ययन, अनुसन्धान तथा सम्भावना विश्लेषण गर्दै नयाँ स्रोतहरुको पहिचान र परिचालन तथा बर्तमान स्रोतहरुको दायरा विस्तार गर्दै आन्तरिक राजश्वलाई दिगो बनाउन आवश्यक हुन्छ । यस कार्यको लागि दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन र जनताको सहयोग अपरिहार्य हुन्छ ।

छ) समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालन नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजश्व संकलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा वाह्य निकायहरूसंग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्दछ । आय संकलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरी वडा र राजश्व शाखाबिच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजश्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसंग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । राजश्व प्रशासनलाई प्रभावकारी वनाउन निर्वाचित नेतृत्वले नियमित अनुगमन र छलफल गर्नुपर्दछ । साथै स्थानीय करदाता केन्द्रित समुदायहरुसँग छलफल गरी नयाँ करका शिर्षकहरु कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

ज) चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको संकलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । नगरपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निन्तर संवाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडियामार्फत् राजश्व र करबाट प्राप्त आयलाई के के शिर्षकमा खर्च गरियो भन्ने विवरणबारे नागरिक तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रयासहरू हुन सक्दछन् ।

झ) समावेशिता तथा सहभागिता अभिबृद्धि

कर प्रणालीको विकास गर्दा करको दायरा फराकिलो बनाउन र पिछडिएका जनताहरुलाई पनि समेट्न गरिव, विपन्न, एकल महिला, अपाङ्गता भएका र जोखिममा परेका व्यक्तिहरुको लागि उपयुक्त व्यवसायिक तथा प्राविधिक सीप विकास गरी निजहरुबाट संचालन गरिने उद्यम व्यवसायमा विभिन्न सहुलियत तथा छुट सुबिधाको व्यवस्था गरी प्रोत्साहन गर्ने नीति लिनु महत्वपूर्ण हुन्छ ।

परिच्छेद - पाँचः राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा प्राथमिक तथा द्वितिय स्रोतहरुबाट प्राप्त विभिन्न तथ्याङ्क तथा सूचाना विश्लेषणका आधारमा नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने विश्वास लिईएको छ ।

५.१ राजश्व सुधार कार्ययोजना

नगरपालिकाले राजश्व सुधारका लागि लिने रणनीति, कार्यनीति र कार्ययोजनाहरु निम्न वमोजिम रहेका छनः

५.१.१ प्रभावकारी राजश्व संकलनका रणनीति तथा कार्यनीति

गोदावरी नगरपालिकामा राजश्व संकलन ट्र्याकमा गैसकेको र ट्र्याकमा लानुपर्ने गरी दुई किसिमका अवस्थाहरु छन् । परम्परादेखि चल्दै आएका राजश्वहरु ट्र्याकमा छन् भने नयाँ राजश्वका स्रोतहरुमा जनतालाई वानी पार्न थप पहल गर्न आवश्यक रहेको छ । साविकका वरीपरीका गाविसहरु मिलाएर गठन गरिएको यस नगरपालिकामा विद्यमान कानुन प्रदत्त केही राजश्व अधिकारहरु हालसम्म प्रयोगमा ल्याउन सकिएको छैन । नगरपालिकाका कानुनहरु पनि समय अनुकुल परिमार्जन एवं संशोधन गर्नुपर्दछ । यी तथ्यहरुलाई समेत मध्यनजर राखी आन्तरिक राजश्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु अवलम्बन गर्न सुझाव गरिएको छ ।

क) राजश्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरिक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।
ख) राजश्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।
ग) राजश्व प्रणालीलाई सरल, सहज र करदाता मैत्री बनाउने ।
घ) समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गरिने ।

तालिका २०: राजश्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
१) राजश्व सम्बन्धी कानुनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरिक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।	१) नगरपालिकामा राजश्वसँग सम्बन्धित आवश्यक ऐन तथा नियमहरु तर्जुमाका साथै तर्जुमा भइसकेका ऐन नियमलाई सुधार गरी अझ बढी व्यवहारीक बनाउदै लगिनेछ । २) कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवं विषय क्षेत्रसँग आबद्ध गराउदै नगरपालिका तथा निजीक्षेत्रबाट थप लगानी गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । ३) कर, शुल्क, सेवा शुल्क आदिको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरुसँग परामर्श गर्ने पद्धतिको संस्थागत विकास गरिनेछ । ४) जनताको कर तिर्ने तथा करको भार बहन क्षमता विश्लेषणका आधारमा कर नीतिलाई विवेकसम्मत र प्रगतिशील बनाइने छ । ५) थप राजशवका स्रोतको सम्भाव्यता अध्ययन गरी सम्भाव्य थप स्रोत पहिचानका साथै बर्तमान राजश्व स्रोतको दायरा बृद्धि गर्न यसको यकिन तथ्याङ्क संकलन गरी सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रुपमा करदाताहरुको संख्या बढाउदै लगिनेछ ।

तालिका २०: राजश्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
	६) राजश्वको स्रोत बृद्धि गर्न पूँजी लगानीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । ७) सम्पत्ति मूल्यांकन सम्वन्धी सिफारिसलाई निश्चित आधार र मापदण्डमा आवद्ध गरी एकरुपता कायम गरिने छ । ८) आन्तरिक राजश्वका विभिन्न स्रोतहरुबारे सम्भाव्यता अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरुको यकिन तथ्याङ्क, सूचना संकलन गर्न कार्यदलहरु बनाई वडागत रुपमा परिचालन गरिनेछ । ९) करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष अद्यावधिक गरिनेछ । १०) नगरपालिकामा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न पूर्वाधारहरुको विकास गरिनेछ साथै पर्यटन विकासमा यस नगरपालिकामा रहेका धार्मिक साँस्कृति धरोहर तथा प्राकृतिक संपदाको संरक्षण तथा विकास गर्न निजी क्षेत्र र स्थानीय पर्यटन विकास समितिहरुसँग साझेदारीको समेत पहल गरिनेछ । ११) पूर्वाधार उपयोग दस्तुर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न दर निर्धारण गर्दा छिमेकी स्थानीयहरु, निजी क्षेत्र र करदातासँग समेत छलफल तथा सहकार्य गरिनेछ । १२) नियमित एवं बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान र पुरस्कत गरिनेछ । १३) समयमा कर तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना लगाइने छ ।
२) राजश्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।	१) नगरपालिकाको समग्र राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरुलाई कार्यान्वियन गर्न राजश्व शाखाको सुदृढीकरण गरी क्षमताबृद्धि गरिनेछ । २) नगरपालिकाको राजश्व शाखामा स्वीकृत संगठन संरचना अनुसारको दरबन्दी पूर्ति गरिनेछ । ३) स्थानीय राजश्व परामर्श समिति तथा राजश्व शाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ । ४) राजश्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरणको प्रबन्ध गरिने छ । ५) स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने करदाता शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम समुदाय/टोल एवं वडास्तरमा संचालन गरिनेछ । ६) प्रादेशिक तथा जिल्लाका अन्य स्थानीय तहसँग राजश्व परिचालन बारे ज्ञान-सीप, अनुभव आदान-प्रदान र अन्तरक्रिया गरिनेछ । ७) राजश्व लेखापालनलाई कम्प्यूटरकृत गरी विद्युतीय माध्यमबाट नै राजश्वको प्रतिवेदन र फाँटबारी बनाइने छ ।
३) राजश्व कर प्रणालीलाई सरल, सहज करदाता मैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने	१) कर संकलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवं सहकारी संस्थाहरुसँग सहकार्य गरिनेछ । २) कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन कर सम्बन्धी सूचनाहरुमा नागरिकहरुको पहुँच पुर्‍याइनेछ । ३) कर/राजश्व सूचना सम्बन्धी प्रतिवेदनहरु अर्ध-वार्षिक एवं वार्षिक रुपमा नगरपालिकाको वेभसाईटमा राखिने छ । साथै यस्तो सूचनाहरु नगरपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । ४) करदाता शिक्षा र कर सम्वन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।

तालिका २०: राजश्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
	५) महिला, अपाँगता भएका व्यक्ति तथा गरिब तथा कमजोर आर्थिक अवस्थाका स्थानीय व्यवसायी तथा घरमूलीहरुलाई करमा विशेष छुटको व्यवस्था मिलाईने छ । ६) कर संकलन प्रक्रियालाई सहज बनाउन बैंक तथा विद्युतीय माध्यमबाट कर भुक्तानी गर्ने प्रणालीलाई अझ प्रभावकारी बनाईने छ ।
४)समन्वय र सहकार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने	१) पर्यटन शुल्क तथा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो जस्ता प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन्, विक्री तथा बजार व्यवस्थाका सम्बन्धमा छिमेकका अन्य पालिकाहरुसँग समेत समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । २) बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि आवश्यक समन्वय गरिनेछ । ३) कर संकलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवं सहकारी संस्थाहरुसँग सहकार्य गरिनेछ । ४) राजश्वसंग सम्बन्धित विषयमा प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँग नियमित अन्तरक्रिया गरिनेछ । यसैगरी अन्य छिमेकी स्थानीय तहहरुसंग समन्वय वैठक आयोजना गरी राजश्व संकलनका सवालहरुबारे छलफल तथा समन्वय गरिनेछ । ५) राजश्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइनेछ ।

५.१.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना

क) राजश्व प्रशासन सुधार योजना

तालिका २१: राजश्व प्रशासन सुधार योजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था**		
१.१	राजश्व परामर्श समितिको मासिक वैठक गरी भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउने	२०७९ श्रावण देखी	राजश्व परामर्श समिति
१.२	आर्थिक ऐन परिमार्जन गरि लागू गर्ने ▪ हालको राजश्व अधिकारका संभाव्य शिर्षकहरु अनुसार शिर्षक हेरफेर गर्ने ▪ बिषेश गरी करको दर र दायरा समयाअनुकुल बनाउने ▪ सबै करहरुमा छुट तथा जरीवानाको व्यवस्था गर्ने । ▪ जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर र वहाल विटौरी शुल्कको दर आर्थिक एनको अनुसूचीमा समावेश गर्ने । ▪ सम्पत्तिको बहाल र बिक्री सम्बन्धी दफा आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने । ▪ आर्थिक ऐनमा जग्गा रेखाङ्कन सम्बन्धी दफा छुटेकोले उक्त दफा थप गरी सो	२०८० असार मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति, नगर सभा

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
	वमोजिम अनुसूचीमा जग्गा रेखाङ्कनको दर उल्लेख गर्ने । ▪ आर्थिक ऐनको अनुसूचीमा स्वदेशी पर्यटक, विदेशी पर्यटक र विद्यार्थीहरुको लागि पनि पर्यटन शुल्क छुटेकोले थप गर्नुपर्नेछ ▪ ढुंगा, गिटी, वालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क सम्बन्धी दफा थप गरी अनुसूचीमा शुल्कहरु तोक्ने । ▪ राजश्व संकलन प्रकृया प्रष्ट गर्ने । ▪ व्यवहारमा नदेखिएका, लागू हुन नसक्ने तथा संघीय कानुनसंग बाँझिने प्रावधानहरु हटाउने ।		
१.३	राजश्व सम्बन्धी स्पष्ट कार्यविधि तर्जुमा गरी लागू गर्ने	२०८० असर मसान्त सम्म	नगर कार्यपालिका
२	**संकलन प्रकृयामा सुधार**		
२.१	करका बिषयमा जानकारी गराउनका लागि वडाहरुमा करदाता शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने	चौमासिक रुपमा	राजश्व शाखा तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२.२	सबै करहरुको तथ्याङ्क संकलन गरी कम्प्युटर प्रणालीमा अद्यावधिक गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजश्व शाखा तथा वडा कार्यालयहरु
२.३	धेरै करतिर्ने करदाताहरुलाई सम्मान र पुरस्कृत गर्ने	बार्षिक रुपमा	नगरसभा र नगर कार्यपालिका
२.४	मुख्य करहरु एकैपटक असुल गर्नेगरी एकद्वार कर संकलन प्रणालिको शुरुवात गर्ने	आगामी आर्थिक बर्ष २०७९/८०देखि	राजश्व शाखा, प्रप्रअ तथा नगर कार्यपालिका
२.५	वित्तिय संस्थासंग समन्वय गरी बैंकिङ प्रणालीबाटै कर संकलन गर्ने व्यवस्था गर्ने	आगामी आर्थिक बर्ष २०७९/८० देखि	राजश्व शाखा, प्रप्रअ तथा नगर कार्यपालिका
३	**संस्थागत व्यवस्था तथा अन्य**		
३.१	राजश्व शाखामा नगर सभाबाट स्विकृत दरबन्दीमा कर्मचारी नियुक्त गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	नगर कार्यपालिका तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३.२	वडा कार्यालयहरुमा समेत राजश्व प्रशासनका लागि कर्मचारीहरुलाई जिम्मेवारी किटान गरी नियमित अनुगमन गर्ने	२०७९ चैत्र मसान्त सम्म	नगर कार्यपालिका तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३.३	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुका लागि राजश्व सम्बन्धी तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने	बर्षमा १ पटक	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत तथा राजश्व शाखा
३.४	राजश्व संकलन अवस्थाको आवधिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने तथा आम्दानी खर्चको विवरण सार्वजनिक गर्ने	चौमासिक रुपमा	राजश्व परामर्श समिति तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
३.५	नगरपालिकाको स्वामित्त तथा हक भोगमा रहेका जग्गा तथा भवनहरुको विवरण संकलन गरी प्रमाण सहित व्यवस्थित रुपमा अभिलेख राख्ने तथा सिमाना छुट्याउने	२०८० असार मसान्त सम्म	प्राविधिक शाखा, प्रप्रअ
३.६	आन्तरिक लेखा परीक्षण, सामाजिक लेखापरीक्षण र अन्तिम लेखा परिक्षणका प्रतिवेदनहरु र बार्षिक आय व्ययमा विवरणहरु नगरपालिकाको वेभसाईट मार्फत नियमित रुपमा सार्वजनिक गर्ने	२०७९ श्रावण देखि	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा, सूचना प्रविधि शाखा
३.७	आर्थिक प्रशासन शाखा अन्तर्गत राजश्व उपशाखालाई स्रोत साधन सम्पन्न बनाउने	२०८० असार सम्म	नगर कार्यपालिका
३.८	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०८० चैत्र सम्म	नगर कार्यपालिका

ख) कर राजश्व सुधार योजना

तालिका २२: कर राजश्व सुधार योजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**सम्पति कर**		
१.१	सम्पति कर व्यवस्था कार्यविधि तर्जुमा गरी पारित गर्ने	२०७९ फागुन सम्म	राजश्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
१.२	सम्पत्ति करलाई थप स्पष्ट गर्न संघीय कानुनको भावना अनुसार स्थानीय आर्थिक ऐन परिमार्जन गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति र नगरसभा
१.३	सम्पत्ती कर लगायत अन्य करहरुको लागि एकिकृत सफ्ट्वेयर खरीद तथा सो सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने	२०७९ कार्तिक	नगर कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१.४	सम्पत्ति कर प्रशासनका लागि थप भौतिक सामग्रीहरुको व्यवस्था गर्ने (वडा कार्यलयहरुमा)	२०७९ माघ	नगर कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१.५	सम्पति कर प्रशासनमा GIS Mapping Tools लाई समेत प्रयोगमा ल्याउने	२०८० असार मसान्त सम्म	प्राविधिक शाखा र प्रप्रअ
२	**भूमिकर/मालपोत**		
१.१	जग्गाको वर्गिकरण अनुसार राजमार्गसँग र मुख्य सडकमा जोडिएका कित्ताको विवरण संकलन गर्ने	२०७९ असोज मसान्त सम्म	आर्थिक प्रशासन शाखा र वडा कार्यालय
१.२	मालपोत कार्यालयहरुबाट जग्गाको नयाँ लगत र मूल्यांकन दर प्राप्त गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र अध्यक्ष
१.३	जग्गाको उपयोग अनुसार पूनःवर्गिकरण गर्न वडा र टोल समूहहरुसँग परामर्श गर्ने	२०७९ फागुन सम्म	राजश्व परामर्श समिति
३	**व्यवसाय कर**		

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
३.१	व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण सम्बन्धि प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न व्यवसाय कर व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
३.२	व्यवसायीका प्रतिनिधिहरूसंग समन्वय गरी व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोवारको आधारमा व्यवसायको वर्गीकरण गर्ने ।	२०८० जेष्ठ मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
३.३	व्यवसाय करको दरलाई वर्गिकरणको आधारमा पुनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०८० असार मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति र नगरसभा
३.४	नगरक्षेत्रमा व्यवसाय संचालनको लागि नगरपालिकाको इजाजत लिनुपर्ने ब्यवस्था अनिवार्य गरी व्यापक प्रचार प्रसार गर्ने ।	२०७९ श्रावण देखि	राजस्व शाखा, वडा कार्यालय र प्रप्रअ
३.५	उद्योग वाणिज्य संघ, आन्तरिक राजस्व कार्यालय, घरेलु कार्यालय तथा अन्य मुख्य सरोकारवालासँग नगरपालिकाले समन्वय र नियमित अन्तरक्रिया गर्ने ।	२०७९ मंसिर देखि निरन्तर	नगर कार्यपालिका
३.६	व्यवसायको तथ्यांक/लगत, व्यवसाय करको दर तथा संकलनको अवस्था सम्बन्धी अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने ।	चौमासिक रुपमा	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
३.७	व्यवसाय दर्ता तथा कर संकलनका लागि आवधिक रुपमा घुम्ति शिविर संचालन गर्ने	२०७९ श्रावण देखि त्रैमासिक रुपमा	आर्थिक प्रशासन शाखा र वडा कार्यालयहरु
३.८	व्यवसाय कर सम्बन्धमा आर्थिक ऐनमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।	२०८० असोज देखि	नगरसभा
४	**विज्ञापन कर**		
४.१	नगर क्षेत्रमा राखिएका विज्ञापन सामाग्रीहरुको किसिम र स्थलहरुको पहिचान गर्ने तथा सो सम्बन्धि लगत संकलन गर्ने ।	२०७९ चैत्र सम्म	राजश्व शाखा र वडा कार्यालय
४.२	संकलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर अद्यावधिक गर्ने ।	२०८० असार मसान्त	राजश्व परामर्श समिति र नगर सभा
४.३	विज्ञापन करको दररेट परिमार्जन गरी आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने	२०८० असार सम्म	राजश्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
४.४	नगरपालिकाको अनुमति बिना जथाभावि रुपमा विज्ञापनका होर्डिकङ बोर्डहरु राख्न निषेध गर्ने ।	२०७९ मंसिर सम्म	नगर कार्यापालिका

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
४.५	न्यूनतम संकलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने ।	२०८० असार सम्म	राजश्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
४.६	सम्भाव्य स्थानहरुमा विज्ञापन प्रवर्द्धनको वातावरण तयार गर्ने ।	२०८० असार सम्म	राजश्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
५	**घरजग्गा वहाल कर**		
५.१	वहालमा भएका घरजग्गाको लगत संकलन गरी अद्यावधिक गर्ने र सम्पत्ति करसंग आवद्ध गर्ने ।	२०८० असार सम्म	राजश्व शाखा, वडा कार्यालय, प्रप्रअ
५.२	घर तथा जग्गा धनी र वहालवालाहरू बिचको वहाल सम्झौता अनिवार्य गर्ने ।	२०७९ मंसिर सम्म	राजश्व शाखा र नगर कार्यपालिका, प्रप्रअ
५.३	घरजग्गा वहाल रकम मूल्यांकन गर्न संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटका दरले वहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो वमोजिम वहाल रकम निर्धारण गरी कर संकलन गर्ने ।	२०८० असार सम्म	राजश्व शाखा र नगर कार्यपालिका
५.४	घरजग्गा वहाल कर संकलन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।	२०८० असार सम्म	नगर कार्यपालिका र प्रप्रअ
६	**जडिबुटी, कवडी र जिवजन्तु कर**		
६.१	व्यवसायीहरुको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।	२०८० असार सम्म	राजश्व शाखा र प्रप्रअ, नगर कार्यपालिका
६.२	कवाडी वस्तुहरुको व्यवसायिक कारोवार गर्नेलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्काको व्यवस्था गर्ने	२०८० असार सम्म	राजश्व शाखा र प्रप्रअ, नगर कार्यपालिका
६.३	जडीबुटी र जिवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाई कारोबारमा कर संकलन शुरुवात गर्ने ।	२०८० असार सम्म	राजश्व शाखा र प्रप्रअ, नगर कार्यपालिका

ग) गैर कर राजश्व सुधार योजना

तालिका २३: गैर कर राजश्व सुधार योजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**घर नक्शा पास एवं रजिष्ट्रेशन दस्तुर**		
१.१	घर अभिलेखीकरण तथा नक्सापास प्रक्रियाले भवन निर्माण प्रक्रियालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी वनाउने	२०७९ श्रावण देखि	प्राविधिक शाखा र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
१.२	नगरपालिका भित्र भएका पक्की तथा कच्ची घरहरुको अभिलेखिकरण गर्ने	२०७९ श्रावण देखि निरन्तर	कार्यपालिका र प्राविधिक शाखा
१.३	मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार नक्सापास प्रावधान पूर्ण रुपमा लागु गर्ने ।	२०७९ मंसिर देखि	प्राविधिक शाखा र प्रप्रअ

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
१.४	घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर समयानुकुल परिमार्जन गर्ने ।	२०८० असार सम्म	राजश्व परामर्श समिति र भवन तथा नक्शा पास उपशाखा
१.५	नगरपालिका गठन पूर्व वनेका घरहरूको अभिलेखीकरणको लागि दस्तुर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने।	२०८० असार सम्म	भवन तथा नक्शा पास उपशाखा र नगर कार्यापलिका
१.६	नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।	२०७९ मंसिर देखि	भवन तथा नक्शा पास उपशाखा र नगर कार्यापलिका
१.७	घर नक्शा पास एवं रजिष्ट्रेशन दस्तुर सम्बन्धि दफा नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा थप गर्ने सो वमोजिम छुटै अनुसूची तयार गरी नक्शा पासको दस्तुर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०७९ श्रावण देखि	भवन तथा नक्शा पास उपशाखा र नगर कार्यापलिका
२	**वहाल विटौरी शुल्क**		
२.१	नगरपालिका क्षेत्रभित्र भएका सार्वजनिक जमिन तथा त्यहाँ रहेका संरचनाबारे तथ्यांक संकलन गर्ने	२०८० जेष्ठ मसान्त सम्म	प्राविधिक शाखा, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२.२	सार्वजनिक जमिनमा रहेका संरचना र विद्यमान उपयोगको अवस्था हेरी शुल्क निर्धारण गर्ने	२०८० असार सम्म	राजश्व परामर्श समिति र नगरसभा
२.३	संकलित विवरणका आधारमा पसलहरूको वर्गीकरण गरी वहाल विटौरी शुल्क संकलन गर्ने ।	२०८० असार मसान्त सम्म	कार्यपालिका, प्रप्रअ, राजश्व परामर्श समिति
२.४	नगरपालिका भित्र रहेका अस्थायी पसलहरुको पटके शुल्क निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति र नगरसभा
२.५	विटौरी शुल्क तिर्नुपर्ने करदाताहरुलाई सूचित गर्ने	२०७९ माघ मसान्त सम्म	आर्थिक प्रशासन शाखा
३	**दर्ता, नविकरण तथा अनुमती दस्तुर**		
३.१	विद्यालय स्थापना, घ वर्गको ठेक्का इजाजत, एफ.एम. रेडियो संचालन, वित्तिय संस्था, स्वास्थ्य संस्था, मर्मत संभार, स्थानीय व्यापारीक फर्म आदिको दर्ता गर्ने कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०७९ फागुन मसान्त सम्म	कार्यपालिका, प्रप्रअ
४	**सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर**		
४.१	सिफारिश वा प्रमाणित गर्नु पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको प्रमाण समावेश गर्ने प्रणाली स्थापित गर्ने ।	२०८० असार मसान्त सम्म	कार्यपालिका, प्रप्रअ, राजश्व शाखा

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
४.२	दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने।	२०७९ श्रावण बाट	कार्यपालिका, प्रप्रअ, राजश्व शाखा
५	**सवारी पार्किङ शुल्क**		
५.१	नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण सवारी साधनको अभिलेख राख्ने	२०७९ फागुन सम्म	कार्यपालिका, प्रप्रअ
५.२	सवारी पार्किङको पूर्वाधार विकास गर्ने	२०८० फाल्गुन सम्म	कार्यपालिका, पूर्वाधार शाखा
५.३	सवारी साधनको दर्ता तथा इजाजत कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।	२०८० असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
५.४	सवारी साधन नविकरण दस्तुर निर्धारण गर्ने ।	२०८० असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
६	**फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क**		
६.१	हालको आर्थिक ऐनको ब्यवस्थालाई पुनरावलोकन गरी फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्कको दर उत्पादन हुने फोहरको प्रकार र परिमाणलाई मध्यनजर गर्दै परिमार्जन गर्ने ।	२०८० असार सम्म	कार्यपालिका, प्रप्रअ, राजश्व परामर्श समिति
६.२	मुख्य बजार क्षेत्रमा रहेका व्यवसायी, संघ संस्था तथा घरधुरीहरूको लगत तयार गर्ने ।	२०८० असार मसान्त सम्म	कार्यपालिका, प्रप्रअ,
६.३	आर्थिक ऐनमा फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्कको छुट्टै दफा थप गरी सो अनुसार छुट्टै अनुसूची तयार गर्ने ।	२०८० असार सम्म	कार्यपालिका, प्रप्रअ, राजश्व परामर्श समिति
७	**सरकारी सम्पत्तिको बहाल र विक्री**		
७.१	नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०८० असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
७.२	नगरपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयमा ल्याउने ।	२०८० असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
७.३	कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।	२०७९ फागुन मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
८	**पर्यटन शुल्क**		
८.१	पर्यटकिय स्थल र गतिविधिहरु अनुसार आर्थिक ऐनमा पर्यटकिय शुल्क तोक्ने ।	२०८० असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
८.२	स्थानिय पर्टयकिय क्षेत्रहरुको प्रचार प्रसार गर्ने ।	२०७९ फाल्गुन	कार्यपालिका, प्रप्रअ

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
८.३	आर्थिक ऐनमा स्वदेशी पर्यटक र विद्यार्थीहरुको लागि पनि पर्यटन शुल्क तोक्ने ।	२०८० असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
८.४	स्थानीय पर्यटन विकास समिति र नीजि क्षेत्रसंग पर्यटन शुल्क सम्बन्धी परामर्श, समन्वय र सहकार्य गर्ने	२०८० असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
९	**ढुंगा, गिट्टी, वालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क**		
९.१	आर्थिक ऐनमा ढुंगा, गिटी, वालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क सम्बन्धी दफा थप गरी अनुसूचीमा शुल्कहरु तोक्ने ।	२०८० असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
९.२	थप क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन परीक्षण गरी अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने ।	२०८० जेष्ठ मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
९.३	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेका मापदण्ड भित्र रहेर उत्खनन् तथा बिक्री कार्यका लागि ठेक्का आव्हान गर्ने ।	२०८० श्रावण	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
९.४	संकलन कार्यको नियमित रुपमा अनुगमन गरी अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको मापदण्ड भित्र मात्र रहेर उत्खनन् हुने कार्य सुनिश्चि गर्ने ।	२०७९ श्रावणबाट निरन्तर	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
९.५	ऐन नियम विपरित गर्ने ठेकदारलाई कारबाही गर्ने र दण्ड जरिवानाको प्रावधान समावेश गर्ने ।	२०७९ फाल्गुन सम्म	कार्यपालिका, प्रप्रअ, राजश्व परामर्श समिति
१०	**सेवा शुल्क**		
१०.१	शुल्क असुलीलाई कडाईका साथ लागू गर्ने	निरन्तर	कार्य पालिका, प्रप्रअ
११	**दिर्घकालिन आयस्रोतको पहिचान तथा संभाव्यता**		
११.१	नगरपालिकाको दिर्घकालिन आय हुनसक्ने संभाव्य क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने ▪ मुख्य बजार र राजमार्ग आसपास भवन वा सटर ▪ बजार क्षेत्रमा खानेपानी आयोजना संचालन ▪ अस्पताल निर्माण तथा संचालन ▪ अतिथी गृह संचालन ▪ सामुदायिक भवन तथा सभाहल ▪ ढल संजालको पूर्वाधार ▪ बसपार्कको पूर्वाधार ▪ बहुतले पार्किङ ▪ ठूला व्यवसायिक कम्प्लेक्स	२०७९ देखि क्रमश	नगर कार्यपालिका, नगर सभा

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
	▪ हाटबजार पूर्वाधार ▪ पर्यटकिय क्षेत्रको पूर्वाधार ▪ फोहोरमैला व्यवस्थापन		
११.२	पहिचान भएका क्षेत्रहरुको संभाव्यता अध्ययनका लागि रकम विनियोजन गर्ने	२०८० श्रावण मसान्त	नगर कार्यपालिका

परिच्छेद - छः आगामी तीन बर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा गोदावरी नगरपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय संकलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दे आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परिक्षकले स्वीकृत गरेको एकिकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यसले नगरपालिकाको आय वजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०७९/८० देखि २०८१/८२) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविश्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसै गरि केही शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय संकलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ।

तालिका २४: आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजश्व प्रक्षेपणको आधार

(रु हजारमा)

क्र.स.	राजश्व शिर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्ष्येपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
क	आन्तरिक आय तर्फ			
१	सम्पति कर	३२७५३	कुल संभावनाको ७५% र त्यसपछीका आवहरुमा १५% बढदै जाने	२४५६५
२	मालपोत वा भूमि कर	२७५२८	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १५% ले बढदै जाने	२२०२२
३	व्यवसाय कर	५६९७८	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १५% ले बढदै जाने	४५५८२
४	विज्ञापन कर	२७३४०	कुल संभावनाको कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १५% ले बढदै जाने	१९१३८
५	घरजग्गा वहाल कर	४१२०१४	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा २०% ले बढदै जाने	२९४१०
६	जडिबुटि, कवाडी र जिवजन्तु कर	२०००	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १५% ले बढदै जाने	१४००
७	घर नक्शा पास एवं रजिष्ट्रेशन दस्तुर	३९५००	कुल संभावनाको १००% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	३९५००
८	वहाल विटौरी शुल्क	९००	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा २०% ले बढदै जाने	६३०

९	सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	४८०००	कुल संभावनाको १००% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	४८०००
१०	सरकारी सम्पतिको वहाल र विक्रि	१३१७	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	९२२
११	सवारी पार्किङ शुल्क	५५४३	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछीका आवहरुमा १५% ले बढदै जाने	३८८०
१२	फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क	४५६४	कुल संभावनाको ९० % र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	४१०८
१३	जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर	१७५०	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १५% ले बढदै जाने	१२२५
१४	पर्यटन शुल्क	२५००	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १५% ले बढदै जाने	१७५०
१५	ढुंगा, गिटि, वालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क	१०००००	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १५% ले बढदै जाने	८००००
१६	दण्ड जरिवाना र जफत	६००	कुल संभावनाको ५०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	३००
१७	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	३००	कुल संभावनाको १००% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	३००
१८	अन्य दस्तुर	१२६००	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	१००८०
ख	**राजशव बाँडफाँड**			
ख. १				
१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर		आर्थिक बर्ष २०७८/७९ का लागि प्राप्त रकम र त्यसपछी क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	११०६२८
२	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्त शुल्क			
३	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रोयल्टी		आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा संकलन भएको आधारमा आ.व. २०७९/८० का लागि राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले गरेको सिफारिशको आधारमा र त्यसपछी बार्षिक ५% को दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	
ख. २	**प्रदेश सरकार**			
१	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर		आर्थिक बर्ष ७९/८० मा प्राप्त सिलिलङ र त्यसपछी बार्षिक १०% ले बृद्धि हँदै जाने अनुमान	

२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर		आर्थिक बर्ष २०७९/८० का लागि प्राप्त सिलिङ र त्यसपछी क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	४२५४९
३	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरन्जन कर		बार्षिक एकमुष्ठ रु २५ लाख अनुमान	
४	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर		आर्थिक बर्ष २०७९/८० मा नगरपालिकाको हिस्सा ६०% र त्यसपछी क्रमश १५% का दरले बृद्धि हुदै जाने	
ग.	**अनुदान तथा वित्तिय हस्तान्तरण**			
ग. १	**संघीय सरकार**			
१	समानिकरण अनुदान		आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछी क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	२१४१००
२	शसर्त अनुदान			३६७७००
३	बिषेश अनुदान			१६६००
४	समपुरक अनुदान			
५	अन्य अनुदान		चालु आर्थिक बर्षको विनियोजन यथावत रहि बार्षिक १०% का दरले थपिदै जाने अनुमान	
ग. २	**प्रदेश सरकार**			
१	समानिकरण अनुदान		आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछी क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	१८८७२
२	शसर्त अनुदान			२५७९१
३	समपुरक अनुदान			२९९२९
४	प्रदेश सरकार विषेश अनुदान			६०००
५	प्रदेश पूर्वाधार			
ग. ३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**			
१	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		आर्थिक बर्ष २०७९/८० मा रु २५ लाख प्राप्त हुने र त्यसपछी त्यसपछी क्रमश बार्षिक १०% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	३०००
२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान		जनताको लागत सहभागिताबाट आर्थिक बर्ष २०७९/८० मा रु १५ लाख प्राप्त हुने र त्यसपछी त्यसपछी क्रमश बार्षिक १०% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	२०००

६.२ आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजश्व प्रक्षेपण

आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी नगरपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व संकेत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिएअनुसार ऐनले दिएबमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार नगरपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ ।

तालिका २५: आगामी ३ आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपण

(रु हजारमा)

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	२०७७/७८ (यथार्थ)	२०७८/७९ (अनुमानित)	प्रक्षेपण		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८०/८१
१००००	**राजस्व तथा अनुदान**					
क	**आन्तरिक आय**	**२०७८९७**	**२००००००**	**३३४३१२**	**३८३८८०**	**४४०८२५**
११३१३	सम्पति कर	८६३३	१००००	२४५६५	२८२५०	३२४८७
११३१४	मालपोत वा भूमि कर	३७९३	६०००	२२०२२	२५३२५	२९१२४
११३५१	व्यवसाय कर	२५१४६	२५०००	४५५८२	५२४१९	६०२८२
११४७२	विज्ञापन कर	६५६	८००	१९१३८	२२००९	२५३१०
११३२१	घरजग्गा वहाल कर	१३५९८	६०००	२९४१०	३३८२२	३८८९५
११६३२	जडिबुटि, कवाडी र जिवजन्तु कर			१४००	१६१०	१८५२
१४२४२	घर नक्शा पास एवं रजिष्ट्रेशन दस्तुर	२८९५९	१७०००	३९५००	४५४२५	५२२३९
११३२२	वहाल विटौरी शुल्क			६३०	७२५	८३३
१४२४३	सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	२२९५३	२२५००	४८०००	५५२००	६३४८०
१४१५१	सरकारी सम्पतिको वहाल र विक्रि			९२२	१०६०	१२१९
१४२४१	सवारी पार्किङ शुल्क			३८८०	४४६२	५१३१
	फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क			४१०८	४७२४	५४३३
	जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर			१२२५	१४०९	१६२०
	पर्यटन शुल्क			१७५०	२०१३	२३१४
१४३१०	दण्ड जरिवाना र जफत			३००	३४५	३९७
१४३१२	व्यक्तिगत घटना दस्तुर	१८०	१००	३००	३४५	३९७
	ढुंगा, गिटि, दहत्तर, बहत्तर शुल्क	९६६७८	१०००००	८००००	९२०००	१०५८००
१४२४९	अन्य दस्तुर	७३०१	१२६००	१००८०	११०८८	१२१९७
१४३१२	परीक्षा शुल्क				०	०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान			१५००	१६५०	१८१५
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क					
ख	**राजस्व बाँडफाँड**	**१५०९०७**	**१५३१७७**	**१६०८३६**	**१६८८७८**	**१७७३२२**
	संघीय सरकार	**१०९६५७**	**११०६२८**	**११६१५९**	**१२१९६७**	**१२८०६६**
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	१०९६५७	११०६२८	११६१५९	१२१९६७	१२८०६६
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क					
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी					
	प्रदेश सरकार	**४१२५०**	**४२५४९**	**४४६७६**	**४६९१०**	**४९२५६**

११४५६	सवारी साधन कर	४१२५०	४२५४९	४४६७६	४६९१०	४९२५६
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर (प्रदेशसंग राजस्व बाँडफाँड)					
११४७१	मनोरन्जन कर					
११४७२	विज्ञापन कर					
ग	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**					
	संघीय सरकार	**५७०३००**	**५९८४००**	**६२८३२०**	**६५९७३६**	**६९२७२३**
१३३११	समानिकरण अनुदान	२०२८००	२१४१००	२२४८०५	२३६०४५	२४७८४८
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	३६७५००	३६७७००	३८६०८५	४०५३८९	४२५६५९
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					
१३३१४	विषेश अनुदान चालु		१६६००	१७४३०	१८३०२	१९२१७
१३३१५	स्थानीय पूर्वाधार साझेदारी विकास					
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु					
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत					
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)					
	प्रदेश सरकार	**३३६६७२**	**८०५९२**	**१३८६२२**	**१४४२९६**	**१५०२४१**
१३३११	समानिकरण अनुदान	११२००	१८८७२	१९८१६	२०८०६	२१८४७
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	२९४७२	२५७९१	२७०८१	२८४३५	२९८५६
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					
१३३१४	विषेश अनुदान चालु		६०००	६०३००	६३३१५	६६४८१
१३३१५	प्रदेश पूर्वाधार विकास					
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु					
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	२००००	२९९२९	३१४२५	३१७४०	३२०५७
१३११७	अन्य अनुदान चालु					
	मालपोत रजिष्ट्रेशन बाँडफाँड	२६००००				
	जिल्ला समन्वय समितिबाट प्राप्त	१००००				
	सडक बोर्ड नेपालबाट प्राप्त	५०००				
	ललितपुर महानगरपालिका	१०००				
	अन्य आन्तरिक अनुदान			**५०००**	**५५००**	**६०५०**
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान			३०००	३३००	३६३०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान (जनसहभागिता)			२०००	२२००	२४२०
३००००	**वित्तीय सम्पति तथा दायित्व**					
३२१२१	नगद					
३२१२२	बैंक मौज्दात					
३३१४३	अन्य संस्थाहरुबाट ऋण प्राप्ती					
३३१८२	तिर्नुपर्ने विभिन्न अन्य खाताहरु					
जम्मा राजश्व, अनुदान, सम्पति तथा दायित्व		**१२६५७७६**	**१०३२१६९**	**१२६७०८९**	**१३६२२८९**	**१४६७१६०**

परिच्छेद - सातः अपेक्षित नतिजा

यस नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका क्रममा विभिन्न स्रोतहरुबाट तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु संकलन गरिएको थियो । विभिन्न फारमहरुको प्रयोग गरी नगर कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सम्वन्धित अधिकारीहरुबाट समेत सूचना संकलन गरिएको थियो । हालको राजश्व संकलन तथा प्रशासनको अवस्थालाई सुधार गर्नका लागि सहभागितामूलक पद्धति मार्फत् राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । संकलित तथ्याङ्क, विद्यमान प्रवृत्ति, उपलब्ध सूचनाको विश्लेषण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा निर्दिष्ट गरिएका क्रियाकलापहरुको कार्यान्वयन हुने मान्यता र त्यसको नतिजा समेतलाई मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।

७.१ अपेक्षित नतिजा

यस अध्ययन अनुसार गोदावरी नगरपालिकाको आगामी आ.व. २०७९/८० को कुल आय १ अरब २६ करोड २० लाख ८९ हजार हुने देखिएको छ । यसमा प्रस्तुत विवरणले नगरपालिकाको आन्तरिक आय सो आर्थिक बर्षमा ३३ करोड ४३ लाख १२ हजार हुने अनुमान गरिएको छ, जुन कुल आयको करिब २६.५% हुन आँउछ । सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात आगामी तीन आर्थिक वर्षहरुमा हुने आय संरचना देहाय अनुसार हुने प्रक्षेपण गरिएको छः

तालिका २६: अपेक्षित आय संरचना

(रु हजारमा)

क्र.स.	राजस्व शिर्षक	यथार्थ	अनुमानित	प्रक्षेपण		
		२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८२/८३
१	**आन्तरिक आय**	२०७८९७	२०००००	३३४३१२	३८३८८०	४४०८२५
२	**राजश्व बाँडफाँड**	१५०९०७	१५३१७७	१६०८३६	१६८८७८	१७७३२२
	संघीय सरकार	१०९६५७	११०६२८	११६१५९	१२१९६७	१२८०६६
	प्रदेश सरकार	४१२५०	४२५४९	४४६७६	४६९१०	४९२५६
३	**अनुदान तथा वित्तीय**	९०६९७२	६७८९९२	७६६९४२	८०४०३२	८४२९६४
	संघीय सरकार	५७०३००	५९८४००	६२८३२०	६५९७३६	६९२७२३
	प्रदेश सरकार	३३६६७२	८०५९२	१३८६२२	१४४२९६	१५०२४१
	अन्य आन्तरिक अनुदान			५०००	५५००	६०५०
	जम्मा	१२६५७७६	१०३२१६९	१२६२०८९	१३५६७८९	१४६१११०
कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (%)		१६.४	१९.४	२६.५	२८.३	३०.२

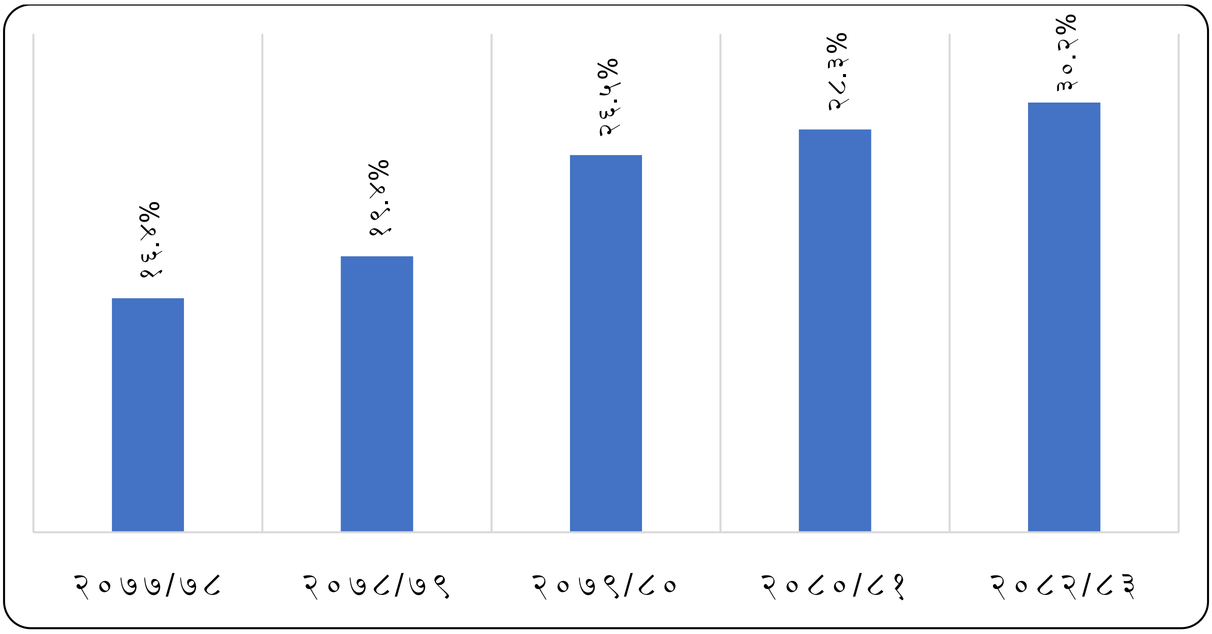

चित्र ४: कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा

उल्लेख गरिए अनुसार प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि नगरपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ। यस सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझाइएका कदमहरु निम्नानुसार छनः

- राजश्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशील बनाउने।
- आर्थिक ऐन संसोधन गरी संघीय कानुन अनुकुलन र थप वस्तुपरक बनाउने।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने।

परिच्छेद - आठः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

नगरपालिका क्षेत्र भित्र संचालन भएका, भैरहेका तथा हुने सवै विषयगत तथा क्षेत्रगत योजनाहरूको निर्धारित गुणस्तर र समय सिमाको सुनिश्चितता गर्न, सम्भावित जोखिम र त्यसले भविश्यमा पार्न सक्ने असरका बारेमा लेखाजोखा गरी समयमानै क्षती न्यूनिकरणमा पूर्वतयारी गर्न, विकास निर्माणसंग सम्बन्धित सवै सरोकारवालालाई अनुशासित, मर्यादित, जिम्मेवार र कर्तब्यनिष्ठ बनाउने कार्यको लागि आयोजनाको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्न गर्नुपर्ने हुन्छ । योजनाले सार्थकता पाउने मुख्य माध्यम नै योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हो । कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र किटान हुन आवश्यक भए जस्तै राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समाबेश भएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यबस्था गरिनु जरुरी हुन्छ । राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रुपमा राजश्व शाखा/महाशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

अनुगमनबाट नगरपालिकाको राजश्व सम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रुपमा कार्यान्वयन भए नभएको, राजश्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरुप भए नभएको, राजश्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजश्व कोषमा दाखिला गरे नगरेको आदि कुराहरु नियमित रुपमा अनुगमन गरी अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा नगरपालिकामा सिफारिस लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ । प्रस्तुत राजश्व सुधार कार्ययोजना र सो वमोजिम संकलित राजश्वको अनुगमन तथा मूल्यांकन लागि यस अध्ययनले निम्न वमोजिम अनुगमन तथा मूल्यांकन ढाँचा प्रस्तुत गरेको छ ।

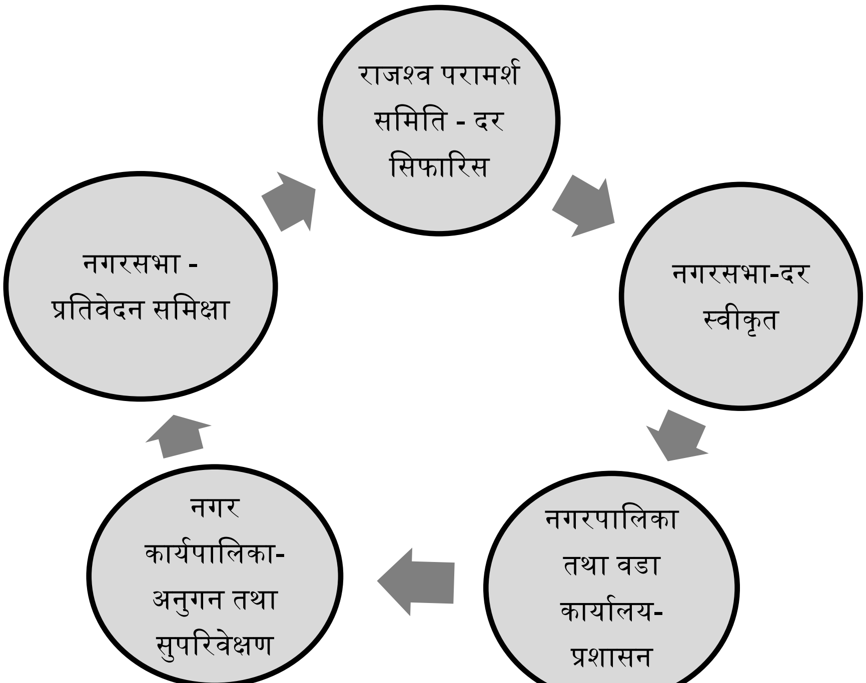

तालिका २७: अनुगमन तालिका

के अनुगमन गर्ने?	कसले अनुगमन गर्ने?	कहिले अनुगमन गर्ने?	कसरी अनुगमन गर्ने?
राजश्व असुली	राजश्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, चौमासिक र बार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने
राजश्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक र बार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति तुलना गर्ने
राजश्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र बार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति तुलना गर्ने
समिक्षा	उपाध्यक्ष	चौमासिक र बार्षिक	▪ लक्ष्य र उपलब्धि सहित सिकाईको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरी आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने

राजश्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कुराहरुको सूची तयार गरी अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ। साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाइ अनिवार्य गरिनु पर्दछ । त्यसैगरी यो राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्यांकन ब्यवस्था सिफारिश गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमनः यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्वन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरुलाई जिम्मेवार वनाउनु पर्दछ । स्थानीय तहले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक वसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरु गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्यांकनः राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय संकलनको अवस्थाको नियमित अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक बर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य पूर्व भएका कार्यको मूल्यांकन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि कृयाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ति पश्चात राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गर्नु पर्दछ ।

(ग) कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्यांकनः कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिवाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरुलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गर्ने ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्यांकनः राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्न संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरु आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय तहको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसंग सम्वन्धित तथ्यांङक वाहेक योजना कार्यान्वयन प्रकृयाको अनुगमन तथा करदाताहरुको अनुभूति संकलन पनि अनुगमनको मूख्य विधि हुनसक्नेछ ।

अनुसूची १ - मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरणको माईन्यूट

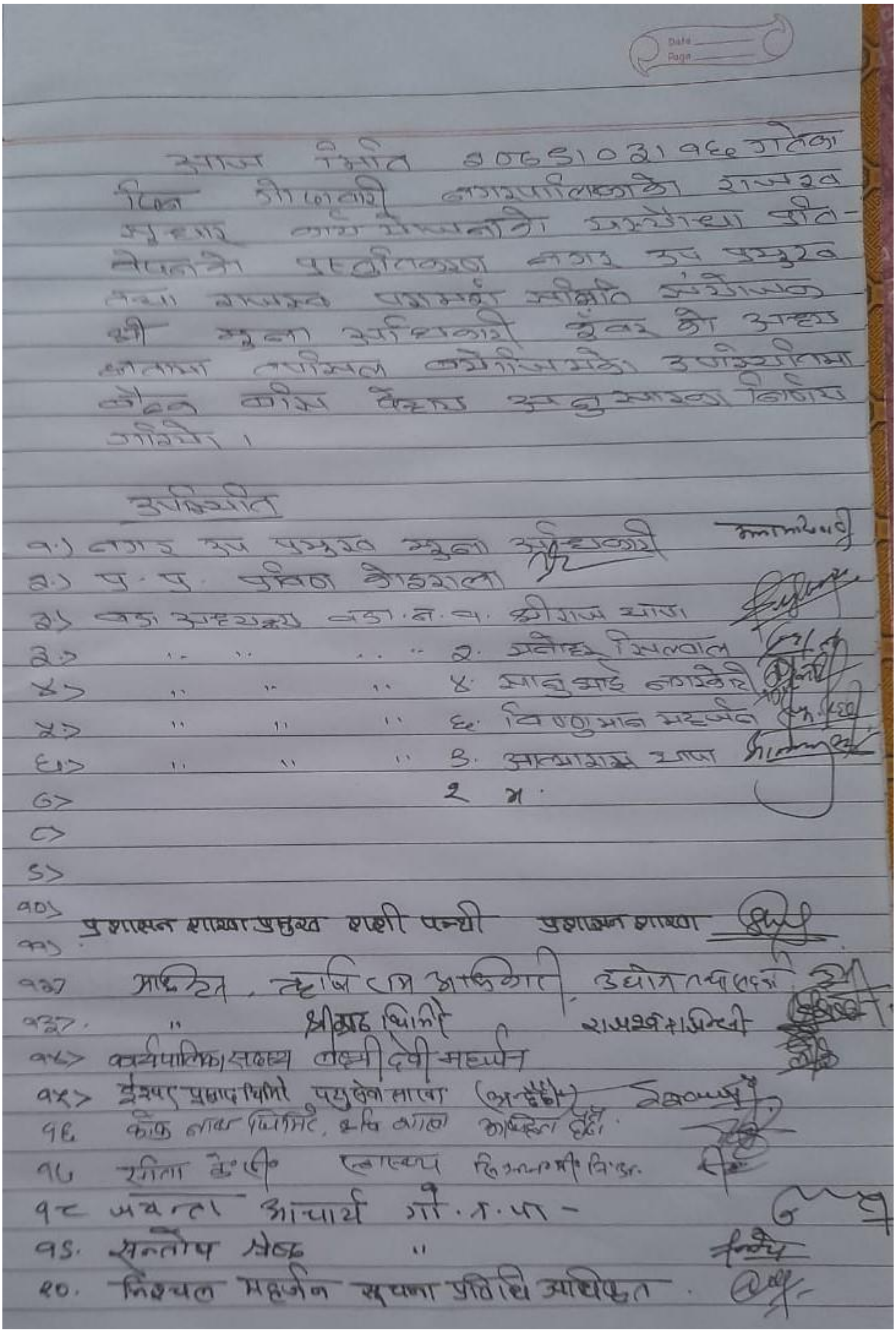

आज मिति २०७९।०३।१६ गतेका दिन गोदावरी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनको प्रस्तुतिकरण नगर उप प्रमुख तथा राजस्व परामर्श समिति संयोजक श्री सुना अधिकारी कुँवर को अध्यक्षतामा तपसिल बमोजिमको उपस्थितिमा बैठक बसी देहाय अनुसारको निर्णय गरियो ।

उपस्थित

१.) नगर उप प्रमुख सुना अधिकारी
२.) प्र.प्र. पवित्र कोइराला
३) वडा अध्यक्ष वडा नं. १. श्रीराम थापा
३.) .. .. २. मनोहर सिलवाल
४) .. .. .. ४. भानुभाइ [illegible]
५) .. .. .. ६. विष्णुमान महर्जन
६) .. .. .. ३. आत्माराम थापा
७) २ म.
८)
९)
१०)
११) प्रशासन शाखा प्रमुख शशी पन्थी प्रशासन शाखा
१२) आदित्य, [illegible] अधिकारी, उद्योग व्यवसाय
१३) .. श्रीकृष्ण घिमिरे राजस्व [illegible]
१४) कार्यपालिका सदस्य लक्ष्मी देवी महर्जन
१५) ईश्वर प्रसाद घिमिरे पशुसेवा शाखा ([illegible])
१६ [illegible] नाथ घिमिरे, कृषि शाखा अधिकृत
१७ रमिता [illegible] [illegible]
१८ जयन्ता आचार्य गो.न.पा. -
१९. सन्तोष श्रेष्ठ ..
२०. निश्चल महर्जन सूचना प्रविधि अधिकृत

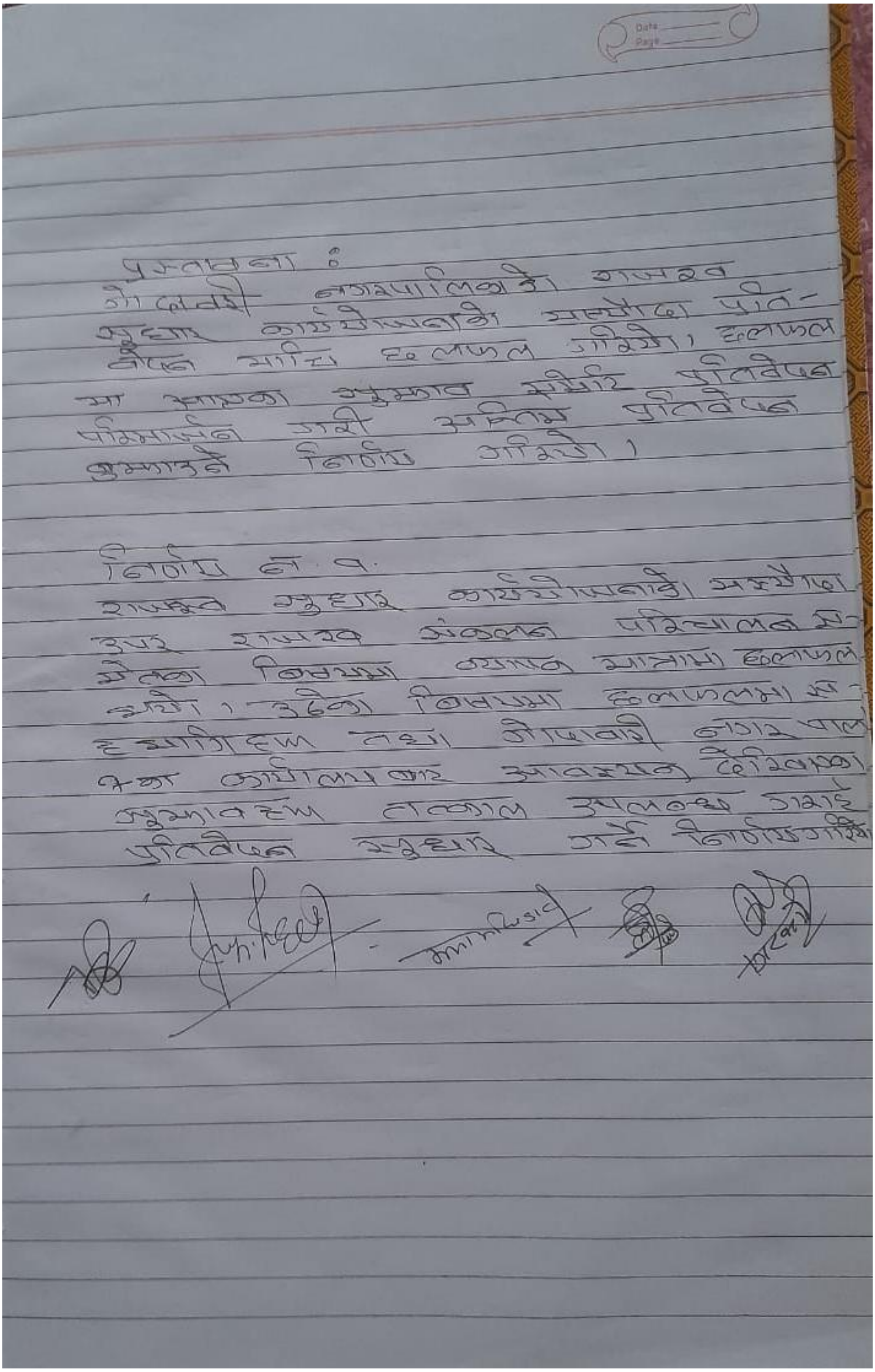

प्रस्तावना :

गोदावरी नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल गरियो। छलफलमा आएका सुझाव समेटि प्रतिवेदन परिमार्जन गरी अन्तिम प्रतिवेदन बुझाउने निर्णय गरियो।

निर्णय नं १.

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा उपर राजश्व संकलन परिचालन समेतका विषयमा व्यापक मात्रामा छलफल भयो। उक्त विषयमा छलफलमा सहभागीहरु तथा गोदावरी नगरपालिकाका कार्यालयबाट आवश्यक टिप्पणी सुझावहरु तत्काल उपलब्ध गराई प्रतिवेदन सुधार गर्ने निर्णय गरियो।

अनुसूची २ - मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरको फोटोहरु

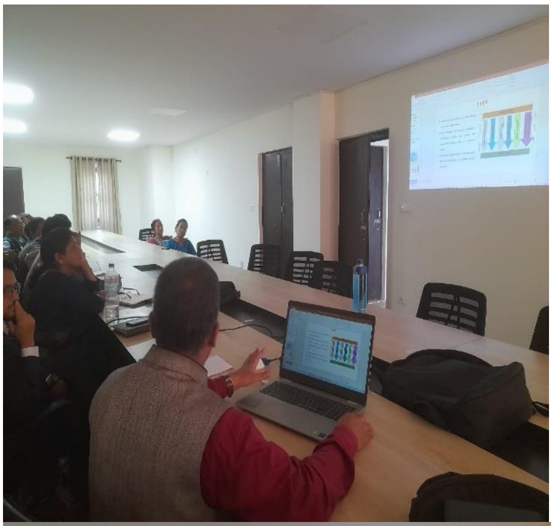

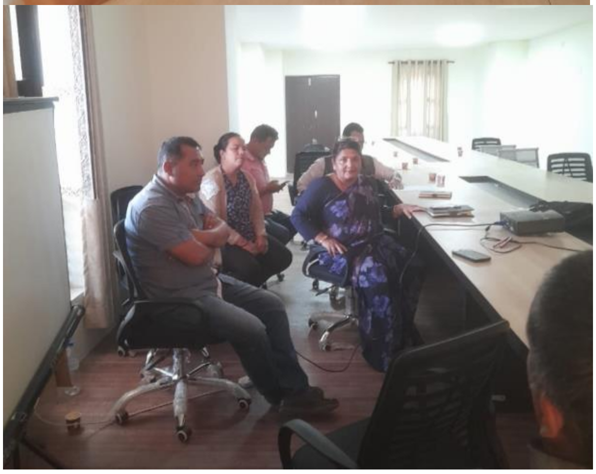

अनुसूची ३ – सूचना संकलन फाराम

१. नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

संक्षिप्त परिचय

- नामाकरण
- घरधुरी तथा जनसंख्या
- क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
- प्रसिद्ध स्थलहरु

मुख्य पूर्वाधारको अवस्था

- सडक, बाटो, पुल
- बिजुली
- खानेपानी तथा सिंचाई
- सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरु
- फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

आर्थिक अवस्था

- उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु
- प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

२. नगरपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

हालको संगठन संरचना

कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				

२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				
९				
१०				
११				
१२				
१३				
१४				
१५				
१६				
१७				

भौतिक सुविधाहरु

- कार्यालयका भवनहरु
- सवारी साधन
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			
३			

४			
५			
६			
७			

- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु
- राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
- कम्प्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

३. नगरपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरण

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७५/७६, २०७६/७७ र २०७७/७८) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानित/बजेट विवरण र गत चौमासिकको यथार्थ विवरण
- चालु आर्थिक वर्षका लागि नगरसभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

- निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
- नगर सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु
- नगरपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

अनुसूची ४ – सूचना संकलन फाराम

क) राजस्व तर्फ

१) सम्पति कर

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको आर्थिक बर्षः
- जम्मा करदाता सङ्ख्या:
- गत आर्थिक बर्षमा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आर्थिक बर्षको वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आर्थिक बर्षको गत महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन्? अधिकतम रुः न्यूनतम रुः
- गत आर्थिक बर्षसम्मको बक्यौता रकम रुः

२) भूमिकर (मालपोत)

- नगरपालिका भित्रको जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको कूल क्षेत्रफलः (पालिकामा तथ्याङ्क उपलब्ध नभए मालपोत वा नापी कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिने)
- गत आ.ब. मा उठेको रकम रुः
- गत आ.ब.सम्मको जम्मा बक्यौता रकम रुः

३) व्यवसाय कर

- दर्ता भएका व्यबसायिक फर्मको सङ्ख्या:
- गत आ.ब. मा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को गत महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रुः न्यूनतम रुः
- गत आ.ब.सम्मको बक्यौता रकम रुः
- दर्ता हुन बाँकी रहेका फर्मको सङ्ख्या रुः

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी विमा, आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसाय				

४) व्यवसाय वहाल कर

- संस्थागत रुपमा (बैंक, सरकारी, नीजि विद्यालय, सरकारी कार्यालय आदिलाई) भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- व्यवसायिक फर्म (पसल, होटेल, रेष्टुरेन्ट आदि) लाई भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- आवासिय प्रयोजनका लागि भाडामा दिएका घरको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

५) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

- जडिबुटी सङ्कलन गर्ने व्यबसायीको सङ्ख्या: सङ्कलन हुने जडिबुटीको औषत परिमाणः के.जी.
- प्रति के.जी. जडिबुटी करको दरः चालु आ.ब.को लक्ष्यः

क्र.सं.	वस्तुहरु	ईकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क	जडिवुटी जन्य वस्तुहरु			
ख	कवाडी जन्य वस्तुहरु			

ग	जीवजन्तु			

ख) गैर कर राजस्व तर्फ

१) सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर (वडा र पालिकाबाट गरिने सबै किसिमका)

- गत आ.ब. मा सबै गरिएको सिफारिश प्रमाणितको सङ्ख्या:
- सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको न्यूनतम दरः सिफारिस/प्रमाणित दस्तुरको अधिकतम दरः
- गत आ.ब. मा प्राप्त यथार्थ आय रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः
- वार्षिक रुपमा दर्ता र नविकरण सम्बन्धी सेवाको विबरणः

क्र.स.	सेवाको किसिम	सङ्ख्या	दस्तुरको दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	एफ एम रेडियो				
२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत				
३	विद्यालय स्थापना				
४	पत्रपत्रिका				
५	व्यापारिक फर्म				
६	सहकारी				
७	अन्य				
	जम्मा				

२) भवन निर्माण अनुमति दर

- वार्षिक रुपमा निर्माण हुने नयाँ घरको सङ्ख्या:
- नक्शापास प्रकृयामा आउने गरेका घरहरुको प्रतिशतः
- नक्शापास दस्तुरको दर प्रतिवर्ग फीटः
- गत आ.ब. मा पास भएका नक्सा सङ्ख्या: दस्तुर बापतको यथार्थ आयः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

३) सेवा शुल्क

क्र.स.	सेवाको किसिम	दर	सेवाग्राहीको सङ्ख्या	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	हाटबजार				
२	पार्किङ				
३	बहाल बिरौटी शुल्क				
४	फोहोरमैला व्यवस्थापन (सरसफाई)				
५	सडक बत्ति				
६	शौचालय				
७	पार्क				
८	पर्यटकिय स्थल				
९	सडक, बसपार्क				
१०	अचल सम्पति मूल्याङ्कन				
जम्मा					

४) बिक्री

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	EIA/IEE प्रतिवेदन अनुसारको परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को ठेक्का रकम
१	ढुंगा गिट्टी वालुवा माटो स्लेट अन्य					
२	टेण्डर फर्म (बार्षिक सङ्ख्या)					
३	पुस्तक वा नक्शा (सङ्ख्या)					
४	अन्य सम्पति					
जम्मा						

५) सम्पति भाडा

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान

१	मेसिन औजार					
२	घर वा जग्गा वा पोखरी					
३	अन्य सम्पति					
जम्मा						

६) दण्ड जरिवाना

क्र.स.	दण्ड जरिवानाको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	नक्शा पास					
२	छाडा गाईवस्त/पशु					
३	सडक वा सडक पेटी					
४	फोहोरमैला					
	अन्य					

७) सवारी साधन कर (टेम्पो, जिप, ट्रक, टिपर, भ्यान, माईक्रोबस, मिनिबस/बस)

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	सङ्ख्या	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	टेम्पो					
२	जिप					
३	मिनिट्रक					
४	ट्रक					
५	टिपर					
६	भ्यान					
७	माईक्रोबस					
८	मिनिबस					
९	बस					
	अन्य					

८) प्रदेशसँग बाँडफाँड हुने राजस्व

क्र.स.	राजस्वको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	सवारी साधन कर					
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
३	मनोरञ्जन कर (करदाता)					
४	विज्ञापन कर (करदाता)					
	अन्य					

९) नगरपालिकाको स्वामित्तमा रहेको जग्गा र यसको हालको उपयोग सम्बन्धी विवरणः

१०) नगरपालिकामा सार्वजनिक, पर्ति ऐलानी जग्गा र यसको हालको उपयोगको अवस्थाः

११) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका महत्वपूर्ण पर्यटकिय र धार्मिक स्थलहरु सम्बन्धी विवरणः

१२) आन्तरिक आयका अन्य कुनै थप संभाव्य स्रोत भएमा सोको विवरणः

नगरपालिका आय स्रोतहरु तथा हालको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
ख	**अन्य राजस्व**			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, स्लेट, आदि जस्ता वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क			

२	नक्सापास दस्तुर			
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
४	वहाल विटौरी शुल्क			
५	पार्किङ्ग शुल्क			
६	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
७	फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
८	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
९	स्थानीय विद्युत महशुल			
१०	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
११	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु बधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि			
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१५	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१६	दण्ड जरिवाना			

नगरपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा र भवन

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	कि.नं.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	**स्वामित्व रहेको जग्गा**				
१					
२					

३					
४					
५					
ख	**भोगचलनमा रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					
४					
५					

नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	**भवन रहेको स्थान**	**भवनको विवरण**	**हालको उपयोग**	**भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)**
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				

भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	**घरको वर्गीकरण**	**अनुमानित सङ्ख्या**	**बहालमा भएको सङ्ख्या**	**औसत बहाल दर**
१	व्यापरिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरु (नोट: व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस, आदि)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएको)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर (Without RCC Frame Structure)			

३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासीय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

बहाल विटौरी

क्र.सं.	सम्पत्तिहरु	ईकाई	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरु			
ख	मेसिनहरु			
ग	सार्वजनिक सम्पत्ति			

नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	ईकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				

७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

अनुसूची ५ - सुझाव तथा पृष्ठपोषण तालिका

क्र. सं.	मस्यौदा प्रतिवेदन उपर प्राप्त सुझावहरु	समावेश गरिएको सुझावहरु
१	सम्पति करको विगतको अवस्था र संभावनाहरुको विश्लेषण गर्ने	सम्पति करको विगतको असुली र सम्भावनाको अवस्थालाई पृष्ठ २३ र २४ मा समेटिएको छ।
२	स्थानीय तहले आफूले प्रदान गर्ने सेवालाई छरितो ढङ्गबाट विद्युतीय माध्यम प्रयोग गरी प्रदान गर्ने र सो सेवासँग आबद्ध गरी सेवा दस्तुर संकलन गर्न सक्ने सम्भावनालाई उजागर गर्दा सुधार योजना बढी कार्यान्वयन हुने देखिन्छ।	नगरपालिकाको राजश्व सम्बन्धी नीति तथा संयन्त्रको बारेमा परिच्छेद ४ (पृष्ठ ४१-४३) मा विश्लेषण गरिएको छ।
३	स्थानीय तहमा पूर्वाधार उपयोग शुल्क परिचालन गर्ने सम्भावना अहिले नै व्यवहारिक छैन । राजश्व सुधार योजना बनाउँदा कर परिचालन गर्न सकिने सम्भावनाको विश्लेषण कम भएको देखियो। कानुन बमोजिम करारोपण गर्न सकिने भए पनि व्यवहारतः लागू गर्न नसकिने विषयलाई कार्ययोजनामा राख्नु आवश्यक देखिदैन।	गोदावरी नगरपालिकाले हालसम्म पूर्वाधार उपयोग शुल्कबाट रकम संकलन गर्न सकेको छैन तर स्थानीय स्तरमा छलफल गर्दा यसको संभावना रहेको निस्कर्ष र यो नगरपालिका राजधानी काठमाण्डौसंगै रहेकोले पनि सोही वमोजिम सवारी पार्किङ र फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्कको आंकलन गरिएको छ (उपशिर्षक ३.३.२ अन्तर्गत पृष्ठ ३४ र ३५)।
४	व्यवसाय कर र व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर का नाममा ब्रोकर वा शुल्क लगाउने गरी सुधार योजना बनाउनु हुँदैन। व्यवसाय दर्ता र नवीकरण बापत् मात्र व्यवसाय दर्ता करवा शुल्क लगाउने विषयमा यी स्पष्ट हुनुपर्ने देखिन्छ।	व्यवसाय कर र व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरका नाममा ब्रोकर वा शुल्क प्रस्ताव गरिएको छैन
५	कुनै पालिकाहरूको स्थानिय सम्भावनाका आधारमा राजश्व सुधार योजना बन्नु पर्नेमा एउटै ढाँचा र क्रियाकलापमा सुधार योजना बनाएको देखियो । उदाहरणको लागि कतिपय गाउँपालिकामा ढुंगा गिटी र बालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थ बाट ठुलो राजस्वको सम्भावना छ भने ठूला शहरी क्षेत्रमा विज्ञापन करबापत उल्लेखनीय राजस्व प्राप्त गर्न सकिन्छ । यसरी पालिकाको सम्भावनालाई उजागर गर्ने गरी सुधार योजना बन्नु पर्ने देखिन्छ।	गोदावरी नगरपालिकाको आन्तरिक आयको मुख्य स्रोतमा सम्पति कर, मालपोत/भूमिकर, व्यवसाय कर, विज्ञापन कर, घरजग्गा बहाल कर, घर नक्शापास एवं रजिष्ट्रेशन दस्तुर, सिफारीस तथा प्रमाणित दस्तुर र पर्यटन शुल्कको प्रशस्त संभावना रहेको र सोही वमोजिम राजश्व सुधारका संभावनाहरुको विश्लषेण गरिएको छ (परिच्छेद ३.३ – आन्तरिक आय संकलनको प्रमुख क्षेत्र र संभावना विश्लषेण)
६	घर बहाल कर र सम्पत्ति करमा स्वयं घोषणा गर्ने विधिका विषयमा अध्ययन भएको पाइएन । घरबहाल करको दर व्यवसायिक र संस्थागत को हकमा बढी दर	आर्थिक ऐनमा सम्पति कर मूल्याङ्कनको आधारमा लिने गरिएको र घरजग्गा वहाल कर प्रयोजनका आधारमा लिने गरिएकोले सोही वमोजिम संभावनाहरुको विश्लेषण गरिएको छ।

	र आवासियको हकमा कम गर्नु उपयुक्त हुदैन । यो घरबहाल दिने ब्यक्तिको आएमा लाग्ने भएकाले अलग अलग गर्नु त्रुटिपूर्ण हुन्छ। कतिपय पालिकामा अलग अलग गर्ने गरी सुधार योजनाले दिएको सुझाव व्यक्त छैन।	
७	करका दर र आधार तोक्दा छिमेकी स्थानीय तहसंग समन्वय गर्ने विषयलाई समेत सबै स्थानीय तहको राजस्व सुधार योजनामा समावेश गर्नुपर्दछ।	गोदावरी नगरपालिकाले छिमेकी स्थानीय तहहरुसंग समन्वय गरी कर राजस्वका बारेमा दर निर्धारण गरेको देखिन्छ र उक्त सुझाव तालिका २० (पेज नं ४८-५०) मा राजश्व संकलनका रणनीति र कार्यनीति लगायत राजश्व सुधार कार्ययोजना (पेज नं ५०) मा समेत समेटिएको छ।
८	सुधार योजनामा समावेश भएका क्रियाकलापहरु व्यबहारिक भन्दा बढी सैद्धान्तिक भएकाले स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने बिषयमा आशंका छ।	स्थानीय तहहरुले आफ्नो एक कार्यकाल मात्र पुरा गरेका छन् । यसै कारणले पनि स्थानीय तहहरु आन्तरिक राजश्व संकलनका हिसाबले दिगो बन्न सकिरहेका छैनन । त्यसैले राजश्व सुधारका लागि सैद्धान्तिक र कानुनी पक्षहरुलाई समेटदै स्थानीय तहको सेवा प्रवाहमा नागरिकहरुको पहुँच बढाउदै र कर शिक्षा मार्फत राजश्व संकलनलाई क्रमश बृद्धि गर्दै लैजानु पर्ने हुन्छ ।
९	प्रदेश सरकार र संघीय सरकारले दर तोक्ने र संकलन गर्ने तर स्थानीय तहलाई समेत बाँडफाँड हुने करहरुमा स्थानीय तहले गर्नुपर्ने भूमिकामा राजश्व सुधार योजना मौन छ ।	कतिपय स्थानीय करदाताहरुसँग बसेर छलफल गर्दा बारम्बार उनीहरूको गुनासो करलाई एक द्वार प्रणाली माध्यमबाट मात्र उठाउँदा राम्रो हुने तथा करको वारेमा कुनै भ्रम नरहने कुराको जानकारी पाईएको छ । त्यसैले कर उठाउने राजश्व कार्यालय एउटै हुने र त्यहिबाट स्थानिय, प्रदेश र संघीय गरेर कर बाँडफाँड गर्ने हो भने उचित हुन्थ्यो होला भन्ने गुनासो पाइन्छ । प्रदेश सरकार र संघीय सरकारले तोक्ने करको दर सरकारको नीतिगत व्यवस्था भएको र करको बाँडफाँड अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन अनुसार हुने गरेकोले स्थानीय तहको भूमिका समेत सोही ऐन अनुसार रहेको छ । तरपनी राजश्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीतिहरु यस प्रतिवेदनको तालिका २० (पेज नं ४८-५०) मा प्रस्तुत गरिएको छ ।